

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming

Departement Onderwijs en Vorming

Arbeidsmarkt rapport

Basisonderwijs en secundair onderwijs

April 2008

Dit rapport werd opgemaakt door de afdeling Arbeidsvoorwaardenbeleid en de afdeling Advies en Ondersteuning Onderwijspersoneel, met actieve medewerking van de andere afdelingen van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming en van de VDAB.

Inhoud

Inleiding.....	5
Werkwijze.....	6
Beleidssynthese.....	7
Het kleuteronderwijs.....	7
Het lager onderwijs.....	7
Het secundair onderwijs.....	8
Beleidsaanbevelingen.....	9
Hoofdstuk 1. Basisonderwijs.....	16
1.1. De vraag.....	16
1.1.1. De demografische evolutie en doorstroming.....	17
1.1.2. De uitstroom.....	18
1.1.3. Nieuwe beleidsmaatregelen.....	20
1.1.4. Prognose van de vraag naar kleuteronderwijzers en onderwijzers in de periode 2007-2010.....	23
1.1.4.1. <i>Kleuteronderwijzers</i>	23
1.1.4.2. <i>Onderwijzers</i>	24
1.1.5. De vervangingen.....	25
1.2. Het aanbod.....	28
1.2.1. Nieuwe instroom vanuit de lerarenopleidingen.....	29
1.2.1.1. <i>Evolutie van de inschrijvingen</i>	29
1.2.1.2. <i>Potentieel aanbod op de arbeidsmarkt</i>	32
1.2.1.3. <i>Doorstroming van lerarenopleiding naar onderwijssector</i>	33
1.2.1.4. <i>Uitstroom van jonge leerkrachten</i>	34
1.2.1.5. <i>Zij-instromers</i>	35
1.2.1.6. <i>Prognose van het aanbod</i>	37
1.2.2. Werkzoekende leerkrachten ingeschreven bij de VDAB.....	38
1.2.2.1. <i>Jaarlijkse evolutie 1993-2007</i>	38
1.2.2.2. <i>Maandelijks evolutie</i>	40
1.2.2.3. <i>Overzicht per provincie</i>	43
1.2.3. Boventallige kleuteronderwijzers en onderwijzers.....	47
1.2.4. De stille reserve.....	48
1.3. Indicatoren van een tekort.....	52

1.3.1. De VDAB-databank	52
1.3.1.1. <i>Vlaanderen</i>	52
1.3.1.2. <i>Per provincie</i>	52
1.3.2. De leerkrachtendatabank	53
1.3.2.1. <i>Kleuteronderwijs</i>	53
1.3.2.2. <i>Lager onderwijs</i>	54
1.3.3. Vervangingen van korte afwezigheden.....	55
1.3.4. Anders gekwalificeerde leerkrachten.....	55
1.3.4.1. <i>Kleuteronderwijzers</i>	56
1.3.4.2. <i>Onderwijzers</i>	57
1.3.5. Herindiensttreding.....	60
1.4. Conclusie.....	62
1.4.1. <i>Kleuteronderwijzers</i>	62
1.4.2. <i>Onderwijzers</i>	62
Hoofdstuk 2. Secundair onderwijs.....	64
2.1. De vraag.....	64
2.1.1. De demografische evolutie en doorstroming.....	65
2.1.2. De uitstroom.....	66
2.1.3. Nieuwe beleidsmaatregelen.....	67
2.1.4. Prognose van de vraag naar leerkrachten secundair onderwijs in de periode 2007-2010.....	70
2.1.5. De vervangingen.....	72
2.2. Het aanbod.....	74
2.2.1. Nieuwe instroom vanuit de lerarenopleidingen.....	75
2.2.1.1. <i>Initiële lerarenopleiding hogescholen</i>	77
2.2.1.2. <i>Opleidingen voor leraren gvso-groep 2</i>	77
2.2.1.2.1 <i>Academische initiële lerarenopleiding</i>	77
2.2.1.2.2 <i>Initiële lerarenopleiding van academisch niveau</i>	79
2.2.1.3. <i>Getuigschriften pedagogische bekwaamheid</i>	80
2.2.1.4. <i>Doorstroming van lerarenopleiding naar onderwijssector</i>	82
2.2.1.5. <i>Uitstroom van jonge leerkrachten</i>	83
2.2.1.6. <i>Zij-instromers</i>	85
2.2.1.7. <i>Prognose van het aanbod</i>	87
2.2.2. Werkzoekende leraren ingeschreven bij de VDAB.....	89
2.2.2.1. <i>Jaarlijkse evolutie 1993-2007</i>	89
2.2.2.2. <i>Maandelijks evolutie</i>	91
2.2.2.3. <i>Overzicht per provincie</i>	93
2.2.3. Boventallige leraars secundair onderwijs.....	97
2.2.4. De stille reserve.....	98

2.3. Indicatoren van een tekort.....	101
2.3.1. De VDAB-databanken.....	101
2.3.1.1. <i>Vlaanderen</i>	101
2.3.1.2. <i>Per provincie</i>	101
2.3.2. De leerkrachtendatabank.....	103
2.3.2.1. <i>Gewoon secundair onderwijs</i>	103
2.3.2.2. <i>Buitengewoon secundair onderwijs</i>	105
2.3.3. Vervangingen van korte afwezigheden.....	106
2.3.4. Bedrijfsstages.....	106
2.3.5. Overwerk (en bijbetrekking).....	107
2.3.6. Herindiensttreding.....	107
2.3.7. Anders gekwalificeerde leerkrachten.....	108
2.3.7.1. <i>Evolutie van de voorbije schooljaren</i>	108
2.3.7.2. <i>Per vak of specialiteit</i>	109
2.3.7.3. <i>Volgens regio</i>	115
2.4. Conclusie.....	117

Inleiding

Naar aanleiding van de oprichting van de vervangingspool in het decreet van 8 juni 2000 werd beslist dat het departement Onderwijs jaarlijks een arbeidsmarktrapport zou opstellen om na te gaan of er nog een lerarentekort is, hoe groot dat is en hoe het beleid hierop moet inspelen. Voorliggend rapport is het zesde op rij. Het bevat de gegevens van de twee voorgaande schooljaren, nl. 2005-2006 en 2006-2007.

Rond de eeuwwisseling werden we geconfronteerd met een lerarentekort. Dit tekort is daarna omgebogen en er ontstond opnieuw een situatie met een licht overschot aan leerkrachten. Sinds 2006-2007 lijkt opnieuw een omgekeerde trend te zijn ingezet.

Het opnieuw toenemende lerarentekort kadert binnen een algemene krapte op de arbeidsmarkt. Het aantal werkzoekenden in Vlaanderen daalt snel. Eind oktober 2007 telde Vlaanderen 173.476 niet-werkende werkzoekenden, 16,9% minder dan in oktober 2006. De werkloosheidsgraad kwam in oktober 2007 uit op 6,11 %, in 2006 bedroeg die nog 7,46%¹. De economische conjunctuur is dus gewijzigd ten opzichte van een tweetal jaren geleden, toen het laatste arbeidsmarktrapport werd gepubliceerd.

De afgelopen jaren waren er geen lerarentekorten en moesten bijgevolg geen specifieke maatregelen hiervoor genomen worden. De overheid creëerde heel wat extra arbeidsplaatsen door een aantal maatregelen te nemen in verband met werkdrukvermindering en taak- en functiedifferentiatie.

Een nieuwe stand van zaken dringt zich op. Uit voorliggend arbeidsmarktrapport blijkt dat de berichtgeving in de media en de signalen uit het onderwijsveld betreffende lerarentekorten terecht zijn. Bij het nemen van nieuwe beleidsmaatregelen kan rekening gehouden worden met de belangrijkste vaststellingen van dit rapport.

Ludy Van Buyten,
secretaris-generaal

¹ Bron: VDAB.

Werkwijze

Om na te gaan of er voldoende leerkrachten zullen zijn, wordt een aantal prognoses en berekeningen gemaakt waarop de verwachte vraag en aanbod van de komende vier jaren met elkaar worden vergeleken.

Om vraag en aanbod met elkaar te kunnen vergelijken, worden een aantal prognoses en berekeningen gemaakt. De berekening van de vraag gebeurt op basis van prognoses met betrekking tot de stijging of daling van het aantal leerlingen, de te verwachten uitstroom naar aanleiding van de vergrijzing en de mate waarin nieuwe arbeidscreërende of -besparende maatregelen worden genomen.

Aan aanbodzijde wordt een prognose gemaakt op basis van de inschrijvingscijfers van het aantal studenten aan de lerarenopleiding. Toch kunnen deze cijfers niet zonder meer beschouwd worden als een correcte indicatie van het aanbod aan nieuwe leerkrachten. Ten eerste stromen niet alle afgestudeerden effectief door naar het onderwijs - denk maar aan de aggregatiestudenten. Ten tweede is er ook een grote uitstroom uit het onderwijs gedurende de eerste vijf jaar na indiensttreding. Daarom worden de aanbodcijfers met het aantal afgestudeerden aan de lerarenopleidingen gecorrigeerd.

Vervolgens kunnen vraag en aanbod over een periode van vier jaar met elkaar vergeleken worden. Het verschil is de bepaling van het tekort of het overschot over een periode van vier jaar. Dat verschil wordt ten slotte gerelateerd aan de grootte van het huidige tekort of overschot. Dit laatste kan niet exact worden vastgelegd. De meest betrouwbare indicator zijn gegevens uit de databanken van de VDAB. Daarom worden deze data gebruikt voor de prognose.

Tot slot is het belangrijk om weten dat in voorliggend arbeidsmarktrapport de gegevens verwerkt zijn van twee schooljaren: 2005-2006 en 2006-2007. Het tekort in maart 2007 is gebruikt voor de berekening van de prognose over de periode 2007-2010.

Beleidssynthese

Het kleuteronderwijs

Het huidige tekort of overschot aan leerkrachten kan niet exact worden bepaald. De beste indicator zijn de gegevens uit de databanken van de VDAB. Deze bevat echter geen opsplitsing tussen kleuteronderwijzers en onderwijzers. Het totale aantal openstaande vacatures eind maart 2007 bedroeg 124 leerkrachten basisonderwijs. Om een prognose mogelijk te maken voor kleuteronderwijs en lager onderwijs apart, veronderstellen we dat de niet-ingevulde vacatures in evenredige mate verdeeld zijn over het kleuter- en het lager onderwijs. Dit komt dan voor het kleuteronderwijs neer op 37 openstaande vacatures².

In hoofdstuk 1 werd aangetoond dat de vraag naar kleuteronderwijzers de volgende jaren (tot en met 2010) zal toenemen en in totaal 2599 à 2.695 bft's zal omvatten. Dit komt vooral door de grote uitstroom ten gevolge van TBS en pensioen.

Het aanbod aan kleuteronderwijzers dat nieuw op de arbeidsmarkt komt voor de periode 2007-2010 bedraagt 2.137 personen. Hieruit blijkt dat het aanbod kleiner is dan de vraag.

Op basis van het netto-resultaat van deze vergelijking van vraag & aanbod kunnen wij aannemen dat er over een tijdspanne van vier jaar – enkel en alleen op basis van de evoluties in het kleuteronderwijs – een tekort aan kleuteronderwijzers zal zijn van **499 à 595** bft's, afhankelijk van de manier waarop de nieuwe arbeidsplaatsen in het kleuteronderwijs worden ingevuld.

Het lager onderwijs

Zoals reeds gezegd wordt in de VDAB-databank geen opsplitsing gemaakt tussen kleuteronderwijzers en onderwijzers. Het totale aantal openstaande vacatures eind maart 2007 bedroeg 124 leerkrachten basisonderwijs. Om een prognose mogelijk te maken voor kleuteronderwijs en lager onderwijs apart, veronderstellen we dat de niet-ingevulde vacatures in evenredige mate verdeeld zijn over het kleuter- en het lager onderwijs. Dit komt dan voor het lager onderwijs neer op 87 openstaande vacatures³.

In hoofdstuk 1 werd aangetoond dat de vraag naar onderwijzers de volgende jaren (2007-2010) zal stijgen en in totaal, naargelang de manier waarop de nieuwe arbeidsplaatsen worden ingevuld, 3.239 à 3.363 bft's zal omvatten. Deze arbeidsplaatsen zijn vooral een gevolg van de uitstroom omwille van vergrijzing.

Anderzijds zal er een aanbod zijn van 3.490 onderwijzers over de periode 2007-2010. Dit werd aangetoond in hoofdstuk 2. In tegenstelling tot het kleuteronderwijs overtreft het aanbod nog net de vraag aan onderwijzers.

² De verdeling over het kleuter- en het lager onderwijs is gebeurd op basis van het aantal bft's in januari 2007.

³ De verdeling over het kleuter- en het lager onderwijs is gebeurd op basis van het aantal bft's in januari 2007.

Op basis van het netto-resultaat van deze vergelijking van vraag & aanbod kunnen we aannemen dat de arbeidsreserve van onderwijzers – enkel en alleen op basis van de evoluties in het lager onderwijs – over een tijdsspanne van vier jaar met 127 à 251 éenheden zal toenemen. Dit is een zeer krap overschot in vergelijking met twee jaar geleden.

Samen met een huidig tekort van 87 onderwijzers betekent dit dat in de periode 2007-2010 een overschot van **40 à 164** onderwijzers zal ontstaan.

Het secundair onderwijs

Het huidige tekort of overschot aan leerkrachten kan niet exact worden bepaald. De beste indicator zijn de gegevens uit de leerkrachtendatabank van de VDAB. Het aantal openstaande vacatures eind maart 2007 bedraagt 164 leerkrachten voor de 1ste en 2de graad en 95 voor de derde en vierde graad. Samen betekent dit dat er 259 vacatures voor het secundair onderwijs niet ingevuld geraakten.

In het eerste deel van dit hoofdstuk werd de vraag naar leraren in het secundair onderwijs voor de volgende jaren (van 2007 tot en met 2010) in kaart gebracht. Vooral door de uitstroom omwille van de vergrijzing zullen tijdens deze periode 8.438 vacante betrekkingen moeten worden ingevuld.

Het aanbod voor de tijdsspanne 2007-2010 ligt in dezelfde lijn als de vraag. Concreet zullen er 8.381 nieuwe leerkrachten mogelijk beschikbaar zijn voor het secundair onderwijs, terwijl er een vraag is van 8.697 (8.438 nieuwe betrekkingen + 259 niet ingevulde plaatsen in de leerkrachtendatabank).

Bij deze prognose moeten de volgende kanttekeningen worden geplaatst:

- Er is rekening gehouden met de huidige doorstromingspercentages van de lerarenopleiding naar het onderwijs en met de uitstroom uit het onderwijs. De doorstroming én de uitstroom is wellicht zeer conjunctuurgevoelig en aan schommelingen onderhevig.
- Voor de lerarenopleiding GVSO groep 2 en de GPB-opleiding gaan wij uit van de hypothese dat de jaarlijkse instroom op de arbeidsmarkt gedurende bovengenoemde tijdsspanne constant blijft.
- Het aantal afgestudeerden van de GPB-opleiding moet gerelativeerd worden, in die zin dat heel wat van deze studenten al daadwerkelijk lesgeven en dus niet als nieuwe instroom mogen worden beschouwd. Niettemin biedt deze groep zich ieder jaar aan het onderwijs aan (als onmiddellijk lesgever zonder pedagogische opleiding), zodat ze als potentiële leerkrachten kunnen worden beschouwd.
- Doordat de gemiddelde opdracht van een tijdelijk personeelslid slechts 68% van een voltijdse opdracht bedraagt, is het meetbaar overschot minder groot dan het reële overschot.
- Over neveninstromers zijn geen cijfers beschikbaar.

Maken we de optelsom van vraag en aanbod, dan betekent dit dat er in de komende vier jaar (2007-2010) een tekort zal zijn van **316** leerkrachten secundair onderwijs.

Beleidsaanbevelingen

Vooraf

Het is belangrijk om de conclusies in hun juiste context te duiden en te nuanceren.

- De vermelde huidige tekorten zijn de minimale of meetbare tekorten die gebaseerd zijn op de databank van de VDAB.
- Een betrekking wordt uitgedrukt in budgettaire fulltime equivalent (bft). Deze meeteenheid komt niet noodzakelijk overeen met exact een persoon. Gemiddeld presteert een tijdelijke leerkracht 70% van een voltijdse betrekking, wat inhoudt dat er 1,4 personen nodig zijn om een opdracht in te vullen. Er kan dan ook worden vooropgesteld dat het reëel tekort/overschot altijd groter/kleiner is dan het meetbaar tekort/overschot dat in deze studie wordt berekend.
- Het omgekeerde is uiteraard ook waar: niet elke leerkracht die op de arbeidsmarkt beschikbaar is, is daadwerkelijk te matchen met een concrete behoefte. Zelfs op momenten met grote tekorten blijven er bijvoorbeeld nog werkzoekende leerkrachten ingeschreven bij de VDAB.
- Het rapport gaat uit van een kwantitatieve – en niet kwalitatieve – benadering van het lerarentekort. Leerkrachten die worden aangesteld zonder de vereiste kwalificaties, worden in dit rapport als een indicator van een tekort naar voor geschoven. Het aantal leerkrachten dat op deze manier is aangesteld, wordt echter niet opgenomen bij de vaststelling van het huidig kwantitatief tekort.
- Prognoses over de in- en doorstroom van leerlingen en over de gewone en vervroegde pensionering van leerkrachten blijven prognoses en zijn altijd afhankelijk van nieuwe onderwijsinterne (beleidsmaatregelen, perceptie t.o.v. het beroep...) en externe (de algemene conjunctuur...) evoluties. Dat geldt eveneens voor de prognoses met betrekking tot de doorstroom van studenten in de lerarenopleiding naar de onderwijsmarkt.

Aanbevelingen voor de overheid

Algemeen

1. De schaarste aan onderwijsverstrekkers en de herwaardering van het lerarenberoep is het voorwerp van een debat dat niet alleen in Vlaanderen, maar ook internationaal wordt gevoerd. De overheid moet er, samen met alle onderwijspartners, naar streven dat scholen op korte en middellange termijn kunnen beschikken over voldoende bekwame en gemotiveerde leerkrachten. Op korte termijn zijn hiervoor maatregelen noodzakelijk met onmiddellijke impact. Voor de middellange termijn vereist dit een samenhangende en omvattende aanpak en permanent strategisch overleg met alle betrokkenen over het versterken van het beroep van leerkracht. Geplande of nieuwe beleidsmaatregelen om de kwaliteit van het onderwijs te verhogen, zullen gehypothekeerd worden als de kwaliteit én de kwantiteit van het leerkrachtenkorps erop achteruit gaat.

Het Vlaams onderwijs stelt een groot aantal mensen tewerk. In het schooljaar 2006-2007 stonden in het basisonderwijs en secundair onderwijs 127.156 voltijdse equivalenten op de betaalrol van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming. Dat is een stijging van bijna 10 % t.o.v. 1997-1998. De omvang van het onderwijspersoneel is niet een gevolg van de schommelingen in de leerlingenaantallen, die over diezelfde periode quasi gelijk zijn gebleven. Vooral het beleid speelt hierin een belangrijke rol: extra omkadering werd toegekend om de kwaliteit van het onderwijs te vergroten en de werkdruk van de leerkrachten te verminderen. De vraag kan worden gesteld in welke mate de tewerkstelling in het onderwijs in de toekomst nog kan groeien. Sowieso zal bij de ontwikkeling van nieuw beleid gezocht moeten worden naar creatievere oplossingen.

2. Reeds in 2004 adviseerde de OESO⁴ om de marketingcampagne van een aantal jaren voordien verder te zetten en te verruimen, zodat de Vlamingen het werk dat leerkrachten verrichten naar waarde schatten, meer begrip opbrengen voor de verwezenlijkingen van de scholen, een correcter beeld krijgen van het werk dat leerkrachten eigenlijk verrichten, de brede waaier van vaardigheden die zij daarbij gebruiken en de voordelen die de job oplevert.

De lerarenopleiding

3. De lerarenopleiding kan in bepaalde groepen meer rekruteren:
 - indien er meer studenten moeten worden aangetrokken in de lerarenopleidingen moet de aantrekkingskracht duidelijk gemaakt worden voor mannen;
 - om meer allochtonen aan te trekken zullen gedurende de academiejaren 2008-2009, 2009-2010 en 2010-2011 projecten in de lerarenopleidingen worden gesubsidieerd die op experimentele basis de instroom, doorstroom en uitstroom van doelgroepen bevorderen.
4. De inschrijvingen voor de GPB-opleiding kenden de laatste jaren een ongezien succes. Een trend die zich nog steeds verderzet. Het gaat hier om mensen die naast hun huidige job een lerarenopleiding volgen. Uit de cijfers blijkt dat het om een groot potentieel aan

⁴ Effectieve leerkrachten aantrekken, bijscholen en behouden. Country Note : de Vlaamse Gemeenschap.

kandidaat-leerkrachten gaat. De hervorming van de lerarenopleiding, waarbij een maximale gelijkvormigheid van de verschillende lerarenopleidingen is nagestreefd, heeft een verzwaring van de GPB-opleiding en de opleiding aan de universiteiten tot gevolg, wat in de komende jaren zou kunnen leiden tot een vermindering van het aantal inschrijvingen voor deze lerarenopleidingen. De verzwaring van de opleiding was een welbewuste en terechte keuze, maar de gevolgen moeten vanzelfsprekend zeer scherp worden gemonitord.

5. De praktijkcomponent werd in de vernieuwde lerarenopleiding versterkt. Wat de invloed daarvan zal zijn op de uitstroom uit het onderwijs, moet verder worden opgevolgd.

Het begin van de loopbaan

6. Een belangrijke factor met onmiskenbaar effect op de onderwijsarbeidsmarkt is het vroegtijdige vertrek van jonge leerkrachten uit het onderwijs. De vroegtijdige uitstroom betekent een groot verlies van potentieel (26,5% in het basisonderwijs, 34 % in het secundair onderwijs). Het verdient aanbeveling om hieraan prioritaire aandacht te besteden.

In opdracht van de vorige Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming werd een onderzoek⁵ uitgevoerd dat nagaat waarom jongeren kiezen voor het lerarenberoep bij het afstuderen en waarom leerkrachten al dan niet beslissen in het lerarenberoep te blijven of ernaar terug te keren. De onderzoekers gingen na in welke mate werkzekerheid, werkdruk, begeleiding en de combinatie arbeid en gezin de keuze voor een job in het onderwijs beïnvloeden. Uit het onderzoek bleek dat één van de belangrijkste voorwaarden om in het onderwijs te blijven werken een vaste aanstelling is. Daarnaast is ook werkdruk belangrijk.

Daar staat tegenover dat een onderwijsloopbaan voor pas afgestudeerde leerkrachten vaak start in korte interims. De arbeidssituatie voor deze interimaire leraren wordt precies gekenmerkt door werk- en inkomensonzekerheid en een hoge werkdruk. Voor jonge leerkrachten kan het erg lang duren vooraleer ze (voltijds) vast benoemd worden. Het ligt voor de hand dat dit één van de belangrijkste redenen is waarom veel jonge leerkrachten vroegtijdig afhaken. Ook voor (potentiële) zij-instromers blijkt het gebrek aan werkzekerheid een vaak onoverkomelijke hindernis⁶.

Anderzijds hebben de scholen van het basis- en secundair onderwijs nood aan deze interim-arbeidskrachten: zij moeten jaarlijks een beroep kunnen doen op duizenden leerkrachten die als 'reserve' ter beschikking staan om te worden ingeschakeld in interims als de titularis-leerkrachten uitvallen.

De doelstelling van de vervangingspool die in 2000 werd opgericht, was een verbetering van de arbeidsomstandigheden van de leerkrachten die als vervanger (interimaris) aan het werk zijn, door hen zekerheid van werk en inkomen te bieden voor een volledig schooljaar. Deze verbeterde arbeidsvoorwaarden moesten de start van een onderwijsloopbaan aantrekkelijker maken en meer

⁵ De roeping tot leerkracht. Een onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het leerkrachtenberoep in Vlaanderen anno 2002. Nick Matheus, Jessy Siongers en Inge Van den Brande, Onderzoeksgroep TOR, vakgroep Sociologie VUB en Hoger instituut voor de arbeid, K.U.Leuven.

⁶ OBPWO 03.02.: "Aanwerving van leraren technische en praktijkvakken". Professor J.C. Verhoeven en Koen Stassen, KU Leuven.

leerkrachten behouden voor/aantrekken naar het lerarenberoep. Door een inefficiënte inzet van de personeelsleden in de vervangingspool, was de kostprijs ervan veel te hoog.

Een alternatieve oplossing kan erin bestaan om de voordelen van de vervangingspool (werkzekerheid voor startende leerkrachten) te combineren met een financiële responsabilisering op het lokale niveau (minimaal het niveau van de scholengemeenschappen). Een eerste aanzet is hiertoe gegeven via het systeem van de vervangingen van korte afwezigheden, waarbij aan de scholengemeenschappen een vervangingsenveloppe ter beschikking werd gesteld voor de invulling van korte vervangingen. In het basisonderwijs heeft dit systeem reeds drie jaar zijn nut bewezen. Het secundair onderwijs twijfelde. Het alternatief (vervanging vanaf zes dagen afwezigheid) kende echter totaal geen succes. Het is aangewezen om dit punt opnieuw op de agenda te zetten.

7. Aan de vaste benoeming wordt, gelet op bovenvermeld onderzoek, bij voorkeur niet getornd.
8. Om vroegtijdige uitstroom te vermijden is het ook van belang dat jonge beginnende leerkrachten beter worden begeleid. Sinds 2006 werd het mentorschap ingevoerd in het onderwijs. Het is voorlopig nog onduidelijk welk effect dit heeft op de uitstroom van jonge leerkrachten. De middelen die de scholen krijgen voor mentorschap zijn momenteel nog vrij beperkt. In 2008 gebeurt reeds een bijkomende investering (cao VIII). Gelet op de hoge uitstroomcijfers bij het begin van de onderwijs carrière blijft het noodzakelijk om in mentorschap en aanvangsbegeleiding te blijven investeren.
9. Sinds het schooljaar 2005-2006 beheert de VDAB de leerkrachtendatabank, waarin kandidaat-leerkrachten hun CV beschikbaar kunnen stellen voor de scholen. Deze databank is niet alleen een belangrijke stap voorwaarts om vraag- en aanbodzijde op een eenvoudige wijze met elkaar in contact te brengen en de mobiliteit te verhogen, maar kan ook een belangrijk hulpmiddel zijn om regionale verschillen op te vangen. Precies daarom moet de werking van de leerkrachtendatabank worden voortgezet en op geregelde tijdstippen extra in de verf worden gezet voor zowel kandidaat- leerkrachten als scholen. Verder dient onderzocht te worden of de werking van de databank niet geoptimaliseerd kan worden, of, of scholen ook niet op een meer systematische wijze hun vacatures via dit kanaal kunnen bekend maken.
10. Om vraag en aanbod nog beter op elkaar af te stemmen, kan regionaal worden samengewerkt tussen scholen, lerarenopleidingen, CVO's, het bedrijfsleven, de VDAB en andere organisaties in de regio's. Vooral binnen het secundair onderwijs kunnen leerkrachten in "knelpuntvakken" gedeeld worden, kunnen zij-instromers worden ingezet en zijn uitwisselingen mogelijk van hoger opgeleiden uit het bedrijfsleven; het aanwervingsbeleid binnen regio's met grote tekorten kan op elkaar worden afgestemd.
11. Uit een onderzoek⁷ naar het aanwervingsbeleid van technische en beroepsscholen blijkt dat het systeem van bekwaamheidsbewijzen heel wat directeurs parten speelt bij hun personeelsplanning. Hierdoor kunnen ze niet steeds de personeelsleden aanwerven die eigenlijk het

⁷ OBPWO 03.02.: "Aanwerving van leraren technische en praktijkvakken". Professor J.C. Verhoeven en Koen Stassen, KU Leuven.

meest geschikt zijn voor het betrokken vak. De bevroegde directeurs in het OBPWO-onderzoek pleiten voor meer autonomie en voor de erkenning van elders verworven competenties en kwalificaties.

12. Het potentieel aan zij-instromers moet verder worden aangeboord. Het in aanmerking nemen van andere beroepservaring voor leerkrachten in bepaalde knelpuntdisciplines moet bespreekbaar worden. Eventueel zijn andere incentives mogelijk, bijvoorbeeld een conjunctuurbonus voor wie start en blijft als leerkracht in een knelpuntvak of –regio.
13. Uit de werkloosheidscijfers blijkt dat er tijdens het schooljaar een aantal werkloze leerkrachten beschikbaar blijft voor de arbeidsmarkt. Zij gaan om één of andere reden niet in op het aanbod aan jobs in het onderwijs. De VDAB kan onderzoeken wat hiervan de oorzaak is en, of remediëring mogelijk of noodzakelijk is.

Tijdens de loopbaan

14. Leerkrachten op wie een beroep wordt gedaan om naast hun fulltime opdracht nog extra prestaties te leveren, of personeelsleden die een beroepsleven buiten het onderwijs hebben, maar die bereid zijn in het onderwijs opdrachten te aanvaarden, moeten een volwaardig salaris ontvangen.
15. Sinds september 2000 is het mogelijk dat scholen een beroep doen op leerkrachten die met verlof of gepensioneerd zijn. Hoewel deze maatregel niet zoveel succes kent, is het aan te bevelen hem te handhaven. Hij laat scholen toe snel in te spelen op lokale of vakspecifieke tekorten. Deze maatregel is mogelijk te weinig gekend en zou opnieuw extra onder de aandacht van de scholen gebracht kunnen worden.
16. Een stevig personeelsbeleid vergt professionele schoolleiders. Zij hebben een aanzienlijke invloed op arbeidsprestaties, de arbeidstevredenheid en de professionalisering van leerkrachten. De voorbije jaren heeft de overheid sterk geïnvesteerd in schoolleiders: loonsverhoging, bijkomende middelen voor nascholing, creëren van een vormingsfonds. Dit beleid moet worden gecontinueerd.

Het einde van de loopbaan

17. Op 1 september 2002 wijzigden de modaliteiten van de terbeschikkingstelling wegens persoonlijke aangelegenheden voorafgaand aan het rustpensioen van de personeelsleden van het onderwijs. De doelstellingen van deze wijzigingen waren in de eerste plaats het tekort aan leerkrachten opvangen. Het optrekken van de TBS-leeftijd van 55 naar 58 jaar (56 jaar voor kleuteronderwijzers), gecombineerd met een financiële sanctionering van wie vroeger uitstapt, moest de uitstroom van oudere personeelsleden tegengaan en op die manier de reserve aan nieuwkomers op de arbeidsmarkt versterken. Om de overgang naar 58 jaar te verzachten werd een overgangsmaatregel voorzien voor personeelsleden geboren in 1947-1954.

In 2007 heeft het Rekenhof een onderzoek uitgevoerd naar het

beleidseffect van deze TBS-regeling.⁸ Het Rekenhof bracht de evolutie in kaart van de procentuele aandelen van de nog actieve personeelsleden die de leeftijd van 55 jaar hebben bereikt en de TBS-ers. Hieruit concludeerde het Rekenhof dat het procentueel aandeel personeelsleden dat een TBS-stelsel genoot, de afgelopen vijf jaren (2002-2006) gestaag is gedaald. Voor het hele onderwijsveld was er een daling van het aandeel TBS-ers met meer dan 10%: terwijl in 2002 bijna 58% van de betrokken leeftijdsgroep een TBS genoot, is dat in 2006 nog maar 47%. Het gewoon basisonderwijs kent nog steeds het grootst procentueel aandeel personeelsleden dat een TBS-stelsel geniet: op 1.1.2006 bedroeg hun aandeel bijna 63%, terwijl dat percentage voor het hele onderwijsveld maar 47% bedroeg. Het aantal vrouwelijke personeelsleden dat het TBS-stelsel genoot ligt duidelijk hoger (bijna het dubbele) dan het aantal mannelijke, aldus nog het Rekenhof.

Hieruit blijkt duidelijk dat de maatregel van 2002 het beoogde beleidseffect heeft bereikt: indien in 2006 nog steeds, zoals in 2002, 58% van de betrokken leeftijdsgroep in een TBS-regeling zou gestapt zijn, zou dit – voor alle onderwijsniveaus samen – betekenen dat er zich eind 2006 ongeveer 2.500 personeelsleden méér in deze vervroegde uitstapregeling zouden bevinden.⁹

Gezien het acute lerarentekort kunnen we de vraag stellen of in de lopende overgangperiode een stimulans moet worden gecreëerd om de bonus niet op te nemen en op die manier het blijven werken aantrekkelijker te maken.

Aanbevelingen voor scholen, schoolbesturen, scholengemeenschappen

18. Volgens een studie van de SERV¹⁰ hebben leerkrachten veel te maken met werkstress: vooral de emotionele belasting is problematisch, evenals de taakvariatie en het gebrek aan autonomie. Belastende factoren in het lerarenberoep zijn de omgang met de leerlingen, de tijdsdruk en de verhouding met directie en collega's. Ook de houding tegenover loopbaanmogelijkheden en de wens tot taakverrijking spelen een belangrijke rol.

Goede schoolleiders moet gebruik maken van de bestaande mogelijkheden tot functiedifferentiatie en taakverrijking om te vermijden dat leerkrachten uitgeblust geraken. Door de bijkomende inspanningen recent gedaan ingevolge cao's (waarvan sommige nog op kruissnelheid moeten komen) met betrekking tot zorgcoördinatie, taak- en functiedifferentiatie, mentoruren, biedt het onderwijs qua schoolorganisatie vandaag veel meer mogelijkheden dan vroeger om een leeftijdsbewust en competentieontwikkeland personeelsbeleid te voeren in scholen. Dit thema moet nu zeer hoog op de agenda worden geplaatst.

19. Uit de cijfers blijkt een groot aanbod aan "stille reserve". Hoewel heel wat leerkrachten wellicht bewust kiezen voor deeltijds werken in het kader van de combinatie werk en gezin, moeten de scholen de leerkrachten die wél bereid zijn om voltijds te werken, trachten te

⁸ Zie audit van het Rekenhof van de terbeschikkingstelling wegens persoonlijke aangelegenheden voorafgaand aan het rustpensioen in het onderwijs, oktober 2007.

⁹ Het percentage van 58% wordt toegepast op de betrokken cijfers van 2006, zoals vermeld onder punt 3.2.1., p. 22.

¹⁰ SERV-Nulmeting Vlaamse werkbaarheidsmonitor.

bereiken door hun schoolorganisatie in functie hiervan zo flexibel mogelijk aan te pakken.

20. Uit de praktijk blijkt dat de wijze waarop beginnende leraren worden begeleid, varieert van beperkt tot intensief en van afhankelijk van lokale of structurele mogelijkheden tot gestructureerd en geïntegreerd binnen een globale schoolwerking¹¹. Naast de inspanningen van de overheid moeten de scholen daarnaast ook zelf meer aandacht schenken aan aanvangsbegeleiding. Het is raadzaam om begeleiding op te bouwen en uit te werken vanuit een voldoende schaalgrootte (niveau scholengemeenschap).
21. Zoals gezegd wordt werkdruk vaak ervaren als een struikelblok voor jonge leerkrachten. Scholen kunnen werk maken van werkdrukvermindering bij interimarissen, door hen bv. minder instellingsgebonden activiteiten te laten doen, te zorgen dat ze parallellessen kunnen geven... In cao VIII is trouwens vastgelegd dat de inrichtende macht bij het verdelen van de instellings- en beleidsondersteunende taken tussen alle personeelsleden rekening moet houden met o.a. de hoofdplicht van de personeelsleden, het principe van billijke verdeling van de taken en de mogelijkheden en capaciteiten van de personeelsleden.
22. De toegenomen complexiteit van de lerarenopdracht vereist permanente nascholing. Scholen moeten leren om deze nascholing strategisch te plannen op basis van evaluatieresultaten, om zo hun prioriteiten te ondersteunen en tegemoet te komen aan de individuele behoeften van de leerkrachten. De klemtoon zou moeten verschuiven naar nascholingen waarop duidelijker een lokale stempel rust en waarvoor ook de verantwoordelijkheid lokaal wordt gedragen.

¹¹ Onderwijsspiegel, schooljaar 2006-2007, p. 57.

Hoofdstuk 1. Basisonderwijs

1.1. De vraag

Nieuwe arbeidsplaatsen in het onderwijs zijn in eerste instantie afhankelijk van het aantal vacante plaatsen in de scholen.

In welke mate het aantal vacante betrekkingen toeneemt of afneemt, is voornamelijk afhankelijk van volgende factoren:

1. Het geboortecijfer, de leerlingenaantallen en de te verwachten doorstroming van leerlingen (van kleuter- naar lager onderwijs).
2. De uitstroom van leerkrachten als gevolg van pensionering of vervroegde terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen.
3. De handhaving of wijziging van de omkaderingsnormen (leerlingen/leraar-ratio).
4. De mate waarin nieuwe omkadering naar aanleiding van bijzondere noden wordt toegekend (bijvoorbeeld zorg, kleuterparticipatie...).

De prognoses van het aantal BFT's op basis van demografische gegevens en de te verwachten doorstroming van leerlingen (1.1.1.), evenals de raming van de uitstroom van leerkrachten (1.1.2.), gaan uit van een ongewijzigd beleid. In punt 1.1.3. brengen wij de effecten in kaart van de beleidsmaatregelen of -intenties van de komende jaren.

Een globale prognose van de toekomstige vraag naar leerkrachten in het basisonderwijs komt aan bod in punt 1.1.4. Deze prognose is belangrijk want, getoetst aan een globale prognose van het *aanbod* aan nieuwe leerkrachten, geeft dit een duidelijk beeld in welke mate de spanning op de onderwijsarbeidsmarkt de komende jaren zal toenemen of afnemen.

Anderzijds zorgen de vervangingen (punt 1.1.5.) voor jaarlijkse terugkerende werkgelegenheid. Heel wat leerkrachten kunnen immers ook aan de slag ter vervanging van afwezige collega's. De tewerkstelling als invalleerkracht is minder aantrekkelijk. Het tekort aan leerkrachten treedt daarom altijd het eerst op bij het vinden van geschikte vervangers.

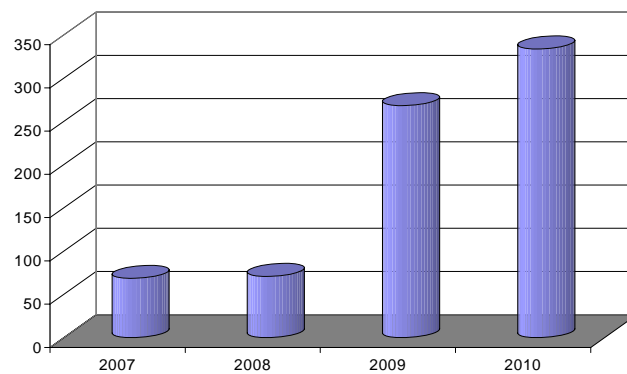
1.1.1. De demografische evolutie en doorstroming

De afgelopen jaren daalde het aantal leerlingen in het basisonderwijs. Als gevolg daarvan daalde het aantal arbeidsplaatsen in het basisonderwijs in zijn geheel. Voor het kleuteronderwijs ziet de situatie er echter de eerste jaren rooskleuriger uit: vanaf 2007 is een stijging van het aantal ingeschreven kleutertjes te verwachten, zodat er nieuwe arbeidsplaatsen ontstaan. Deze trend houdt aan tot 2010 (figuur 1). In het lager onderwijs daalt het aantal kinderen, wat een terugval in het aantal arbeidsplaatsen voor onderwijzers betekent in de komende vier jaren.

Tabel 1 - Prognose werkgelegenheid BFT *kleuteronderwijs* op basis van demografische evolutie & doorstroming

Jaar	2007	2008	2009	2010
Verwachte evolutie ingevolge leerlingenaantallen	68	71	268	334

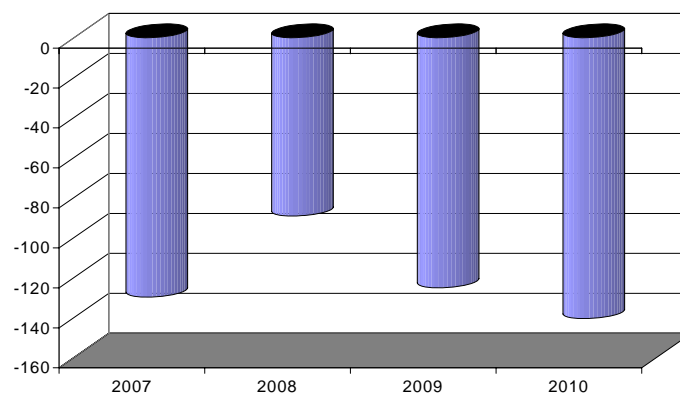
Figuur 1 - Prognose werkgelegenheid BFT *kleuteronderwijs* op basis van demografische evolutie & doorstroming

Tabel 2 - Prognose werkgelegenheid bft *lager onderwijs* op basis van demografische evolutie & doorstroming

Jaar	2007	2008	2009	2010
Verwachte evolutie ingevolge leerlingenaantallen	-130	-89	-125	-141

Figuur 2 - Prognose werkgelegenheid bft *lager onderwijs* op basis van demografische evolutie & doorstroming

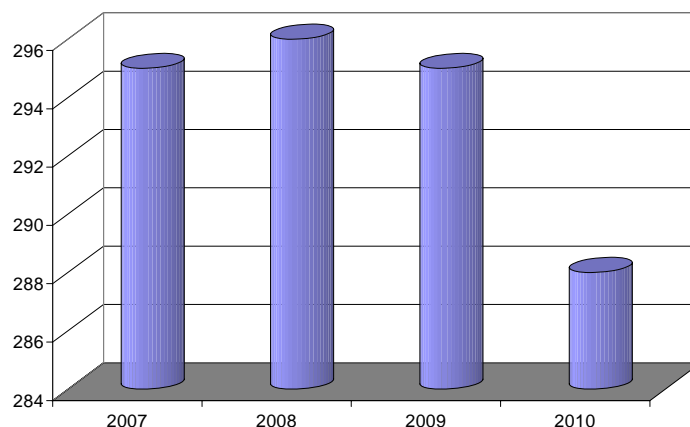
1.1.2. De uitstroom

De verwachte uitstroom ten gevolge pensionering of terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen voorspelt een kleiner aantal kleuteronderwijzers dat de komende jaren hun job verlaat. Voor de onderwijzers wordt dan weer een groter aantal uitstromers verwacht. Daarnaast ontstaan er ook nieuwe arbeidsplaatsen wanneer leerkrachten overlijden. In totaal ontstaat er over de tijdspanne 2007-2010 door de uitstroom van personeelsleden een toename van de werkgelegenheid voor kleuteronderwijzers met 1.174 bft's en voor onderwijzers met 3.379 bft's.

Tabel 3 – Prognose van de uitstroom in het kleuteronderwijs

Jaar	2007	2008	2009	2010
TBS58+ ¹²	267	249	235	224
Pensioen ¹³	15	34	47	51
Overlijden ¹⁴	13	13	13	13
Totaal	295	296	295	288

Figuur 3 – Prognose van de uitstroom in het kleuteronderwijs 2007-2010

¹² Dit is een raming op basis van het personeelsbestand (onderwijzend en bestuurs-personeel) uitgedrukt in bft. De uitstroomepercentages die gehanteerd werden zijn gebaseerd op de reële uitstroomepercentages van september 2006 tot en met april 2007.

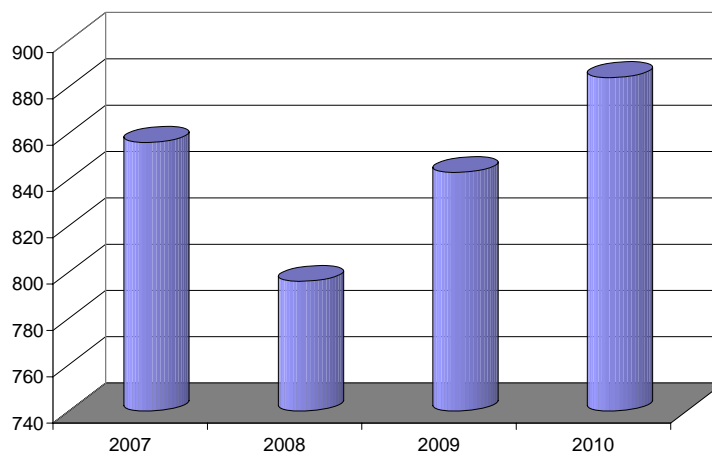
¹³ Voor pensionering wordt ervan uitgegaan dat 50% op 60 jaar op pensioen gaat en vervolgens telkens 25%.

¹⁴ De overlijdens zijn gebaseerd op de FTE in 2006 en worden constant gehouden.

Tabel 4 – Prognose van de uitstroom in het lager onderwijs

Jaar	2007	2008	2009	2010
TBS58+ ¹⁵	757	645	645	690
Pensioen ¹⁶	70	122	169	165
Overlijdens ¹⁷	29	29	29	29
Totaal	856	796	843	884

Figuur 4 – Prognose van de uitstroom in het lager onderwijs 2007-2010

¹⁵ Dit is een raming op basis van het personeelsbestand (onderwijzend en bestuurspersoneel) uitgedrukt in bft. De uitstroombpercentages die gehanteerd werden zijn gebaseerd op de reële uitstroombpercentages van september 2006 tot en met april 2007.

¹⁶ Voor pensionering wordt ervan uitgegaan dat 50% op 60 jaar met pensioen gaat en vervolgens telkens 25%.

¹⁷ De overlijdens zijn gebaseerd op de FTE in 2006 en worden constant gehouden.

1.1.3. Nieuwe beleidsmaatregelen

In het schooljaar 2006-2007 werden een aantal nieuwe beleidsmaatregelen ingevoerd. Hierdoor ontstonden een aantal extra arbeidsplaatsen. Een aantal andere maatregelen gaat in vanaf 2007 en 2008.

1.1.3.1. Mentoren

In navolging van het proefproject dat al in 2005 in het secundair onderwijs in een aantal scholen liep, worden sinds 2006 ook in het basisonderwijs extra uren toegekend om nieuwe leerkrachten of leerkrachten in opleiding te begeleiden.

Scholengemeenschappen krijgen een contingent aan mentoruren, bestemd voor begeleiding van stagiairs en van beginnende leraren. De scholengemeenschap maakt afspraken over de verdeling van de mentor-uren over haar scholen. De individuele school stelt de mentor aan.

Mentoren worden dus gedeeltelijk van hun onderwijsopdracht vrijgesteld om deze functie uit te oefenen. De mentor wordt geen nieuw ambt, maar is een element van functiedifferentiatie binnen de loopbaan van een leraar. Mentorschap wordt evenmin hoger verloond.

Hierdoor ontstonden in het kleuter- en lager onderwijs respectievelijk 21 en 37 extra jobs in 2006.¹⁸

Vanaf schooljaar 2008-2009 komen er nog extra middelen bij voor mentorschap. Deze extra middelen bedragen in totaal, voor alle onderwijsniveaus samen, 5.000.000 euro. Het is echter nog niet bekend hoe deze middelen verdeeld zullen worden. Om een idee te geven van het aantal betrekkingen wordt hier uitgegaan van een verdeling op basis van het aantal bft's in het bestuurs- en onderwijzend personeel. Voor het basisonderwijs zou dit in 2008 65 bft's opleveren, met name 23 in het kleuteronderwijs en 42 in het lager onderwijs¹⁹.

1.1.3.2. Vervolgtraject anderstalige nieuwkomers

Het blijkt dat de opvolging van kinderen die na hun verblijf in de onthaalklas doorstromen naar het reguliere onderwijs tot nu toe niet optimaal verliep. Om die opvolging te verbeteren en de verschillende begeleidingsinitiatieven die scholen rond hun ex-onthaalklasleerlingen ondernemen beter te coördineren, worden vanaf 1 september 2006 extra uren toegekend in het onthaalonderwijs.

Door dit project komen er in het basisonderwijs 65 extra jobs bij, nl. 23 in het kleuteronderwijs en 42 in het lager onderwijs²⁰.

¹⁸ De verdeling van de middelen over kleuter- en lager onderwijs is gebeurd op basis van de verhouding tussen het aantal BFT's in het kleuter- en het lager onderwijs in september 2006.

¹⁹ De verdeling van de middelen over kleuter- en lager onderwijs is gebeurd op basis van de verhouding tussen het aantal BFT's in het kleuter- en het lager onderwijs in september 2006.

²⁰ De verdeling van de middelen over kleuter- en lager onderwijs is gebeurd op basis van de verhouding tussen het aantal BFT's in het kleuter- en het lager onderwijs in september 2006.

1.1.3.3. Aanvullende lestijden Rand- en taalgrensgemeenten

Nederlandstalige basisscholen in de Vlaamse Rand- en taalgrensgemeenten kregen in het verleden al aanvullende lestijden, aangezien deze scholen frequent geconfronteerd worden met leerlingen voor wie de thuistaal niet het Nederlands is. Sedert vorig schooljaar betreft het een structurele maatregel. Ook dit schooljaar wordt de omkadering hiervoor uitgebreid waardoor er 11,5 extra banen bij gecreëerd worden. Concreet betekent dit 4 jobs in het kleuteronderwijs en 8 jobs in het lager onderwijs²¹.

1.1.3.4. Vermindering lesopdracht directies

In CAO VIII wordt een aanzienlijk deel van het budget gereserveerd voor de directies. Voor de kleinere basisscholen waarvan de directeur op basis van de geldende reglementering/omkaderingsnormen belast moet worden met een gedeeltelijke lesopdracht of een gedeeltelijke opdracht in het ambt van beleidsmedewerker worden extra uren voorzien, zodat de (les)opdracht van de directeur verminderd wordt a rato van 4 u per week.

Door deze maatregel ontstaan vanaf 2007 in het kleuter- en lager onderwijs respectievelijk 26 en 45 extra banen²².

1.1.3.5. Verhoging kleuterparticipatie

Hoewel het merendeel van de kleuters wel degelijk ingeschreven is in een kleuterschool en regelmatig ook aanwezig is op school, blijkt dat een groep kleuters niet aan het kleuterschoolgebeuren participeert. Het gaat hier onder andere om kleuters uit kansarme gezinnen die niet of laat ingeschreven zijn of zelden naar school komen omdat ze thuis in een weinig gestructureerde omgeving leven. Uit onderzoek blijkt dat vooral kansarme kinderen risico lopen op schoolse achterstand van bij het begin van het lager onderwijs. Het verhogen van de kleuterparticipatie heeft dan ook tot doel om door een zo vroeg mogelijke intensieve begeleiding het risico op achterstand en de achterstand zelf te verkleinen.

Hiervoor wordt ten eerste het systeem van zomerklassen verbeterd, zodat scholen vlugger hun lestijdenpakket kunnen vergroten in de loop van het schooljaar wanneer er vergeleken met de teldatum van 1 februari veel meer kleuters ingeschreven zijn. Daardoor zouden zowat 281 ambten extra gerealiseerd worden.

Ten tweede wordt het aantal uren zorg uitgebreid, zodat scholengemeenschappen een actief en geïntegreerd beleid rond verhoogde kleuterparticipatie kunnen uittekenen en uitvoeren. Hierdoor kunnen nog eens 52 à 78²³ extra personeelsleden aan de slag.

Tot slot krijgen scholen met een hoge concentratie (gelijk aan of groter dan 40%) aan onderwijskansarme kleuters bijkomende middelen in de vorm van aanvullende GOK-lestijden om deze kleuters beter te kunnen ondersteunen en opvolgen. Hierdoor ontstaan er ongeveer 157 extra ambten.

²¹ De verdeling van de middelen over kleuter- en lager onderwijs is gebeurd op basis van de verhouding tussen het aantal BFT's in het kleuter- en het lager onderwijs in september 2006.

²² De verdeling van de middelen over kleuter- en lager onderwijs is gebeurd op basis van de verhouding tussen het aantal BFT's in het kleuter- en het lager onderwijs in september 2006.

²³ Het aantal hangt af van het diploma waarover de personeelsleden beschikken: indien zij allen over een diploma HOKT beschikken, kunnen 160 mensen aan de slag; indien ze allen over een diploma HOLT beschikken gaat het om 108 mensen. In realiteit zal het aantal tussen die twee getallen liggen.

1.1.3.6. Uitbreiding zorg

In CAO VIII werd overeengekomen extra middelen toe te kennen aan het zorgbeleid in het basisonderwijs. Om tegelijk mogelijk te maken dat kinderen met speciale onderwijsbehoeften maximale kansen krijgen én dat de individuele leerkrachten ondersteund worden in hun klaspraktijk, was het immers noodzakelijk de zorgmiddelen uit te breiden. Daarom worden de zorgmiddelen op het niveau van de scholengemeenschap uitgebreid. Dit betekent dat er in het basisonderwijs verspreid over vier schooljaren 414 tot 615 extra zorgcoördinatoren tewerkgesteld kunnen worden, afhankelijk van het diploma. De hoofdmoot zal in dienst kunnen treden vanaf 2008, namelijk naargelang het diploma 128 of 189 in het kleuteronderwijs en 227 of 337 in het lager onderwijs²⁴.

²⁴ De verdeling van de middelen over kleuter- en lager onderwijs is gebeurd op basis van de verhouding tussen het aantal BFT's in het kleuter- en het lager onderwijs in september 2006.

1.1.4. Prognose van de vraag naar kleuteronderwijzers en onderwijzers in 2007-2010

In dit onderdeel brengen wij alle ontwikkelingen aan vraagzijde samen en gaan wij na in welke mate de komende jaren een vraag naar kleuteronderwijzers en onderwijzers ontstaat.

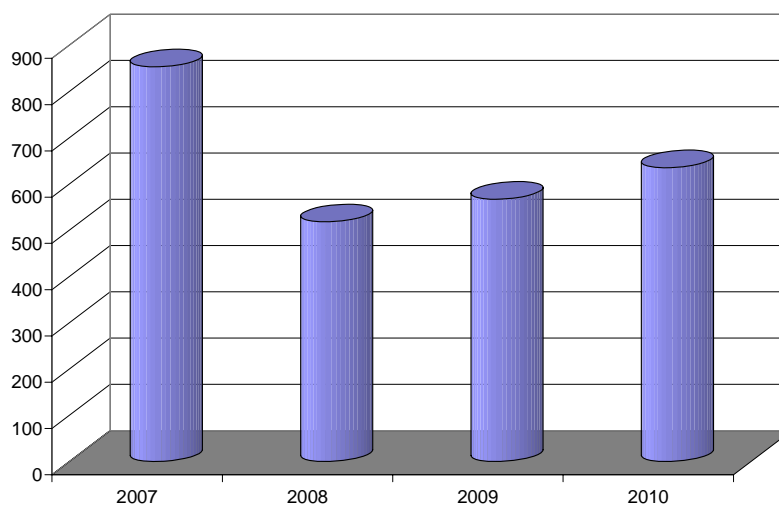
1.1.4.1. Kleuteronderwijzers

Uit onderstaande tabel blijkt dat de vraag naar kleuteronderwijzers in de periode 2007-2010 in totaal 2599 à 2.695 BFT's zal omvatten, afhankelijk van de manier waarop de bijkomende arbeidsplaatsen in de scholengemeenschappen worden ingevuld.

Tabel 5 – Prognose van de vraag naar kleuteronderwijzers voor 2007-2010

Extra vraag kleuteronderwijzers	2006	2007	2008	2009	2010	Totaal 07-10
Demografische evolutie		68	71	268	334	
Uitstroom		295	296	295	288	
Mentoren	21	/	23	/	/	
Vervoltraject anderstalige nieuwkomers	23	/	/	/	/	
Derde fase Vlaamse Rand	4	/	/	/	/	
Vermindering lesopdracht directies	/	26	/	/	/	
Verhoging kleuterparticipatie – zomerklassies	/	281	/	/	/	
Verhoging kleuterparticipatie – zorg	/	52 of 78	/	/	/	
Verhoging kleuterparticipatie - GOK+		157				
Uitbreiding zorg	/	/	128 of 189	4 of 6	13 of 20	
Verwachte vraag		879 of 905	518 of 579	567 of 569	635 of 642	2.599 of 2.695

Figuur 5 – Prognose van de vraag naar kleuteronderwijzers – minimale vraag

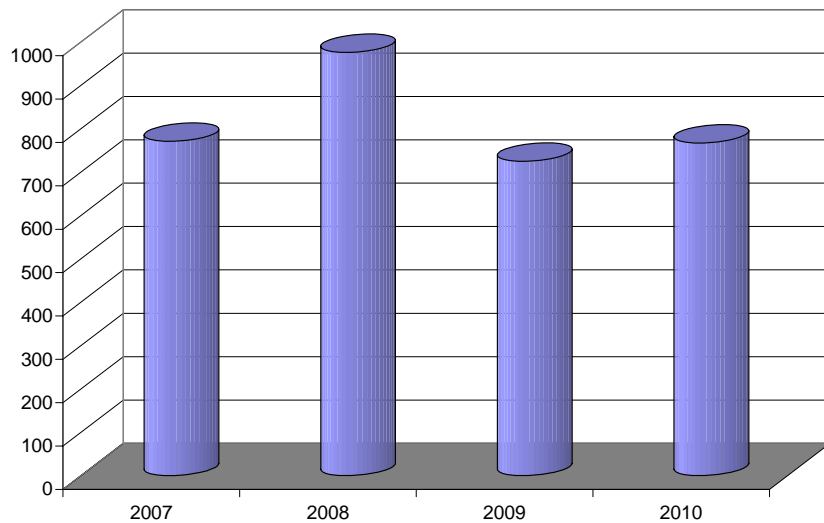
1.1.4.2. Onderwijzers

De vraag naar onderwijzers zal in de periode 2007-2010 in totaal 3.239 BFT's omvatten. Naargelang van de manier waarop de ambten van de zorgcoördinatoren worden ingevuld, kan dit cijfer stijgen tot 3.363 BFT's.

Tabel 6 – Prognose van de vraag naar onderwijzers voor 2007-2010

Extra vraag onderwijzers	2006	2007	2008	2009	2010	Totaal 07-10
Demografische evolutie		-130	-89	-125	-141	
Uitstroom		856	796	843	884	
Mentoren	37	/	42	/	/	
Vervoltraject anderstalige nieuwkomers	42	/	/	/	/	
Derde fase Vlaamse Rand	8	/	/	/	/	
Vermindering lesopdracht directies	/	45	/	/	/	
Uitbreiding zorg	/	/	227 of 337	7 of 10	24 of 35	
Verwachte vraag		771	976 of 1.086	725 of 728	767 of 778	3.239 of 3.363

Figuur 6: prognose van de vraag naar onderwijzers – minimale vraag

1.1.5. De vervangingen

Gedurende een schooljaar moeten er heel wat vervangingen gebeuren. Het kan hier zowel gaan om vervangingen op lange termijn (bv. voor een volledig schooljaar, in de plaats van iemand die loopbaanonderbreking neemt) als op korte termijn (bv. wanneer een leerkracht gedurende een maand afwezig is wegens ziekte). Ook de vervangingen voor korte afwezigheden vallen hieronder.

Om deze vervangingen te kunnen "invullen", moet de onderwijsarbeidsmarkt beschikken over een voldoende grote reserve aan invalkrachten. Voor het schooljaar 2005-2006 waren in het kleuteronderwijs gemiddeld maandelijks 1.239 BFT's nodig voor deze vervangingen. Voor deze 1.239 BFT's werden gemiddeld 2.002 personen aangesteld (ratio: 1,61 personen per bft). In 2006-2007 werden 6.029 personen aangesteld voor het gemiddelde aantal vervangingen per maand van 3.638 bft's (ratio: 1,68).

In het lager onderwijs moesten in de loop van het schooljaar 2005-2006 gemiddeld elke maand 2.169 BFT's vervangen worden. Die vervangingen gebeurden door gemiddeld 3.365 personen (ratio: 1,55 personen per bft). In de loop van het schooljaar 2006-2007 moesten gemiddeld elke maand 2.396 BFT's vervangen worden. Die vervangingen gebeurden door gemiddeld 3.878 personen (ratio: 1,62 personen per bft).

Tabel 7 – ratio van het aantal vervangingen in bft/aantal vervangingen (korte en lange afwezigheden) in koppen in het kleuteronderwijs

	Aantal vervangingen in bft	Aantal vervangingen in koppen	Ratio
2000-2001	1.202	1.660	1,38
2001-2002	1.370	1.985	1,45
2002-2003	1.356	2.249	1,66
2003-2004	1.152	1.649	1,43
2004-2005	1.252	1.812	1,45
2005-2006	1.239	2.002	1,61
2006-2007	1.365	2.295	1,68

Tabel 8 – ratio van het aantal vervangingen in bft/aantal vervangingen (korte en lange afwezigheden) in koppen in het lager onderwijs

	Aantal vervangingen in bft	Aantal vervangingen in koppen	Ratio
2000-2001	1.828	2.618	1,43
2001-2002	2.114	2.959	1,40
2002-2003	1.782	3.113	1,75
2003-2004	1.936	2.730	1,41
2004-2005	2.146	3.020	1,41
2005-2006	2.169	3.365	1,55
2006-2007	2.396	3.878	1,62

Het aantal BFT's voor vervangingen is in de loop van het schooljaar aan belangrijke schommelingen onderhevig. De vraag naar invalkrachten was in de afgelopen schooljaren telkens het hoogst in de maand mei.

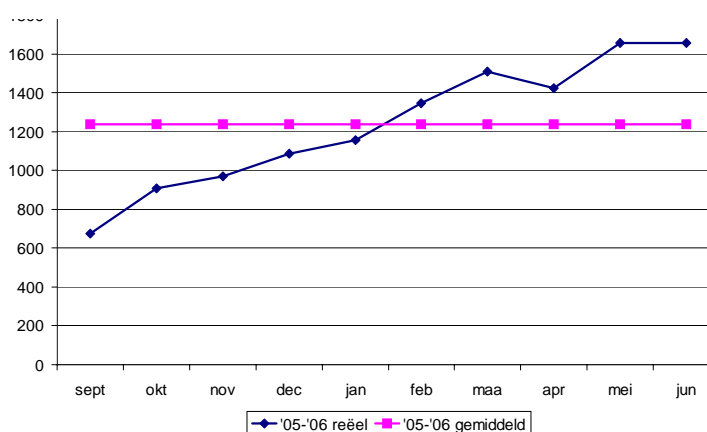
Tabel 9 - maandelijks overzicht van de ingevulde vervangingen in het kleuteronderwijs in bft

	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	apr	mei	Jun
2000-2001	718	1.002	1.072	1.123	1.118	1.231	1.397	1.375	1.522	1.461
2001-2002	849	1.195	1.322	1.097	1.428	1.365	1.604	1.535	1.678	1.628
2002-2003	843	1.189	1.252	1.147	1.216	1.435	1.571	1.527	1.715	1.661
2003-2004	653	995	1.065	1.002	1.070	1.162	1.317	1.301	1.497	1.461
2004-2005	678	1.075	1.093	1.097	1.147	1.238	1.507	1.457	1.621	1.607
2005-2006	674	908	968	1.088	1.155	1.346	1.510	1.425	1.656	1.656
2006-2007	748	1.047	1.118	1.160	1.225	1.437	1.686	1.578	1.823	1.823

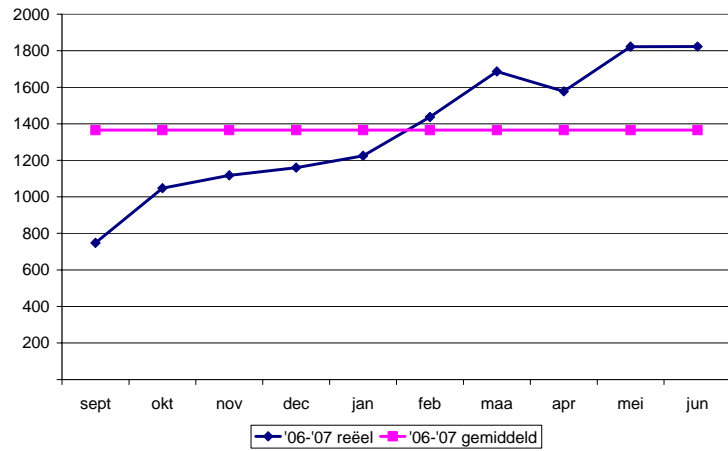
Tabel 10 – maandelijks overzicht van de ingevulde vervangingen in het lager onderwijs in bft

	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	Apr	mei	Jun
2000-2001	1.212	1.620	1.716	1.894	1.703	1.836	2.064	1.981	2.164	2.093
2001-2002	1.498	1.927	2.095	1.719	2.251	2.114	2.419	2.283	2.456	2.383
2002-2003	1.566	2.123	2.245	1.891	1.978	2.390	2.599	2.467	2.672	2.564
2003-2004	1.208	1.769	1.899	1.873	1.961	2.011	2.183	2.063	2.238	2.157
2004-2005	1.254	2.005	2.078	2.202	2.159	2.068	2.483	2.303	2.479	2.429
2005-2006	1.289	1.775	1.840	2.085	2.157	2.345	2.591	2.378	2.643	2.590
2006-2007	1.521	2.105	2.239	2.286	2.350	2.519	2.843	2.554	2.789	2.750

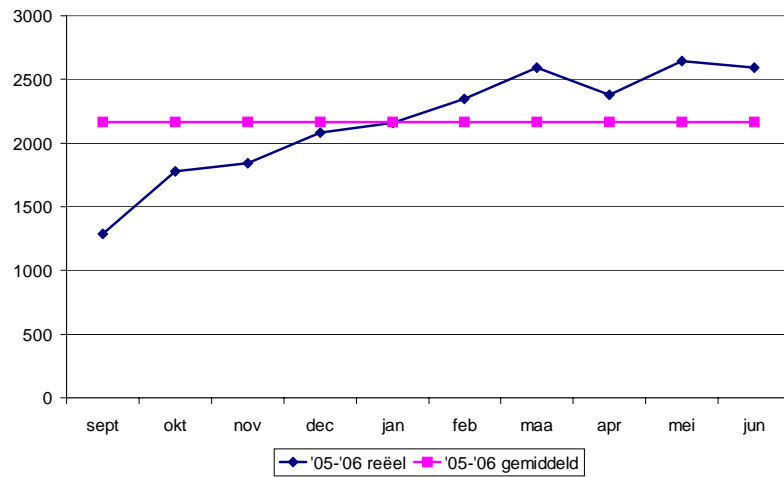
Figuur 7 – Evolutie van de werkgelegenheid (in BFT's) voor interim-leerkrachten kleuteronderwijs in de loop van het schooljaar 2005-2006

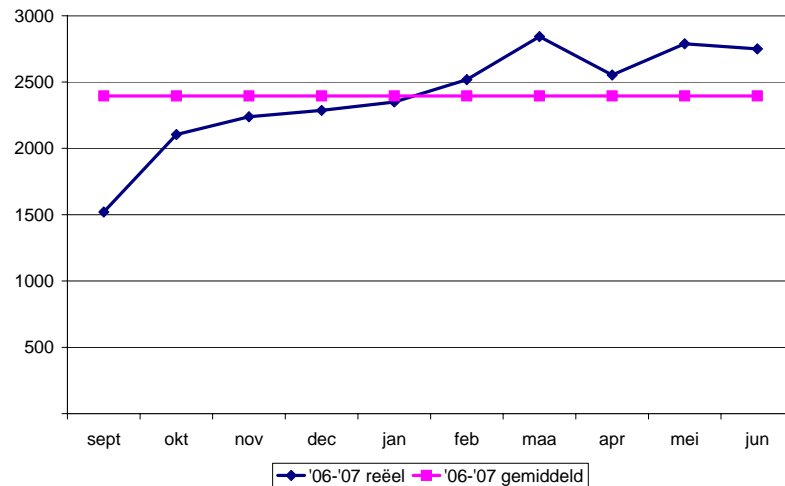
Figuur 8 – Evolutie van de werkgelegenheid (in BFT's) voor interim-leerkrachten kleuteronderwijs in de loop van het schooljaar 2006-2007

Figuur 9 – Evolutie van de werkgelegenheid (in BFT's) voor interim-leerkrachten lager onderwijs in de loop van het schooljaar 2005-2006

Figuur 10 – Evolutie van de werkgelegenheid (in BFT's) voor interim-leerkrachten lager onderwijs in de loop van het schooljaar 2006—2007

1.2. Het aanbod

De pas afgestudeerden van de lerarenopleiding vormen een belangrijk onderdeel van het aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt. Bij de start van het schooljaar kunnen heel wat pas afgestudeerden starten in vacante betrekkingen in het onderwijs. Wie in september niet kan starten, maar blijft kiezen voor een onderwijfsjob, schrijft zich in bij de VDAB als werkzoekende en/of kan als interimaris aan de slag in de loop van het schooljaar.

Als het aantal vacante betrekkingen stijgt, stromen jaarlijks – in de regel op 1 september - meer kandidaten vanuit de lerarenopleiding of de werkloosheid door naar het onderwijs, en wordt de reserve (in de werkloosheid of als boventallige) kleiner. Als het aantal vacante betrekkingen afneemt, is de doorstroming kleiner, en vloeien leerkrachten terug naar de interim-reserve (werkloosheid) of, als zelfs vastbenoemde leerkrachten hun baan verliezen, naar de reffectatiereserve.

Deze werkloosheidsreserve wordt jaarlijks vernieuwd door de instroom van nieuwe leerkrachten vanuit de lerarenopleidingen. Als dit aantal groeit, versterkt dit de arbeidsreserve. In dit hoofdstuk gaan wij na in welke mate de komende jaren van deze verhoogde instroom een versterking van de arbeidsreserves mag worden verwacht. (1.2.1.)

In punt 1.2.2. bekijken wij de evolutie van het aantal leerkrachten zonder job dat bij het begin van het schooljaar bij de VDAB als werkzoekende is ingeschreven. De reserve van vastbenoemde maar boventallige leerkrachten (1.2.3.) is in het basisonderwijs quasi uitgeput.

Als de reserve ontoereikend is om de vraag naar leerkrachten in te vullen, zal dit de druk op de zittende leerkrachten verhogen. Een lerarentekort verhoogt dan ook onvermijdelijk de werkdruk binnen deze groep. In punt 1.2.4. gaan wij na in welke mate het onderwijs nog beschikt over een (theoretische) stille reserve van deeltijdse leerkrachten.

1.2.1. Nieuwe instroom vanuit de lerarenopleidingen

1.2.1.1. Evolutie van de inschrijvingen

Het aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt wordt jaarlijks hernieuwd door de pas afgestudeerden van de lerarenopleidingen. Het aantal afgestudeerden-laatstejaars aan de opleidingen voor kleuteronderwijzer en onderwijzer kende een dieptepunt in de periode 1990-1991, steeg daarna opnieuw en bleef vanaf academiejaar 1995-1996 tot en met academiejaar 1998-1999 quasi stabiel.

Vanaf academiejaar 1999-2000 steeg het aantal eerstejaars in de opleiding voor kleuteronderwijzer echter met 19%. Het aantal eerstejaars voor onderwijzer steeg met liefst 40%. De toename van het aantal inschrijvingen zette zich door in de volgende academiejaren.

Voor de vernieuwde belangstelling voor de lerarenopleiding tussen 1999 en 2004 waren er een aantal mogelijke verklaringen:

- de loonsverhogingen: gelijkschakeling van de weddenscalen van kleuteronderwijzer en onderwijzer met die van regent, aangevuld met de maatregelen uit CAO VI²⁵;
- de berichtgeving over de tekorten in het onderwijs, die jongeren een perspectief boden op werkgelegenheid;
- de aandacht voor het leraarschap, bv. via de toenmalige “Word leerkracht”-campagne.

Omdat het ten gevolge de flexibilisering in het hoger onderwijs niet meer mogelijk is om eerstejaarsstudenten te tellen, wordt hieronder nagegaan hoeveel generatiestudenten de opleidingen kleuteronderwijzer en onderwijzer tellen. Generatiestudenten zijn studenten die zich voor de eerste keer inschrijven met een diplomacontract voor een professioneel of academisch gerichte bachelor in het hoger onderwijs in Vlaanderen.

Uit de tabel valt af te leiden dat er in 2001 iets meer generatiestudenten kleuteronderwijzer waren dan in 2000. In 2002 zijn ongeveer evenveel generatiestudenten ingeschreven. 2003 kent dan weer een stijging, die echter al in 2004 teniet gedaan wordt. In 2005 en 2006 schreven zich opnieuw iets minder nieuwe studenten in voor de opleiding kleuteronderwijzer dan het voorgaande jaar.

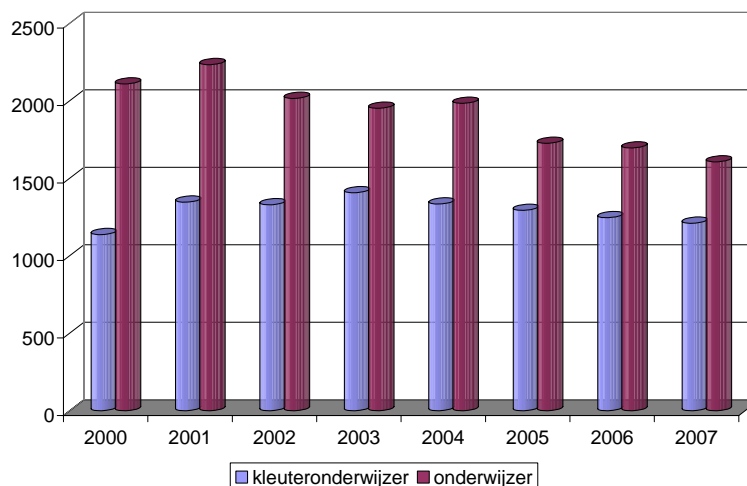
²⁵ Dat er een relatie is tussen de hoogte van de lonen en de instroom in de lerarenopleiding, wordt ook geponeerd in het onderzoek van het Centraal Planbureau, Leraren, tekorten en salarissen, Den Haag, 2000.

Tabel 11 – Evolutie van het aantal generatiestudenten van de lerarenopleidingen voor kleuteronderwijzer en onderwijzer²⁶

	Kleuter- onderwijzer	Onderwijzer	Totaal
2000-2001	1.137	2.109	3.246
2001-2002	1.346	2.234	3.580
2002-2003	1.329	2.016	3.345
2003-2004	1.407	1.952	3.359
2004-2005	1.334	1.984	3.318
2005-2006	1.293	1.726	3.019
2006-2007	1.246	1.696	2.942
2007-2008 ²⁷	1.210	1.606	2.816

Wat de generatiestudenten onderwijzer betreft, zien we iets meer studenten in 2001 dan in 2000, maar een terugval vanaf 2002. De dalende trend zette zich het afgelopen schooljaar verder door.

Figuur 11 – Evolutie van het aantal generatiestudenten van de lerarenopleidingen voor kleuteronderwijzer en onderwijzer

Samenvattend kunnen we dan ook stellen dat de opleidingen tot kleuteronderwijzer en onderwijzer iets minder populair zijn dan de voorgaande jaren.

Aangezien niet iedereen die aan een opleiding begint, ook effectief in zijn laatste jaar zijn diploma ontvangt, is het nuttig om te weten hoeveel diploma's afgeleverd worden. Om een trend te kunnen vaststellen zijn tevens de afgeleverde diploma's van de voorgaande jaren in de onderstaande tabel opgenomen.

In deze tabel valt af te lezen dat het aantal gediplomeerde kleuteronderwijzers in 2000 met ongeveer 12% daalde tegenover het voorgaande jaar om daarna echter weer met 28% te stijgen in 2001. De periode tot en met 2003 bleef het aantal gediplomeerde kleuteronderwijzers ongeveer constant om dan in 2004 opnieuw licht te stijgen. Deze stijging werd in 2005 voortgezet, zodat het aantal gediplomeerde kleuteronderwijzers dan met 30% gestegen is t.o.v. 1999. 2006 kent opnieuw een daling.

²⁶ Bron: Cel gegevensbeheer afdeling Hogescholen.

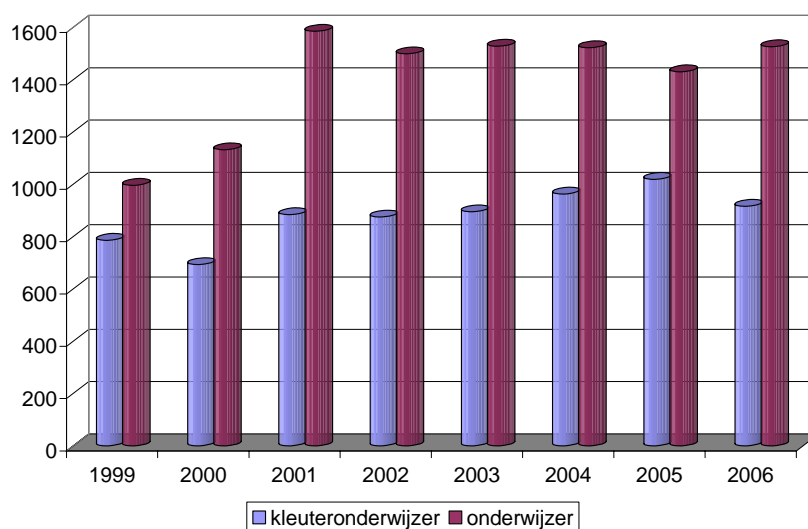
²⁷ Studentenaantallen op 31 oktober 2007.

Het aantal gediplomeerde onderwijzers kende in de periode 1999-2001 een enorme stijging van maar liefst 59% om daarna licht terug te vallen in 2002. In 2003 steeg het aantal gediplomeerden opnieuw om in 2004 ongeveer gelijk te blijven. In 2005 daalde het aantal gediplomeerde onderwijzers tot 1.430. In 2006 is er opnieuw een stijging.

Tabel 12 – Evolutie van het aantal gediplomeerden in de lerarenopleidingen voor kleuteronderwijzer en onderwijzer²⁸

	Kleuter onderwijzer	Onderwijzer
1999-2000	786	996
2000-2001	693	1132
2001-2002	884	1585
2002-2003	875	1499
2003-2004	895	1528
2004-2005	963	1522
2005-2006	1.019	1.430
2006-2007	916	1.526

Figuur 12 – evolutie van het aantal uitgereikte diploma's in de lerarenopleidingen voor kleuteronderwijzer en onderwijzer

²⁸ Bron: cel gegevensbeheer afdeling Personeel en Instellingen Hoger Onderwijs.

1.2.1.2. Potentieel aanbod op de arbeidsmarkt

In de opleidingen voor kleuteronderwijzer behaalden van de 1.334 generatiestudenten die in 2004 begonnen 916 studenten drie schooljaren later een diploma (zie tabel 11 en 12). Dit is een percentage van 69%. Passen wij dit percentage toe op de generatiestudenten van 2005, dan betekent dit dat er in 2008 van deze groep 892 een diploma kleuteronderwijzer zullen behalen. Deze groep is vanaf september 2008 beschikbaar voor de arbeidsmarkt. Van de generatiestudenten van 2006 behalen 860 een diploma in 2009: deze groep dient zich in september 2009 voor het eerst aan op de arbeidsmarkt. Van de generatiestudenten van 2007 zijn volgens dezelfde hypothetische veronderstelling 835 gediplomeerde kleuteronderwijzers beschikbaar op de arbeidsmarkt in 2010.

Tabel 13 – Extra aanbod op de arbeidsmarkt voor kleuteronderwijzers. Prognose van 2007 tot en met 2010 op basis van het aantal afgeleverde diploma's

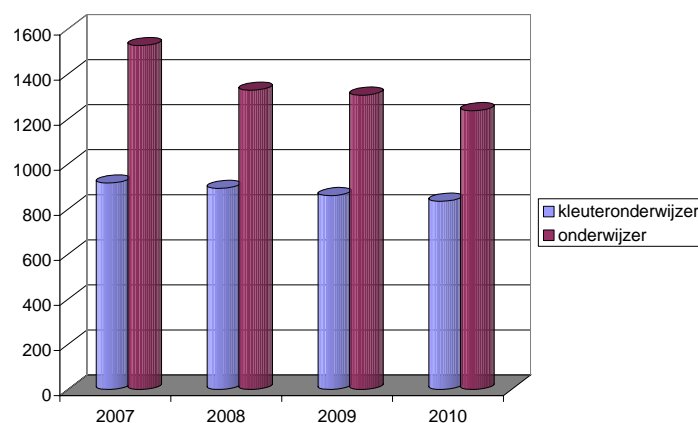
	2007	2008	2009	2010	Totaal '07-'10
Beschikbaar op arbeidsmarkt	916	892	860	835	3.503

Van de 1.984 generatiestudenten die zich in 2004 inschreven voor onderwijzer behaalden 1.526 studenten of 77% een diploma. Passen we dit percentage opnieuw toe op de generatiestudenten van september 2005, dan behalen 1.328 studenten hun diploma in 2008. Deze studenten kunnen datzelfde jaar op de arbeidsmarkt komen. Van de 1.696 generatiestudenten van 2006 zouden dan 1.306 studenten hun diploma in 2009 behalen en 1.237 studenten hun diploma in 2010.

Tabel 14 – Extra aanbod op de arbeidsmarkt voor onderwijzers. Prognose van 2007 tot en met 2010 op basis van het aantal afgeleverde diploma's

	2007	2008	2009	2010	Totaal '07-'10
Beschikbaar op arbeidsmarkt	1.526	1.328	1.306	1.237	5.397

Figuur 13 - Prognose van het extra potentieel aanbod aan kleuteronderwijzers en onderwijzers door de evolutie van het aantal afgeleverde diploma's in de lerarenopleidingen

1.2.1.3. Doorstroming van lerarenopleiding naar onderwijssector²⁹

In punt 1.2.1.2. werd het potentieel aanbod aan nieuwe leerkrachten bepaald. Dat wil zeggen dat ervan werd uitgegaan dat al wie afstudeert als kleuteronderwijzer of onderwijzer ook effectief in het onderwijs terechtkomt. In hoeverre dat ook zo is, blijkt uit onderstaande cijfers³⁰.

Tabel 15: aantal kleuteronderwijzers in dienst in verhouding tot het aantal afgestudeerden

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Aantal afgestudeerde kleuteronderwijzers	786	693	884	875	895	963	1.019
Aantal kleuteronderwijzers in dienst	668	705	827	726	687	845	848
Verschil afgestudeerd – in dienst	-118	+12	-57	-149	-208	- 118	-171
% in dienst	85%	102% ³¹	94%	83%	77%	88%	83%

Tabel 16: aantal onderwijzers in dienst in verhouding tot het aantal afgestudeerden

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Aantal afgestudeerde onderwijzers	996	1.132	1.585	1.499	1.528	1.522	1.430
Aantal onderwijzers in dienst	975	1.102	1.461	1.352	1.342	1.397	1.254
Verschil afgestudeerd – in dienst	-21	-30	-124	-147	-186	-125	-176
% in dienst	98%	97%	92%	90%	88%	92%	88%

De cijfers in tabel 15 en 16 tonen aan dat zowel in het kleuter- als in het lager onderwijs de meeste jonge afgestudeerden ook effectief in het onderwijs terechtkomen. De cijfers gingen tot en met 2003 in dalende lijn en waren het laagst in het schooljaar 2003-2004. In 2004 stroomde opnieuw een hoger percentage pas afgestudeerden in in het onderwijs, zowel in het kleuter- als in het lager onderwijs. 2005 kende een lichte terugval ten opzichte van 2004.

Dat de meeste afgestudeerden van de opleiding voor kleuteronderwijzer en onderwijzer effectief kiezen voor een baan in het onderwijs, blijkt ook uit een wetenschappelijk onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het leerkrachtenberoep in Vlaanderen anno 2002³². Hierin worden bovenstaande cijfers bevestigd: "Van de personen die een lerarenopleiding gevolgd hebben, komen degenen die een opleiding genoten hebben voor het lager onderwijs uiteindelijk het vaakst effectief in het onderwijs terecht. Slechts 5% belandt buiten het onderwijs, tenminste voor de eerste job. De arbeidsreserve is hier bijgevolg bijzonder klein."

³⁰ Bron: cel EPD, Agentschap voor Onderwijsdiensten.

³¹ Een positief saldo is uiteraard onmogelijk. Dit cijfer is te wijten aan een lacune in de databanken.

³² De roeping tot leerkracht. Een onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het leerkrachtenberoep in Vlaanderen anno 2002. Nick Matheus, Jessy Siongers en Inge Van den Brande (OBPWO 01.02), p. 143.

1.2.1.4. Uitstroom van jonge leerkrachten

Dat heel wat afgestudeerden effectief kiezen voor een job in het kleuter- of lager onderwijs (zie 1.2.1.3.), betekent echter nog niet dat ze er ook aan de slag blijven. De onderstaande tabellen geven de uitstroom weer van jonge leerkrachten binnen de vijf jaar na hun indiensttreding in het onderwijs. Hierbij werd nagegaan hoeveel percent van een groep jonge tijdelijke interimarissen die in 1995 in het onderwijs startten in 1999 niet meer in het onderwijs actief was. De daaropvolgende jaren werd dezelfde bevraging gedaan.

Tabel 17: percentage leerkrachten dat na 5 jaar het basisonderwijs heeft verlaten in Vlaanderen³³

	okt '99:	okt '01:	okt '03:	okt. '04:	okt. '05:	okt. '06
Gewoon basisonderwijs	16%	13%	14%	16%	23%	23%
Buitengewoon basisonderwijs	17%	14%	19%	23%	33%	30%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het percentage leerkrachten dat het basisonderwijs na vijf jaar verlaten heeft tot en met oktober 2004 door de jaren heen vrij constant blijft. Voor het gewoon onderwijs schommelt dit tussen de 13 en 16%, voor het buitengewoon onderwijs tussen de 14 en 23%. Voor oktober 2005 bemerken we echter zowel in het gewoon als buitengewoon basisonderwijs een sterke stijging tegenover het voorgaande jaar. Deze stijging zet zich door.

Tabel 18: percentage leerkrachten dat na 5 jaar het basisonderwijs heeft verlaten in Brussel³⁴

	okt '01: Brussel	okt '03: Brussel	oktober '04: Brussel	oktober '05: Brussel	oktober '06: Brussel
Gewoon basisonderwijs	59%	44%	53%	54%	53%
Buitengewoon basisonderwijs	67%	64%	60%	50%	64%

Opmerkelijk zijn de hoge uitstroombpercentages in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In verhouding tot de rest van Vlaanderen zijn deze twee tot drie keer zo groot. De hoge uitstroombpercentages in Brussel zijn te verklaren door de moeilijke werkomstandigheden in de regio (taalproblematiek, problematiek multiculturaliteit...).

³³ Bron: Stafdiensten, Departement Onderwijs en Vorming.

³⁴ Bron: Stafdiensten, Departement Onderwijs en Vorming.

1.2.1.5. Zij-instromers

Naast de pas afgestudeerde kleuteronderwijzers en onderwijzers is er nog een categorie die invloed heeft op het aanbod aan leerkrachten, nl. de zij-instromers. Dit zijn leerkrachten die pas na een andere werkervaring overstappen naar een job in het onderwijs.

Hoeveel zij-instromers er in de volgende jaren zullen zijn, kan moeilijk worden ingeschat. Onderstaande tabellen kunnen een indicatie geven. Elke tabel bevat per ambt en per leeftijdscategorie hoeveel leerkrachten (koppen, geen bft's) er op 1 september van elk schooljaar zijn met 0 jaar anciënniteit in organieke betrekkingen³⁵. Voor leerkrachten vanaf 30 jaar met een anciënniteit van 0 jaar kan verondersteld worden dat ze voordien misschien een andere werkervaring hebben opgedaan.

Tabel 19: aantal leerkrachten met 0 jaar anciënniteit op 1 september 2007

01/09/2007	<30	30-35	35-40	40-45	45-50	>50	Totaal 30-50+
Kleuteronderwijzer	235	8	2	1	1		12
Kleuteronderwijzer ASV	10						
Onderwijzer	462	19	6	7	1	1	34
Onderwijzer ASV	95	5	3	3			11
Leermeester godsdienst	28	8	6	10	6	2	32
Leermeester niet-confessionele zedenleer	13						
Leermeester lichamelijke opvoeding	96	2	1	3			6

Tabel 20: aantal leerkrachten met 0 jaar anciënniteit op 1 september 2006

01/09/2006	<30	30-35	35-40	40-45	45-50	>50	Totaal 30-50+
Kleuteronderwijzer	194	5		3	1		9
Kleuteronderwijzer ASV	11	1					1
Onderwijzer	459	16	7	9	4	1	37
Onderwijzer ASV	79	3	3	1			7
Leermeester godsdienst	31	6	3	2	2	1	14
Leermeester niet-confessionele zedenleer	11	1		1			2
Leermeester lichamelijke opvoeding	89	1	2	2			5

³⁵ Onder 0 jaar anciënniteit vallen alle leerkrachten met een anciënniteit van minder dan 1 jaar, dus gaande van 1 dag anciënniteit tot 11 maanden en 29 dagen anciënniteit.

Tabel 21: aantal leerkrachten met 0 jaar anciënniteit op 1 september 2005

01/09/2005	<30	30-35	35-40	40-45	45-50	>50	Totaal 30-50+
Kleuteronderwijzer	207	3	2	5	1		11
Kleuteronderwijzer ASV	10		1				1
Onderwijzer	524	16	13	13	3	1	46
Onderwijzer ASV	73	3	2	2			7
Leermeester godsdienst	29	9	6	4	4	4	27
Leermeester niet-confessionele zedenleer	21	1	1	1	2	1	6
Leermeester lichamelijke opvoeding	120	7	2	4			13

Tabel 22: aantal leerkrachten met 0 jaar anciënniteit op 1 september 2004

01/09/2004	<30	30-35	35-40	40-45	45-50	>50	Totaal 30-50+
Kleuteronderwijzer	196	7	1	1	1	2	12
Kleuteronderwijzer ASV	7						
Onderwijzer	525	23	7	5	4		39
Onderwijzer ASV	90	4	2	2	2	1	11
Leermeester godsdienst	55	8	4	3	1	3	19
Leermeester niet-confessionele zedenleer	13	1	1	1	2	1	6
Leermeester lichamelijke opvoeding	92	4	3			2	9

Uit bovenstaande tabellen kan de conclusie getrokken worden dat het aantal zij-instromers in het kleuter- en lager onderwijs tot nog toe zeer beperkt is. Deze leerkrachten zijn wel een deel van de afgestudeerden die niet onmiddellijk zijn doorgestroomd van de lerarenopleiding naar het onderwijs.

1.2.1.6. Prognose van het aanbod

Om het totaal aanbod aan nieuwe leerkrachten te berekenen, wordt uitgegaan van het totaal aantal afgestudeerden dat over een periode van vier jaar op de arbeidsmarkt zal komen (zie 1.2.1.2.). Vervolgens wordt dit cijfer een eerste maal gecorrigeerd met het aantal afgestudeerden dat nooit in het onderwijs terechtkomt en van bij het begin een andere job zoekt (zie 1.2.1.3.). Tot slot wordt een tweede correctie uitgevoerd op dit resultaat, omdat blijkt dat een aantal afgestudeerden de onderwijssector verlaten binnen de eerste vijf jaar na het behalen van hun diploma (zie 1.2.1.4.). Met eventuele zij-instromers is in deze prognose geen rekening gehouden.

1.2.1.6.1. Kleuteronderwijzers

Voor de kleuteronderwijzers bedraagt het totaal aanbod aan jonge leerkrachten dat in de periode 2007-2010 op de arbeidsmarkt zal komen 3.503 bft's (zie tabel 13). Van dit aantal blijkt gemiddeld 83% effectief in het onderwijs aan de slag te gaan. Dit blijkt uit tabel 15: van de kleuteronderwijzers die in 2005-2006 afstudeerden, was gemiddeld 83% in dienst getreden. Passen we dit percentage toe op het potentieel van 3.503 kleuteronderwijzers, dan betekent dit dat er mogelijk 2.907 op de arbeidsmarkt komen.

Tabel 17 maakt duidelijk dat in oktober 2006 gemiddeld 26,5% van de leerkrachten het basisonderwijs had verlaten binnen de vijf jaar na hun indiensttreding. Toegepast op het ingeperkt potentieel van 2.907 extra kleuteronderwijzers, komt dit erop neer dat er 770 het onderwijs weer zouden verlaten binnen de vijf jaar. Het reële aanbod aan kleuteronderwijzers bedraagt met andere woorden **2.137** bft's.

1.2.1.6.2. Onderwijzers

Het totaal potentieel aan nieuwe onderwijzers die zullen instromen vanuit de lerarenopleiding bedraagt 5.397 bft's (zie tabel 14). Op basis van de gegevens van tabel 16 blijkt dat hiervan 88% in dienst treedt in het onderwijs. Van de 5.397 bft's komen er met andere woorden nog 4.749 in aanmerking voor de berekening van het aanbod aan onderwijzers.

Zoals voor de kleuteronderwijzers moet hierop echter nog een tweede correctie worden uitgevoerd, aangezien gemiddeld genomen 26,5% van de leerkrachten in het basisonderwijs de onderwijssector definitief de rug toekeert binnen de vijf jaar na de start van hun loopbaan. Op basis daarvan bedraagt het reële aanbod aan onderwijzers voor de periode 2007-2010 **3.490** bft's.

1.2.2. Werkzoekende leerkrachten ingeschreven bij de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling³⁶

Onder een werkzoekende leerkracht wordt hier verstaan: de niet-werkende werkzoekende leerkracht die onderwijs als eerste beroep heeft opgegeven. Schoolverlaters maken van deze groep een deel uit: het gaat dan om pas afgestudeerde leerkrachten zonder werkervaring.

Deeltijdse tijdelijke personeelsleden die kandidaat zijn voor een voltijdse betrekking - en zich ook als werkzoekend bij de VDAB inschrijven - zijn in dit overzicht niet opgenomen. Deze groep komt aan bod onder punt 1.2.4.

1.2.2.1. Jaarlijkse evolutie 1993-2007

De cijfers tonen telkens het aanbod van werkzoekende leerkrachten waarover de VDAB beschikt in de maand september van het jaar.

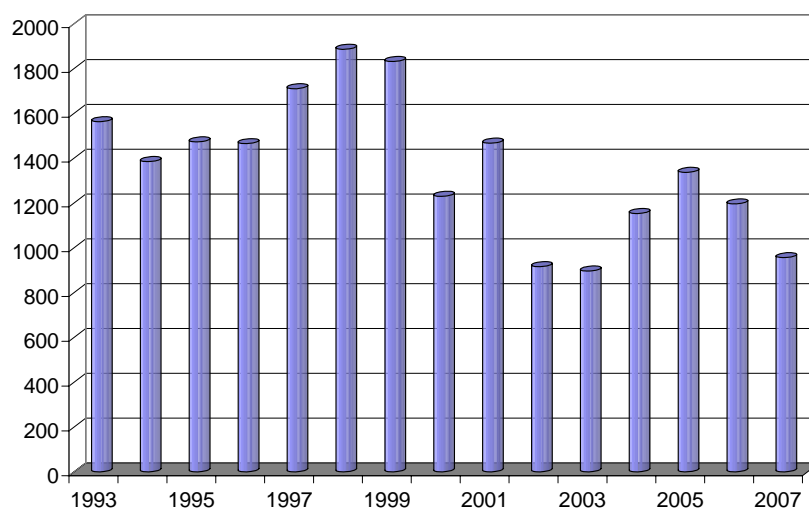
Het aanbod aan kleuteronderwijzers heeft een dieptepunt gekend tijdens de periode 1994-1996. Tussen 1997 en 1999 is het aantal werkzoekenden opnieuw gestegen, zelfs tot boven het niveau van 1993. Sinds 2000 is er echter een kentering: het aanbod in september bedraagt dan opnieuw minder dan het aanbod in september 1993. In 2001 was er een stijging ten opzichte van 2000, maar het aantal werkzoekenden bereikte nog niet het niveau van 1993. In 2002 en 2003 daalde het aantal werkzoekende kleuteronderwijzers fors, vanaf 2004 was er opnieuw een stijging, die in 2005 en 2006 werd voortgezet. Deze trend werd in 2007 opnieuw omgebogen. In 2007 zit het aantal werkzoekende kleuteronderwijzers opnieuw op het niveau van 2002 en 2003, de periode van tekorten.

Tabel 23 – Evolutie aantal werkzoekende kleuteronderwijzers ingeschreven bij de VDAB

Jaar	Aanbod september	Procentueel t.o.v. 2000
1993	1.563	
1994	1.385	
1995	1.473	
1996	1.465	
1997	1.710	
1998	1.886	
1999	1.832	
2000	1.230	100%
2001	1.467	119%
2002	916	74%
2003	896	73%
2004	1.153	94%
2005	1.337	109%
2006	1.196	97%
2007	956	78%

³⁶ Bron: databanken van de VDAB.

Figuur 14 - Evolutie aantal werkzoekende kleuteronderwijzers ingeschreven bij de VDAB

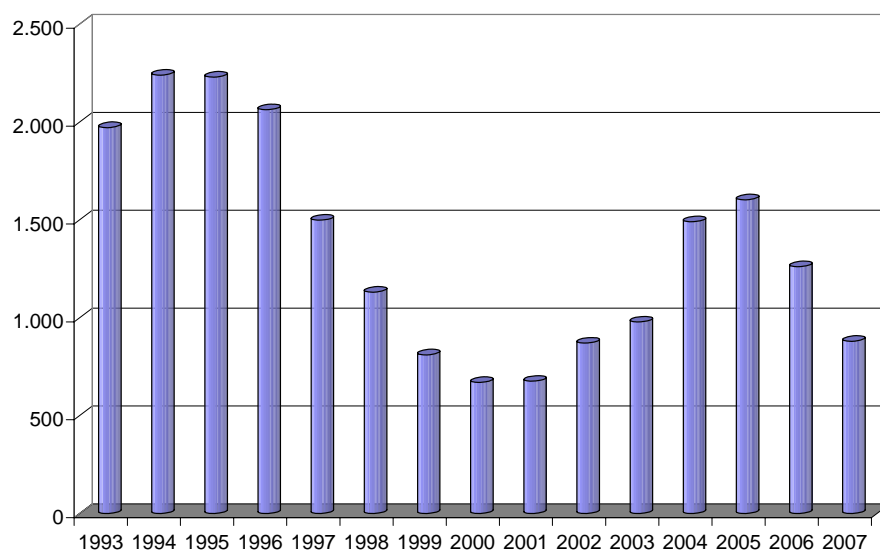
Het aantal werkzoekende onderwijzers³⁷ is sinds 1997 zeer drastisch gedaald en bereikte een absoluut dieptepunt in 2000 en 2001. Sinds 2002 is het aantal onderwijzers dat in september werkzoekend is, in stijgende lijn blijven gaan tot in 2005. Het aantal werkzoekende onderwijzers bedroeg toen meer dan het dubbel ten opzichte van 2000. Vanaf 2006 is er een terugval van het aantal werkzoekende onderwijzers ten opzichte van 2005. Net zoals bij de werkzoekende kleuteronderwijzers zit het aantal werkzoekende onderwijzers in 2007 opnieuw op het niveau van 2002, de periode van tekorten.

Tabel 24 – Evolutie aantal werkzoekende onderwijzers ingeschreven bij VDAB

Jaar	Aanbod september	Procentueel t.o.v. 2000
1993	1.972	
1994	2.240	
1995	2.230	
1996	2.063	
1997	1.499	
1998	1.131	
1999	811	
2000	670	100%
2001	676	101%
2002	871	130%
2003	979	146%
2004	1.491	222%
2005	1.603	239%
2006	1.261	188%
2007	880	131%

³⁷ Hierin zijn niet de leermeesters opgenomen: het gaat enkel om "onderwijzers lager onderwijs".

Figuur 15 - Evolutie aantal werkzoekende onderwijzers ingeschreven bij VDAB

1.2.2.2. Maandelijks evolutie

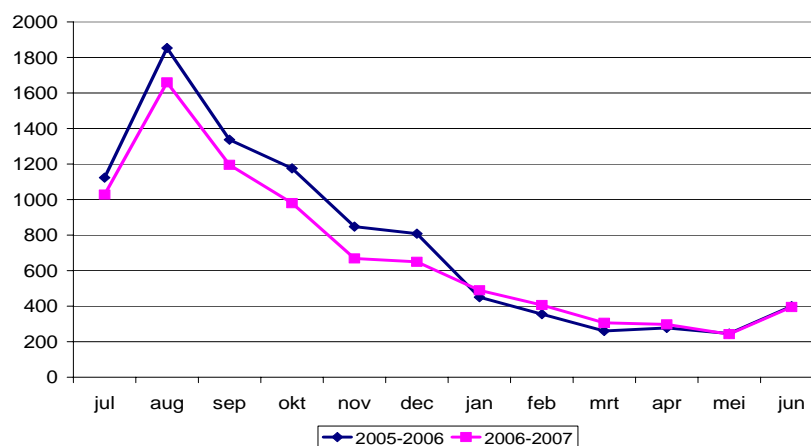
Onderstaande tabellen en figuren verduidelijken de evolutie van het aantal werkzoekenden in de loop van het schooljaar. Dat er een duidelijke correlatie is tussen de maandelijkse schommelingen van de werkzoekenden en de evolutie van de interimaire werkgelegenheid in de loop van het schooljaar, blijkt uit figuur 16. Tabel 28 geeft aan dat het vooral de schoolverlaters zijn die het snelst uit de werkloosheid verdwijnen. Dit wijst erop dat zich in de categorie van de langdurig werklozen een groep bevindt die moeilijk inzetbaar is.

Kleuteronderwijzers

Tabel 25 - Maandelijks evolutie van ALLE niet werkende werkzoekende kleuteronderwijzers - absolute cijfers

MAAND	juli	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	apr	mei	juni
1997-1998			1.710	1.555	1.291	1.368	1.019	965	567	665	487	608
1998-1999	1.223	1.728	1.886	1.506	1.363	1.483	1.050	944	608	867	408	578
1999-2000			1.832	1.346	1.124	1.137	849	437	392	522	310	513
2000-2001	1.234	1.467	1.230	831	513	558	406	279	165	172	135	274
2001-2002	1.168	1.602	1.467	1.067	614	614	403	239	156	129	78	261
2002-2003	847	1.225	996	776	683	556	440	251	204	194	169	325
2003-2004	811	992	897	707	549	526	521	419	311	264	189	311
2004-2005	804	1.282	1.153	1.074	881	830	705	573	493	407	309	436
2005-2006	1.123	1.853	1.337	1.176	848	808	450	355	260	278	246	400
2006-2007	1.028	1.660	1.196	980	668	650	489	406	306	298	242	395

Figuur 16 - Maandelijks evolutie niet werkende werkzoekende kleuteronderwijzers in de schooljaren 2005-2006 en 2006-2007

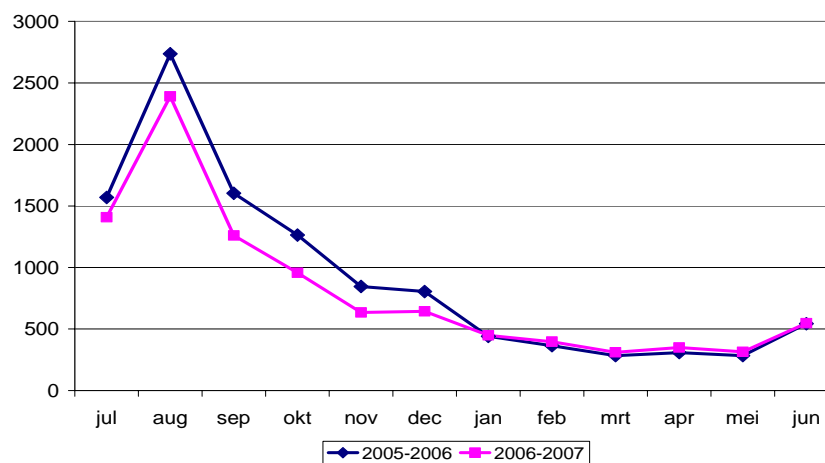

Onderwijzers

Tabel 26 - Maandelijks evolutie van ALLE niet werkende werkzoekende onderwijzers - absolute cijfers

MAAND	juli	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	apr	mei	juni
1997-1998			1.499	1.261	938	1.080	629	657	342	460	309	523
1998-1999	1.366	1.823	1.131	705	567	707	375	365	264	370	196	372
1999-2000			811	501	359	431	295	217	204	235	206	386
2000-2001	1.080	1.413	670	449	290	266	217	183	154	167	157	234
2001-2002	593	814	676	519	339	352	263	187	161	133	169	254
2002-2003	842	1.168	791	582	430	372	298	219	195	188	177	351
2003-2004	939	1.272	978	637	465	417	417	380	297	266	257	490
2004-2005	1.206	1.858	1.491	1.061	847	762	664	543	464	413	350	650
2005-2006	1.569	2.737	1.603	1.264	846	805	440	364	284	309	284	543
2006-2007	1.409	2.391	1.261	957	635	644	449	397	311	350	315	548

Figuur 17- Maandelijks evolutie niet werkende werkzoekende onderwijzers in de schooljaren 2005-2006 en 2006-2007

Tabel 27 - Maandelijke evolutie *niet werkende werkzoekende* kleuteronderwijzers en onderwijzers - procentueel t.o.v. september

MAAND	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	apr	mei	juni
1997-1998	100%	88%	69%	76%	51%	51%	28%	35%	25%	35%
1998-1999	100%	73%	64%	73%	47%	43%	29%	34%	22%	34%
1999-2000	100%	70%	56%	59%	43%	25%	23%	29%	20%	34%
2000-2001	100%	67%	42%	43%	33%	24%	17%	18%	15%	27%
2001-2002	100%	74%	44%	45%	31%	20%	15%	12%	12%	24%
2002-2003	100%	76%	62%	52%	41%	26%	22%	21%	19%	38%
2003-2004	100%	72%	54%	50%	50%	43%	32%	28%	24%	43%
2004-2005	100%	81%	65%	60%	52%	42%	36%	31%	25%	41%
2005-2006	100%	83%	58%	55%	30%	24%	19%	20%	18%	32%
2006-2007	100%	79%	53%	53%	38%	33%	25%	26%	23%	38%

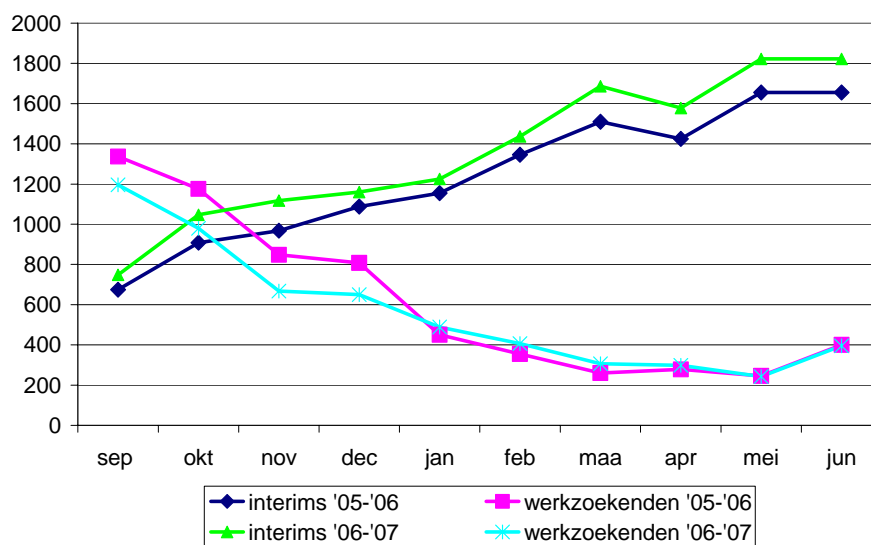
Uit bovenstaande cijfers blijkt dat zowel het aantal werkzoekende onderwijzers als het aantal werkzoekende kleuteronderwijzers in de maanden maart, april en mei een dieptepunt bereikt.

Binnen de groep "niet werkende werkzoekende leerkrachten met onderwijs als eerste keuze" kan de categorie van de schoolverlaters nog apart worden genomen. Hieruit blijkt dat de groep schoolverlaters de groep is die het snelst uit de VDAB-reserve verdwijnt. In mei van het schooljaar bedraagt de groep schoolverlaters nog maar goed 3% tot 8% van het aantal schoolverlaters in september. De jongste jaren doet zich een opmerkelijke stijging van het aantal werkzoekende schoolverlaters voor in de maand juni. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat pas afgestudeerden zich onmiddellijk inschrijven bij de VDAB.

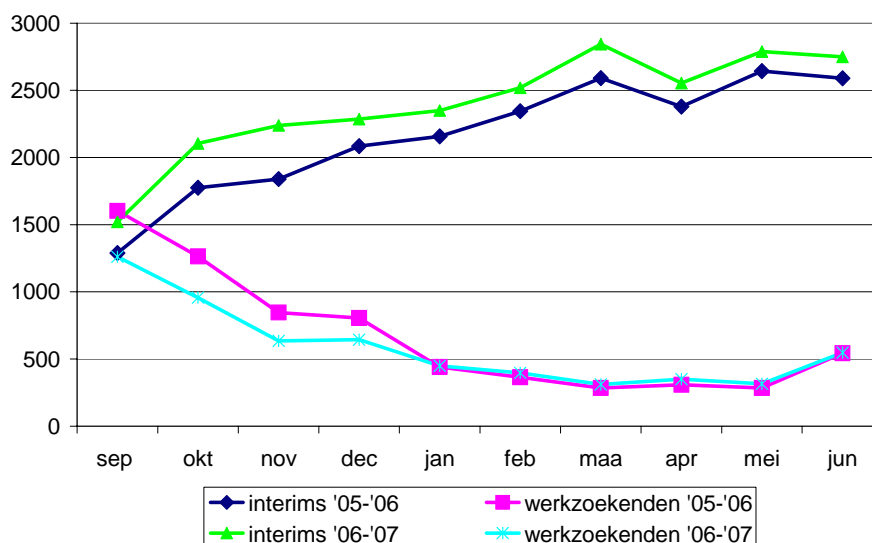
Tabel 28 – Maandelijke evolutie *schoolverlaters* kleuteronderwijzers en onderwijzers – procentueel t.o.v. september

MAAND	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	apr	mei	juni
1997-1998	100%	85%	65%	63%	43%	38%	20%	18%	8%	4%
1998-1999	100%	74%	58%	61%	39%	36%	25%	22%	7%	11%
1999-2000	100%	63%	47%	41%	28%	17%	14%	14%	6%	12%
2000-2001	100%	62%	32%	27%	20%	14%	9%	7%	5%	18%
2001-2002	100%	73%	36%	30%	17%	11%	8%	6%	4%	32%
2002-2003	100%	62%	40%	33%	21%	11%	8%	7%	3%	25%
2003-2004	100%	58%	40%	35%	29%	25%	17%	14%	7%	34%
2004-2005	100%	62%	48%	41%	30%	24%	20%	12%	6%	25%
2005-2006	100%	70%	44%	36%	15%	12%	7%	7%	3%	28%
2006-2007	100%	58%	40%	35%	29%	25%	17%	14%	7%	34%

Figuur 18 - Maandelijks evolutie niet werkende werkzoekende kleuteronderwijzers, gelinkt aan de interimaire werkgelegenheid in het kleuteronderwijs

Figuur 19 - Maandelijks evolutie niet werkende werkzoekende onderwijzers, gelinkt aan de interimaire werkgelegenheid in het lager onderwijs

1.2.2.3. Overzicht per provincie

Kleuteronderwijzers

In het VDAB-aanbod van werkzoekende kleuteronderwijzers en onderwijzers zijn er belangrijke regionale verschillen. Dit blijkt duidelijk uit tabel 29.

Ook de mate waarin het aantal werkzoekenden in de loop van de voorbije vier jaar is geëvolueerd, verschilt per provincie. Enkel in Vlaams-Brabant is er een stijging van het aantal werkzoekende kleuteronderwijzers t.o.v. september 2000.

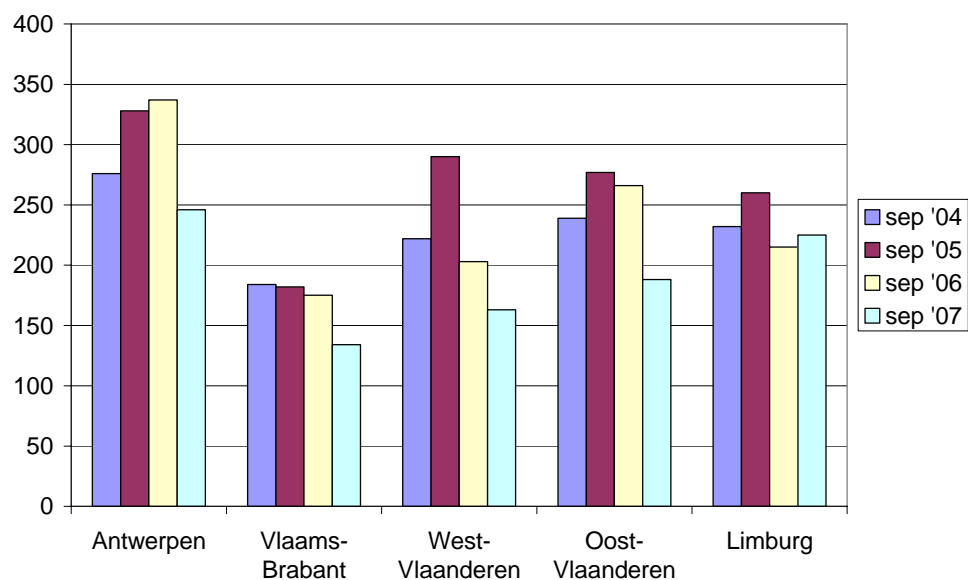
De vermindering van het aantal werkzoekende kleuteronderwijzers is het grootst in de provincies Oost- en West-Vlaanderen. Vlaams-Brabant zag het aantal werkzoekende onderwijzers niet zo sterk dalen.

Alleen in Limburg is het aantal werkzoekende kleuteronderwijzers groter dan het aantal leerlingen. (zie figuur 19).

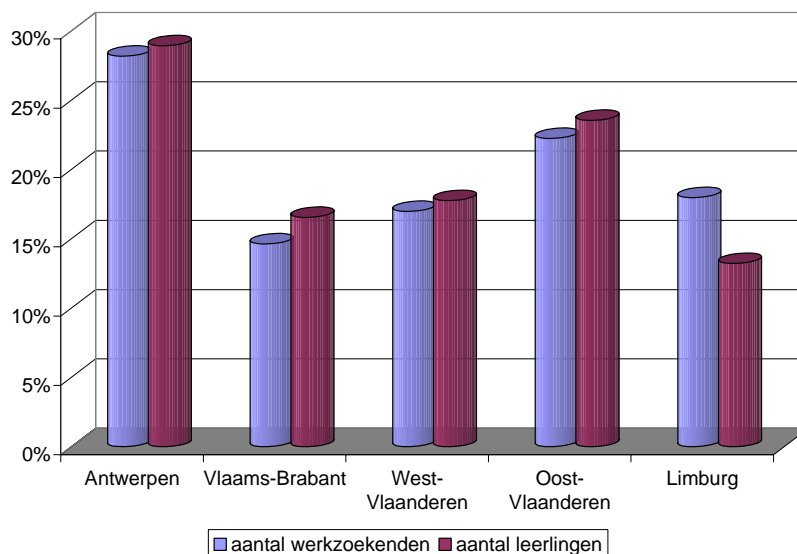
Tabel 29 - Werkzoekende kleuteronderwijzers per provincie

	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	Totaal
september 1998	469	194	392	489	329	1.873
september 1999	422	206	416	435	353	1.832
september 2000	281	140	276	269	264	1.230
september 2001	383	185	306	256	337	1.467
september 2002	226	140	217	181	232	996
september 2003	190	145	205	154	203	897
september 2004	276	184	222	239	232	1.153
september 2005	328	182	290	277	260	1.337
september 2006	337	175	203	266	215	1.196
september 2007	246	134	163	188	225	956
% t.o.v. sept. '00	88%	96%	59%	70%	85%	78%

Figuur 20 – Werkzoekende kleuteronderwijzers per provincie

Figuur 21 – Werkzoekende kleuteronderwijzers per provincie in relatie tot het aantal leerlingen (2006-2007)

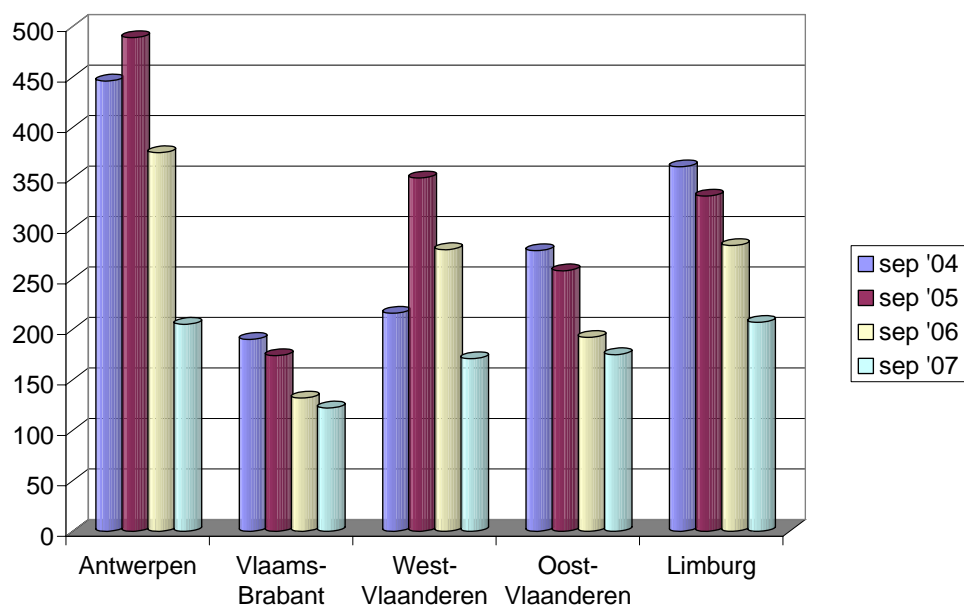
Onderwijzers

Uit tabel 30 blijkt dat het aantal werkzoekende onderwijzers per provincie erg varieert. In alle provincies is het aantal werkzoekende onderwijzers hoger dan in 2000. In Antwerpen blijft de stijging beperkt tot 3%, maar in West-Vlaanderen is het aantal werkzoekende onderwijzers bijna verdubbeld ten opzichte van 2000. In relatie tot het aantal leerlingen zijn er alleen in Limburg, Antwerpen en West-Vlaanderen meer werkzoekende onderwijzers (zie figuur 21).

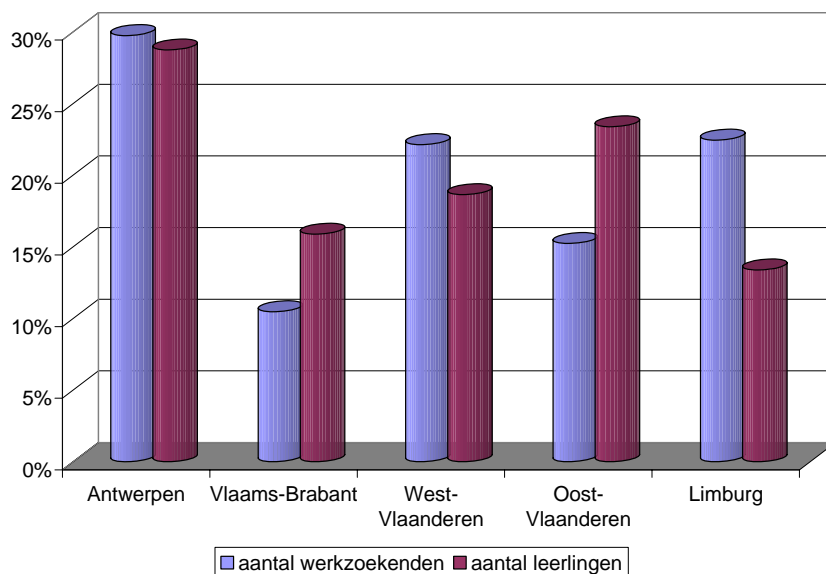
Tabel 30 – Werkzoekende onderwijzers per provincie

	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	Totaal
september 1998	259	159	104	218	274	1.014
september 1999	246	121	103	124	217	811
september 2000	199	108	94	115	154	670
september 2001	181	121	109	98	167	676
september 2002	256	102	114	134	185	791
september 2003	308	135	149	151	236	979
september 2004	446	190	216	278	361	1.491
september 2005	489	174	350	258	332	1.603
september 2006	375	132	279	192	283	1.261
september 2007	205	122	171	175	207	880
% t.o.v. sept. 2000	103%	113%	182%	152%	134%	131%

Figuur 22 – Werkzoekende onderwijzers per provincie

Figuur 23 – Werkzoekende onderwijzers per provincie in relatie tot het aantal leerlingen (2006-2007)

1.2.3. Boventallige kleuteronderwijzers en onderwijzers

In het basisonderwijs is het aantal personeelsleden dat zonder betrekking is gebleven na de werkzaamheden van de diverse reffectatiecommissies zeer sterk gedaald. In het schooljaar 1999-2000 is deze groep wat toegenomen, maar sindsdien gaat het opnieuw in dalende lijn. Al bij al kan deze reserve van vastbenoemde personeelsleden zonder betrekking als quasi uitgeput worden beschouwd.³⁸

Tabel 31 – Evolutie van het aantal personeelsleden TBS/OB in het basisonderwijs – uitgedrukt in voltijdse equivalenten³⁹

1991-1992	56	100%
1992-1993	67	120%
1993-1994	36	64%
1994-1995	44	79%
1995-1996	37	66%
1996-1997	33	59%
1997-1998	24	43%
1998-1999	26	46%
1999-2000	36	64%
2000-2001	30	54%
2001-2002	31	55%
2002-2003	14	25%
2003-2004	10	18%
2004-2005	12	21%
2005-2006⁴⁰	19	
2006-2007	17	

³⁸ De stijging is toe te schrijven aan de nieuwe werking via scholengroepen in het gemeenschapsonderwijs en scholengemeenschappen in het secundair onderwijs. Bron: secretariaat van de Vlaamse reffectatiecommissie, Departement Onderwijs.

³⁹ Bron: secretariaat van de Vlaamse reffectatiecommissie, AgODi.

⁴⁰ Sinds 2005-2006 is de telling gebaseerd op de totale populatie en uitgaande van de elektronische personeelsdatabank.

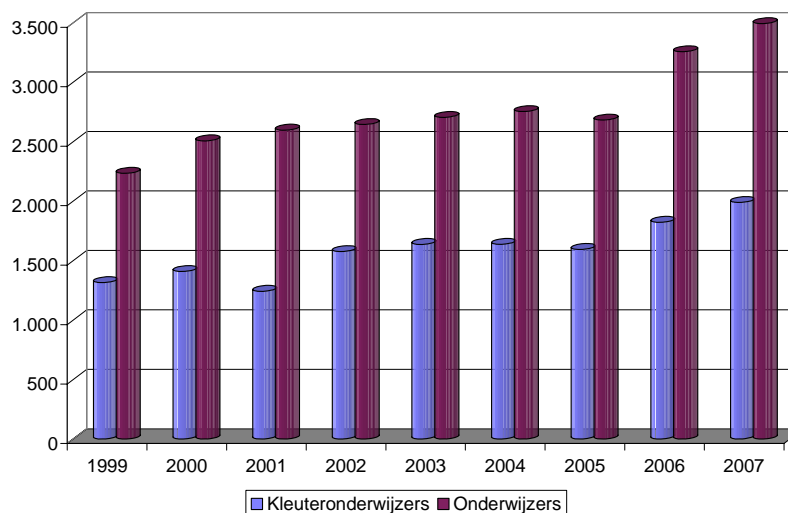
1.2.4. De stille reserve

In dit rapport verstaan wij onder de stille reserve: de ruimte waarover deeltijdse tijdelijke personeelsleden beschikken om meer te gaan werken.⁴¹ Uiteraard is dit maar een “theoretische” reserve, omdat kan worden aangenomen dat niet iedereen meer *wil of kan* presteren. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de groep vastbenoemde leerkrachten die een onvolledige opdracht uitoefenen.

Tabel 32 – Potentieel van de stille reserve van tijdelijke personeelsleden in het basisonderwijs (bft)⁴²

Kleuter	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Aantal personen (zuiver tijdelijk)	4.430	4.547	4.816	5.335	5.236	5.413	5.136	5.204	5.445
Gemiddelde opdracht tijdelijk personeelslid ⁴³	70,3%	69,0%	74,2%	70,4%	68,7%	69,7%	69,0%	65,0%	63,5%
Aantal BFT's reserve	1.316	1.410	1.243	1.577	1.637	1.638	1.595	1.823	1.990
Lager									
Aantal personen (zuiver tijdelijk)	7.901	8.771	9.208	9.383	9.474	9.512	9.096	9.239	9.520
Gemiddelde opdracht tijdelijk personeelslid	71,7%	71,4%	71,8%	71,8%	71,5%	71,1%	70,5%	64,7%	63,3%
Aantal BFT's reserve	2.235	2.508	2.598	2.646	2.705	2.754	2.683	3.258	3.494

Figuur 24 - Potentieel van de stille reserve van deeltijdse tijdelijke personeelsleden in het basisonderwijs (bft)

⁴¹ Het kan dan gaan om tijdelijke personeelsleden die een deeltijdse opdracht uitoefenen of om tijdelijke personeelsleden die maar voor een beperkte duur zijn aangesteld.

⁴² Bestuurs- en onderwijzend personeel voor de maand januari van elk schooljaar.

⁴³ Dit gemiddelde berust op een vergelijking tussen het aantal personen en het aantal BFT's. Dit gemiddelde wordt beïnvloed door de opdrachtbreuk van een tijdelijke tewerkstelling, maar ook door de duur ervan.

Tabel 32 toont aan dat de voorbije jaren meer tijdelijke personen in het basisonderwijs zijn tewerkgesteld, zowel uitgedrukt in personen als in BFT's. De gemiddelde opdracht van een zuiver tijdelijk personeelslid bleef tot 2005 ongeveer gelijk. Het jaar 2001 vormt hierop een uitzondering: toen was de gemiddelde opdracht van een zuiver tijdelijke kleuteronderwijzer ongeveer 4% hoger dan in de andere jaren. Vanaf 2006 vermindert de gemiddelde opdracht van zowel een tijdelijke kleuteronderwijzer als een tijdelijke onderwijzer tot ongeveer 63%

Doordat daarenboven beduidend meer tijdelijke leerkrachten in het basisonderwijs aan het werk zijn, is er een aanzienlijke stijging van de theoretische stille reserve.

Scholen maken echter zeker niet optimaal gebruik maken van deze arbeidsreserve van tijdelijke leerkrachten. Uit de onderstaande tabellen 33 en 34 blijkt dat ze voornamelijk extra personeelsleden aantrekken in plaats van de tijdelijke interimarissen die al in de school werken, meer te laten presteren. De extra werkgelegenheid, die ontstaat door vervangingen in de loop van het schooljaar, werd tot het schooljaar 2002-2003 grosso modo voor driekwart ingevuld door meer tijdelijke interimarissen in te schakelen.

Slechts ongeveer 25% van de extra werkgelegenheid in het kleuteronderwijs werd opgevangen door elke interimaris gemiddeld meer te laten werken. In het schooljaar 2003-2004 was het percentage extra werkgelegenheid dat werd opgevangen door personeel meer te laten presteren teruggelopen tot 15%. 2004-2005 kende terug een kleine stijging tot 18%. In 2005-2006 daalde dit percentage echter tot een absoluut dieptepunt, nl. 9%. 2006-2007 kende opnieuw een stijging tot 19%.

In het lager onderwijs lag dit percentage tot het schooljaar 2002-2003 iets hoger dan in het kleuteronderwijs. In 2002-2003 werd nog 37% van de extra interimvacatures opgevangen door al actieve personeelsleden meer te laten presteren, maar in 2003-2004 daalde dat percentage tot 17%. In 2004-2005 was er opnieuw een stijging ten opzichte van 2003-2004: 27% van de extra werkgelegenheid werd opgevangen door het personeel dat al in dienst was meer te laten presteren. Evenals in het kleuteronderwijs daalde dit percentage echter opnieuw in het schooljaar 2005-2006 tot 21%. Het afgelopen schooljaar was er echter een forse stijging: 35% van de extra interimvacatures voor onderwijzers wordt opgevangen door actieve personeelsleden meer te laten presteren. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat sinds het schooljaar 2005-2006 vervangingen van korte afwezigheden mogelijk zijn. Voor deze korte afwezigheden van minder dan tien dagen verkiezen scholen vaak personeelsleden die al in de school actief zijn⁴⁴.

⁴⁴ Zie geïntegreerd rapport tijdelijk project korte vervangingen.

Tabel 33 - Gebruik van stille reserve bij invulling van interim-vacatures in het basisonderwijs - schooljaar 2005 - 2006

		Interim-BFT's sept. 2005	Interim-BFT's mei 2006	Extra interim-vacatures in bft	Opgevangen door extra personeel ⁴⁵	Opgevangen door meer prestatie ⁴⁶ = stille reserve	Procentueel t.o.v. aantal extra interim-vacatures
Kleuteronderwijzers	BFT's	619	1.542	923			
	Personen	1.045	2.279		835 bft		91%
	Gemiddelde opdracht interimaris	59%	68%			88 bft	9%
Onderwijzers	BFT's	972	1.959	987			
	Personen	1.869	3.110		782 bft		79%
	Gemiddelde opdracht interimaris	52%	63%			205 bft	21%

Tabel 34 - Gebruik van stille reserve bij invulling van interim-vacatures in het basisonderwijs - schooljaar 2006 - 2007

		Interim-BFT's sept. 2006	Interim-BFT's mei 2007	Extra interim-vacatures in bft	Opgevangen door extra personeel ⁴⁷	Opgevangen door meer prestatie ⁴⁸ = stille reserve	Procentueel t.o.v. aantal extra interim-vacatures
Kleuteronderwijzers	BFT's	689	1.542	853			
	Personen	1.372	2.477		688 bft		81%
	Gemiddelde opdracht interimaris	50%	62%			165 bft	19%
Onderwijzers	BFT's	1.170	1.959	789			
	Personen	2.426	3.293		516 bft		65%
	Gemiddelde opdracht interimaris	48%	59%			273 bft	35%

Op het eerste gezicht is dit onlogisch: men kan verwachten dat scholen de extra uren in de eerste plaats toekennen aan de leerkrachten die al bij hen in dienst zijn – en die zij goed kennen. Dit wordt overigens zo opgelegd in het personeelsstatuut (via de voorrangstelling).

⁴⁵ Resultaat wordt verkregen door het extra aantal personen (mei 2004 ten opzichte van september 2003) te vermenigvuldigen met het gemiddelde % van de opdracht in mei 2004.

⁴⁶ Resultaat wordt verkregen door het aantal personen van september 2003 te vermenigvuldigen met de stijging van het gemiddelde % van de opdracht tussen september 2003 en mei 2004.

⁴⁷ Resultaat wordt verkregen door het extra aantal personen (mei 2005 ten opzichte van september 2004) te vermenigvuldigen met het gemiddelde % van de opdracht in mei 2005.

⁴⁸ Resultaat wordt verkregen door het aantal personen van september 2004 te vermenigvuldigen met de stijging van het gemiddelde % van de opdracht tussen september 2004 en mei 2005.

Mogelijke verklaringen hiervoor zijn:

- het uurrooster van de leerkracht die al lesgeeft maar nog deeltijds ter beschikking staat, past niet in het uurrooster van de vacature. In CAO VII werd vastgelegd dat de prestaties van personeelsleden met een deeltijdse opdracht geclusterd moeten worden. Dit zou eigenlijk een grotere inzetbaarheid van de stille reserve tot gevolg moeten hebben, maar dit blijkt niet in de realiteit;
- leerkrachten in het basisonderwijs verkiezen om hun lesopdracht zoveel mogelijk in eigen dorp of gemeente uit te oefenen: een onvolledige opdracht dicht bij huis geniet de voorkeur boven een volledige opdracht waarvoor een verre verplaatsing noodzakelijk is;
- het gebrek aan mobiliteit tussen netten en inrichtende machten, ondanks de invoering van scholengemeenschappen;
- de mogelijkheid dat veel tijdelijke (jongere) personeelsleden er bewust voor kiezen om niet voltijds te gaan werken, wegens gezinsredenen of andere persoonlijke motieven⁴⁹;
- vraag en aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt zijn misschien niet voldoende transparant;
- de combinatie werk en gezin is een belangrijke troef in het onderwijs. Dat blijkt ook hier.

⁴⁹ Uit een onderzoek van het Steunpunt werkgelegenheid, arbeid en vorming blijkt dat vooral vrouwen deeltijds werken: 41% ten opzichte van 5% mannen.

1.3. Indicatoren van een tekort

1.3.1. De VDAB-databank

1.3.1.1. Vlaanderen

De VDAB-databanken bevatten statistische gegevens m.b.t. vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Voor het secundair onderwijs worden er twee indelingen gemaakt: leraar 1ste/2de graad secundair onderwijs en leraar 3de/4de graad secundair onderwijs (zie verder punt 2.3.1.). Voor het basisonderwijs is er geen uitsplitsing tussen de kleuteronderwijzers en de onderwijzers.

Actiris (vroeger BGDA), bevoegd voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, heeft geen vergelijkbare databank.

Tabel 35: Leerkracht basisonderwijs: overzicht voor Vlaanderen

	Aantal openstaande vacatures eind maart	Vervullingspercentage
Maart 2005	79	89%
Maart 2006	129	86%
Maart 2007	124	83%
Februari 2008	256	75%

Bovenstaande tabel geeft het aantal openstaande vacatures voor een leerkracht basisonderwijs weer op het einde van de maand maart. De vacatures zijn de vacatures uit het normaal economisch circuit zonder interims. Het vervullingspercentage geeft weer in hoeverre de beschikbare jobs ingevuld worden. Zoals uit de tabel blijkt, varieert de invulling van het aantal openstaande vacatures van 89% in 2005 tot 75% in 2008. Dit betekent dat in 11 tot 25% van de gevallen geen leerkracht basisonderwijs gevonden wordt. Het aantal openstaande vacatures eind maart (eind februari voor 2008) neemt jaar na jaar toe.

1.3.1.2. Per provincie

Tabel 36: Leerkracht basisonderwijs: aantal openstaande vacatures en vervullingspercentage per provincie – maart 2007

	Aantal openstaande vacatures eind maart 2007	Vervullingspercentage
Vlaams-Brabant	40	85%
West-Vlaanderen	6	91%
Oost-Vlaanderen	20	82%
Limburg	2	100%
Antwerpen	23	73%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het vervullingspercentage het hoogst ligt in de provincies Limburg en West-Vlaanderen. Antwerpen ondervindt blijkbaar de meeste moeite om vervangers te vinden om de openstaande vacatures in te vullen.

1.3.2. De leerkrachtendatabank

De VDAB beheert naast haar algemene databank (zie 1.3.1.) ook de leerkrachtendatabank. Deze databank werd in het leven geroepen na de afschaffing van de vervangingspool en probeert vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Kandidaat-leerkrachten kunnen hun cv in deze databank inbrengen, anderzijds kunnen scholen hierin kandidaten zoeken wanneer ze een vervanger nodig hebben. De kandidaat-leerkrachten geven in de databank zelf aan wat hun onderwijsbevoegdheid is.

Hieronder wordt het aantal kandidaat-leerkrachten dat zichzelf voor een bepaalde onderwijsbevoegdheid opgeeft in de leerkrachtendatabank vergeleken met het aantal tijdelijke uren (zowel tijdelijk vacante uren als interimuren) die voor dat ambt/vak beschikbaar zijn. Dit aantal tijdelijke uren wordt omgerekend naar bft's. Deze verhouding kan een indicatie geven van de ambten/vakken die moeilijk ingevuld geraken. Ambten waarvoor het aantal kandidaten in de leerkrachtendatabank laag ligt t.o.v. het aantal benodigde bft's in interim- en tijdelijk vacante uren, geraken wellicht moeilijk ingevuld wanneer in de loop van het schooljaar vervangers moeten worden gezocht.

1.3.2.1. Kleuteronderwijs

Tabel 37: aantal kandidaat-leerkrachten t.o.v. aantal bft's in tijdelijk vacante en interimuren (op 15/11/2007) in het kleuteronderwijs

Ambt	Aantal kandidaten in leerkrachtendatabank (A)	Aantal bft's in tijdelijke uren (B)	Verhouding tussen A en B
kleuteronderwijzer	2.381	4.752,017	50%
leermeester lichamelijke opvoeding	955	234,949	406%
kleuteronderwijzer asv	2.377	157,562	1509%

Bij de interpretatie van de tabel is het belangrijk om in het achterhoofd te houden dat het gaat om het aantal leerkrachten dat in de leerkrachtendatabank terug te vinden is voor een bepaald ambt op een bepaalde datum.

Doordat kandidaten meerdere vakken of ambten als onderwijsbevoegdheid kunnen opgeven, worden de kandidaten meermaals geteld. Zo zijn de 2.377 kandidaten voor kleuteronderwijzer asv in het buitengewoon grotendeels dezelfde als de 2.381 kandidaten voor kleuteronderwijzer in het gewoon onderwijs. Hiermee dient uiteraard rekening gehouden te worden bij de interpretatie van de tabellen.

Het aantal kandidaat-kleuteronderwijzers in de leerkrachtendatabank bedraagt op 15 november 2007 2.381, wat precies de helft is van het aantal bft's in tijdelijke uren. Voor leermeesters LO en voor kleuteronderwijzers ASV is er verhoudingsgewijs een ruimer aanbod van kandidaten voor vervangingen.

1.3.2.2. Lager onderwijs

Tabel 38: aantal kandidaat-leerkrachten t.o.v. aantal bft's in tijdelijk vacante en interimuren (op 15/11/2007) in het lager onderwijs

Ambt	Aantal kandidaten in leerkrachten-databank (A)	Aantal bft's in tijdelijke uren (B)	Verhouding tussen A en B
Gewoon onderwijs			
Onderwijzer	2.454	7.793,538	31%
leermeester islamitische godsdienst	2	82,967	2%
leermeester israelitische godsdienst	4	6,007	67%
leermeester katholieke godsdienst	319	254,153	126%
leermeester orthodoxe godsdienst	2	13,418	15%
Leermeester anglicaanse godsdienst	1	0,706	142%
leermeester niet-confessionele zedenleer	20	186,518	11%
leermeester lichamelijke opvoeding	955	505,291	189%
Buitengewoon onderwijs			
Leermeester israelitische godsdienst	4	0,541	739%
leermeester katholieke godsdienst	187	41,794	447%
leermeester orthodoxe godsdienst	2	0,451	443%
leermeester niet-confessionele zedenleer	20	36,953	54%
onderwijzer asv	2.447	1.458,554	168%
leermeester asv l.o.	955	88,755	1076%

In het lager onderwijs bedraagt het aantal kandidaat-onderwijzers op 15 november 2007 2.454. In vergelijking met bv. het aanbod aan leermeesters lichamelijke opvoeding is het aanbod aan onderwijzers verhoudingsgewijs vrij gering.

1.3.3. Vervangingen van korte afwezigheden

Sinds het schooljaar 2005-2006 loopt in het basisonderwijs een tijdelijk project betreffende vervangingen van korte afwezigheden. Scholen krijgen een aantal vervangingseenheden toegekend die ze kunnen aanwenden voor vervangingen van minder dan 10 werkdagen. De modaliteiten over de aanwending worden vastgelegd in een convenant.

Uit de evaluatie van het tijdelijk project korte vervangingen blijkt dat het bijzonder moeilijk is om vervangers te vinden voor deze korte afwezigheden van minder dan tien werkdagen. In het basisonderwijs gaf 70% van de ondervraagden aan dat het moeilijk is om de vervangingen in te vullen. In het secundair onderwijs liep dit zelfs op tot 94%.

Het project korte vervangingen leverde 209 bijkomende jobs op jaarbasis op. Aangezien niet steeds de nodige vervangers worden gevonden, wordt het budget niet volledig aangewend. In het schooljaar 2006-2007 werd ongeveer 80% van het budget aangewend. Dit betekent dat ongeveer 42 jobs niet werden ingevuld. Uit de evaluatie blijkt dat scholen moeite hebben met het vinden van vervangers.

1.3.4. Anders gekwalificeerde leerkrachten

Als de reserve ontoereikend is, kunnen scholen niet anders dan een beroep doen op leerkrachten die al in het onderwijs (onvolledig of volledig) aan de slag zijn, of werven zij personeelsleden aan die niet beschikken over het gepaste bekwaamheidsbewijs.

Deze indicator geeft aan in welke mate scholen een beroep moeten doen op leerkrachten die slechts beschikken over een voldoende geacht of "ander" bekwaamheidsbewijs. De aanstelling van leerkrachten met een "ander bekwaamheidsbewijs" kan in de regel maar als er een vastgesteld tekort is aan leerkrachten die over een vereist of voldoende geacht bekwaamheidsbewijs beschikken.

Hoewel scholen leerkrachten met een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs vrij kunnen aanwerven, gebeurde dit in het basisonderwijs tot 1998 slechts vrij uitzonderlijk⁵⁰. Hierin kwam echter geleidelijk aan verandering: vooral lagere scholen werven steeds meer kleuteronderwijzers aan, niet uit vrije keuze maar wegens een tekort aan onderwijzers. Het aantal leerkrachten dat wordt aangesteld met een bekwaamheidsbewijs "voldoende geacht", gold in het verleden in het basisonderwijs daarom als een relevante indicator van een lerarentekort. De evolutie van deze indicator kan een mogelijke trendbreuk aantonen.

⁵⁰ Zie Arbeidsmarktrapport basisonderwijs en secundair onderwijs, departement Onderwijs, oktober 1999, p. 31.

1.3.4.1. Kleuteronderwijzers

Tabel 39 toont aan dat scholen in het kleuteronderwijs geen problemen hebben om leerkrachten aan te stellen met een vereist bekwaamheidsbewijs, zelfs niet voor vervangingen. Er is geen markante evolutie gedurende de afgelopen schooljaren.

Uitgesplitst per regio zijn er geen markante verschillen tussen de regio's. In Het aantal aanstellingen met een ander bekwaamheidsbewijs was lange tijd het hoogst in Brussel, wat erop wees dat deze regio het het moeilijkst had om leerkrachten met een vereist bekwaamheidsbewijs aan te trekken. Het afgelopen schooljaar was er echter een daling van het aantal leerkrachten met een ander bekwaamheidsbewijs en werd Brussel zelfs voorbijgestoken door Vlaams-Brabant.

Tabel 39 – Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het kleuteronderwijs: procentueel overzicht van de voorbije schooljaren, uitgedrukt in %

	Tijdelijk vacante uren			Interim-uren		
	Vereist	Vol-doende	Andere	Vereist	Vol-doende	Andere
1.9.1998	97,93	1,81	0,26	98,98	1,02	0,01
15.3.1999				99,04	0,96	0,00
1.9.1999	97,45	2,42	0,12	98,93	1,01	0,07
15.3.2000				98,95	0,89	0,16
1.9.2000	97,36	2,42	0,22	98,68	1,23	0,10
15.3.2001				97,65	1,29	1,05
1.9.2001	97,15	2,21	0,63	98,46	1,33	0,19
15.03.2002	96,86	2,03	1,10	97,22	1,53	1,25
1.9.2002	97,26	2,21	0,53	97,99	1,50	0,52
15.3.2003	96,60	2,44	0,96	97,17	1,50	1,33
1.9.2003	96,38	2,94	0,68	97,73	1,75	0,52
15.3.2004	95,56	2,91	1,53	97,05	1,74	1,21
1.9.2004	95,18	3,87	0,95	97,73	1,80	0,47
15.3.2005	95,87	3,23	0,90	97,84	1,60	0,55
1.9.2005	95,76	3,48	0,76	97,64	1,92	0,44
15.3.2006	94,85	3,80	1,35	97,34	1,78	0,88
1.9.2006	95,66	3,42	0,91	97,88	1,73	0,38
15.3.2007	95,24	3,48	1,28	97,37	1,96	0,68

Tabel 40 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het kleuteronderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15.3.2005)

	Alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
Vereist	97,84%	97,53%	96,56%	98,19%	97,13%	99,18%
Voldoende	1,60%	1,69%	0,63%	1,73%	2,08%	0,80%
Andere	0,55%	0,79%	2,81%	0,08%	0,78%	0,02%

Tabel 41 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het kleuteronderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15.3.2006)

	Alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
Vereist	97,34	97,32%	94,73%	97,24%	96,98%	98,70%
Voldoende	1,78%	1,70%	2,98%	1,89%	1,95%	1,05%
Andere	0,88%	0,98%	2,29%	0,87%	1,07%	0,25%

Tabel 42 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het kleuteronderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15.3.2007)

	Alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
Vereist	97,37	97,14%	96,67%	95,98%	96,22%	99,10%
Voldoende	1,96%	2,18%	2,12%	3,70%	2,19%	0,81%
Andere	0,68%	0,68%	1,21%	0,32%	1,60%	0,09%

1.3.4.2. Onderwijzers

De scholen van het lager onderwijs kregen het lange tijd elk schooljaar wat moeilijker om bij het begin van het schooljaar het personeelskader in te vullen volgens het gewenste profiel: vacante betrekkingen of interimbetrekkingen voor een volledig schooljaar werden in september 1998 nog quasi volledig (97 en 96%) ingevuld met onderwijzers die over een vereist bekwaamheidsbewijs beschikken. In september 2006 kunnen zij dit nog maar voor gemiddeld 89% van hun tijdelijk korps (zie tabel 43).

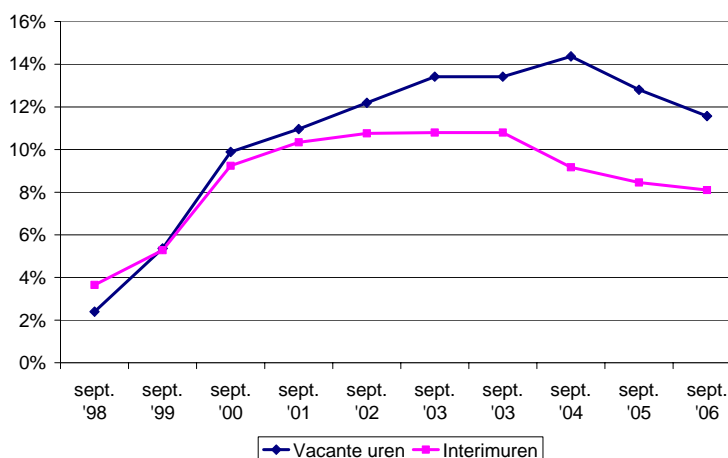
Het aantal interimaanstellingen met een “ander” bekwaamheidsbewijs is in het lager onderwijs, zeker in vergelijking met het secundair onderwijs, al bij al nog beperkt.

Ten slotte zijn er nog belangrijke regionale verschillen (zie tabellen 44, 45 en 46). Zo blijkt dat Brussel, zowel in absolute termen als in vergelijking met andere regio's, de meeste moeite heeft met het vinden van onderwijzers. Slechts 71% van de vervangers in de Brusselse lagere scholen beschikte in 2007 over een diploma van onderwijzer (vereist), tegenover een gemiddelde van 90% voor alle scholen die door de Vlaamse gemeenschap worden gefinancierd of gesubsidieerd.

Tabel 43 – Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het lager onderwijs – procentueel overzicht van de voorbije schooljaren

	Tijdelijk vacante uren			Interim-uren		
	Vereist	Vol-doende	Andere	Vereist	Vol-doende	Andere
1.9.1998	97,33	2,40	0,27	96,22	3,65	0,12
15.3.1999				91,19	8,53	0,28
1.9.1999	94,34	5,36	0,30	94,59	5,28	0,13
15.3.2000				87,87	11,77	0,36
1.9.2000	89,73	9,89	0,38	90,57	9,24	0,20
15.3.2001				97,65	1,29	1,05
1.9.2001	88,49	10,96	0,54	89,18	10,34	0,46
15.03.2002	83,42	15,40	1,18	81,97	16,36	1,66
1.9.2002	86,87	12,19	0,94	88,55	10,76	0,69
15.3.2003	82,41	15,83	1,76	83,14	15,25	1,60
1.9.2003	85,51	13,42	1,07	88,54	10,79	0,68
15.3.2004	83,03	15,41	1,56	85,40	13,07	1,53
1.9.2004	84,55	14,37	1,08	90,02	9,17	0,81
15.3.2005	86,93	12,08	0,99	88,64	10,53	0,82
1.9.2005	86,01	12,80	1,18	91,02	8,45	0,53
15.3.2006	83,74	14,19	2,07	88,96	10,16	0,87
1.9.2006	87,25	11,57	1,18	91,32	8,10	0,58
15.3.2007	86,43	12,19	1,38	89,60	9,59	0,81

Figuur 25: Aanstelling met voldoende geacht bekwaamheidsbewijs in het lager onderwijs

Tabel 44 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het lager onderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15.3.2005)

	Alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
Vereist	88,64%	84,07%	72,04%	75,27%	86,45%	95,40%
Voldoende	10,53%	14,92%	22,96%	22,27%	12,66%	4,53%
Andere	0,82%	1,01%	5,00%	2,47%	0,89%	0,07%

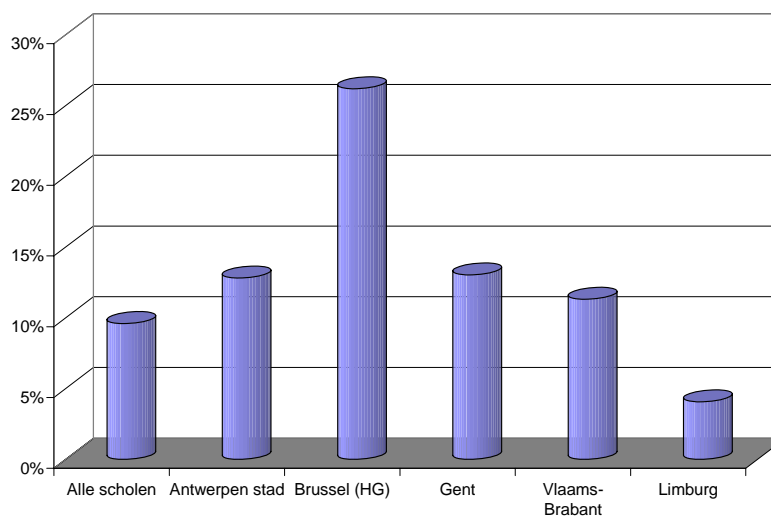
Tabel 45 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het lager onderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15.3.2006)

	Alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
Vereist	88,97%	86,24%	74,31%	79,34%	85,98%	95,12
Voldoende	10,16%	12,32%	22,35%	17,00%	13,19%	4,63%
Andere	0,87%	1,45%	3,34%	3,66%	0,82%	0,25%

Tabel 46 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het lager onderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15.3.2007)

	Alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
Vereist	89,60%	86,08%	70,70%	84,68%	88,28%	95,73
Voldoende	9,59%	12,81%	26,18%	13,03%	11,31%	4,06%
Andere	0,81%	1,11%	3,12%	2,30%	0,41%	0,21%

Figuur 26: aanstelling met voldoende geacht bekwaamheidsbewijs in interim-uren in het lager onderwijs volgens regio (15.3.2007)

1.3.5. Herindiensttreding

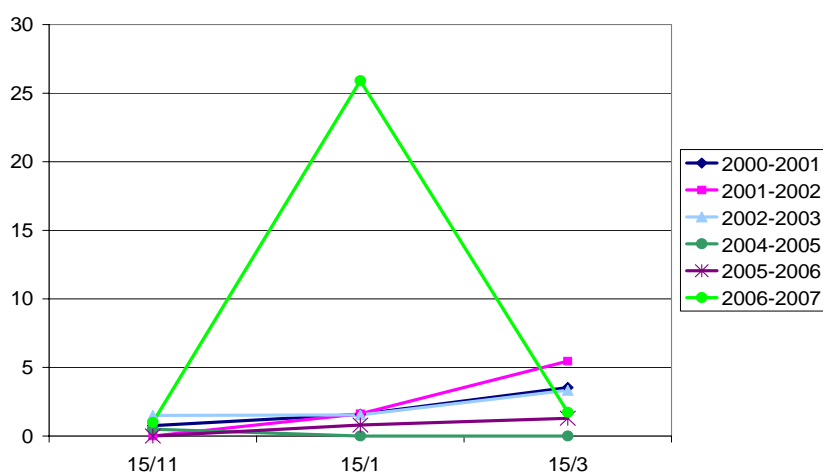
Het decreet van 8 juni 2000 houdende dringende maatregelen betreffende het lerarenambt heeft het mogelijk gemaakt dat gepensioneerde leerkrachten of leerkrachten die een bepaald verlofstelsel genieten, opnieuw in dienst kunnen treden. Dit was een van de maatregelen waarmee op korte termijn het lerarentekort kon worden aangepakt.

Het aantal herindiensttreders in het basisonderwijs is echter nooit hoog geweest. Alleen het afgelopen schooljaar toont een ander beeld. In het kleuteronderwijs klom het aantal herindiensttreders in januari op tot 26, terwijl zich in het lager onderwijs op 15 november 2006 en 15 maart 2007 een nooit gezien aantal herindiensttreders aandiende. Een verklaring hiervoor is misschien te zoeken in het tijdelijk project vervangingen van korte afwezigheden, waarvoor vaak personeelsleden gezocht worden die al met de werking van de school vertrouwd zijn.

Tabel 47: aantal herindiensttreders in het kleuteronderwijs uitgedrukt in BFT's

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2004-2005	2005-2006	2006-2007
15/11	0,8	0	1,5	0,5	0	1
15/1	1,6	1,6	1,5	0	0,7	26
15/3	3,5	5,5	3,3	0	1,3	2

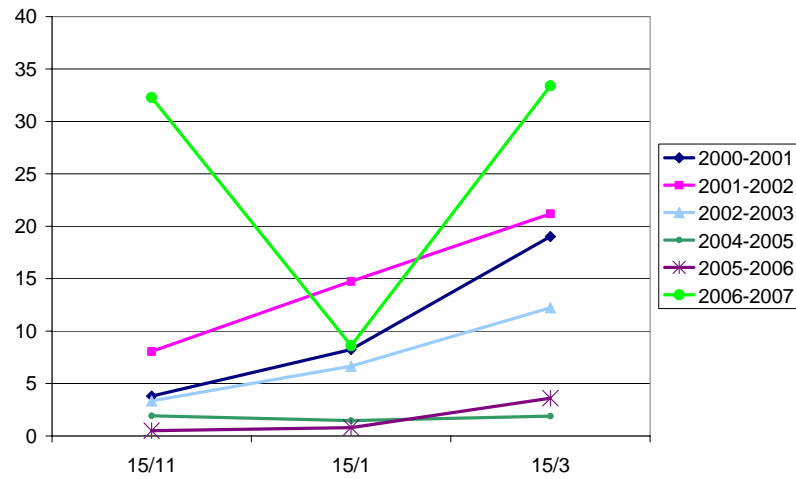
Figuur 27: aantal herindiensttreders in het kleuteronderwijs uitgedrukt in BFT's

Tabel 48: aantal herindiensttreders in het lager onderwijs uitgedrukt in BFT's

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2004-2005	2005-2006	2006-2007
15/11	3,8	8,1	3,3	1,9	0,5	32
15/1	8,3	14,7	6,7	1,4	0,8	9
15/3	19,0	21,2	12,2	1,8	3,6	33

Figuur 28: aantal herindiensttreders in het lager onderwijs uitgedrukt in BFT's

1.4. Conclusie

1.4.1. Kleuteronderwijzers

Het huidige tekort of overschot aan leerkrachten kan niet exact worden bepaald. De beste indicator zijn de gegevens uit de databanken van de VDAB. Deze bevat echter geen opsplitsing tussen kleuteronderwijzers en onderwijzers. Het totale aantal openstaande vacatures eind maart 2007 bedroeg 124 leerkrachten basisonderwijs. Om een prognose mogelijk te maken voor kleuteronderwijs en lager onderwijs apart, veronderstellen we dat de niet-ingevulde vacatures in evenredige mate verdeeld zijn over het kleuter- en het lager onderwijs. Dit komt dan voor het kleuteronderwijs neer op 37 openstaande vacatures⁵¹.

In hoofdstuk 1 werd aangetoond dat de vraag naar kleuteronderwijzers de volgende jaren (tot en met 2010) zal toenemen en in totaal 2599 à 2.695 bft's zal omvatten. Dit komt vooral door de grote uitstroom ten gevolge van TBS en pensioen.

Het aanbod aan kleuteronderwijzers dat nieuw op de arbeidsmarkt komt voor de periode 2007-2010 bedraagt 2.137 personen. Hieruit blijkt dat het aanbod kleiner is dan de vraag.

Op basis van het netto-resultaat van deze vergelijking van vraag & aanbod kunnen wij aannemen dat er over een tijdspanne van vier jaar – enkel en alleen op basis van de evoluties in het kleuteronderwijs – een tekort aan kleuteronderwijzers zal zijn van **499 à 595** bft's, afhankelijk van de manier waarop de nieuwe arbeidsplaatsen in het kleuteronderwijs worden ingevuld.

1.4.2. Onderwijzers

Zoals reeds gezegd wordt in de VDAB-databank geen opsplitsing gemaakt tussen kleuteronderwijzers en onderwijzers. Het totale aantal openstaande vacatures eind maart 2007 bedroeg 124 leerkrachten basisonderwijs. Om een prognose mogelijk te maken voor kleuteronderwijs en lager onderwijs apart, veronderstellen we dat de niet-ingevulde vacatures in evenredige mate verdeeld zijn over het kleuter- en het lager onderwijs. Dit komt dan voor het lager onderwijs neer op 87 openstaande vacatures⁵².

In hoofdstuk 1 werd aangetoond dat de vraag naar onderwijzers de volgende jaren (2007-2010) zal stijgen en in totaal, naargelang de manier waarop de nieuwe arbeidsplaatsen worden ingevuld, 3.239 à 3.363 bft's zal omvatten. Deze arbeidsplaatsen zijn vooral een gevolg van de uitstroom omwille van vergrijzing.

Anderzijds zal er een aanbod zijn van 3.490 onderwijzers over de periode 2007-2010. Dit werd aangetoond in hoofdstuk 2. In tegenstelling tot het kleuteronderwijs overtreft het aanbod nog net de vraag aan onderwijzers.

⁵¹ De verdeling over het kleuter- en het lager onderwijs is gebeurd op basis van het aantal bft's in januari 2007.

⁵² De verdeling over het kleuter- en het lager onderwijs is gebeurd op basis van het aantal bft's in januari 2007.

Op basis van het netto-resultaat van deze vergelijking van vraag & aanbod kunnen we aannemen dat de arbeidsreserve van onderwijzers – enkel en alleen op basis van de evoluties in het lager onderwijs – over een tijdsspanne van vier jaar met 127 à 251 éenheden zal toenemen. Dit is een zeer krap overschot in vergelijking met twee jaar geleden.

Samen met een huidig tekort van 87 onderwijzers betekent dit dat in de periode 2007-2010 een overschot van **40 à 164** onderwijzers zal ontstaan.

Hoofdstuk 2. Secundair onderwijs

2.1. De vraag

Nieuwe arbeidsplaatsen in het onderwijs zijn in eerste instantie afhankelijk van het aantal **vacante plaatsen** in de scholen.

In welke mate het aantal vacante betrekkingen toeneemt of afneemt, is voornamelijk afhankelijk van volgende factoren:

1. De leerlingenaantallen, het geboortecijfer en de te verwachten doorstroming van leerlingen (van lager naar secundair onderwijs).
2. De uitstroom van leerkrachten als gevolg van pensionering of vervroegde terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen en overlijden.
3. De handhaving of wijziging van de omkaderingsnormen (leerlingen/leraar-ratio).
4. De mate waarin nieuwe omkadering naar aanleiding van bijzondere noden wordt toegekend (taak- en functiedifferentiatie...).

De prognoses van het aantal bft's op basis van demografische gegevens en de te verwachten doorstroming van leerlingen (2.1.1.), evenals de raming van de uitstroom van leerkrachten (2.1.2.), gaan uit van een ongewijzigd beleid. In punt 2.1.3. brengen wij de effecten in kaart van de tot op dit moment voorziene beleidsmaatregelen met effect op het aantal jobs de komende jaren.

Een globale prognose van de toekomstige vraag naar leerkrachten in het secundair onderwijs komt aan bod in punt 2.1.4. Deze prognose is belangrijk want, getoetst aan een globale prognose van het aanbod aan nieuwe leerkrachten, geeft dit een duidelijk beeld in welke mate de spanning op de onderwijsarbeidsmarkt de komende jaren zal toenemen of afnemen.

Vervangingen (punt 2.1.5.) zorgen eveneens voor jaarlijks terugkerende werkgelegenheid. Heel wat leerkrachten kunnen immers aan de slag ter vervanging van afwezige collega's. De tewerkstelling als invalleerkracht is minder aantrekkelijk. Het tekort aan leerkrachten treedt daarom altijd het eerst en het sterkst op bij het vinden van geschikte vervangers. Vandaar dat de cijfers van de tekorten van korte reglementaire vervangingen kunnen gebruikt worden als betrouwbare indicator voor het volledige lerarentekort.

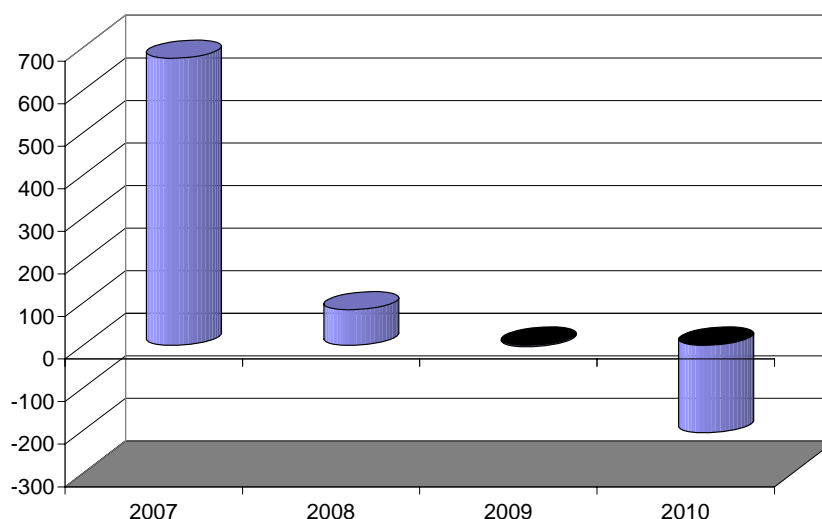
2.1.1. De demografische evolutie en doorstroming

Op basis van demografische gegevens en doorstroming van het lager naar het secundair onderwijs zal door een verwacht hoger aantal leerlingen de vraag naar onderwijzend en bestuurspersoneel in het secundair onderwijs (gewoon en buitengewoon) tot 2009 toenemen. Vanaf 2009 zou de werkgelegenheid op basis van de demografische evolutie echter met 209 voltijdse equivalenten verminderen. Een prognose over de tijdspanne 2007-2010 voorziet, bij ongewijzigd beleid (*ceteris paribus*), een toename van de werkgelegenheid met 549 bft's.

Tabel 49⁵³ - Prognose van de bijkomende werkgelegenheid in het secundair onderwijs op basis van de demografische evolutie en doorstroming (in bft)

Jaar	2007	2008	2009	2010
Verwachte evolutie ingevolge leerlingenaantallen	675	83	-4	-205

Figuur 29 - Prognose van de werkgelegenheid in het secundair onderwijs op basis van demografische evolutie en doorstroming

⁵³ Bron : Stafdiensten, Departement Onderwijs en Vorming

2.1.2. De uitstroom

Het effect van de vergrijzing (tbs 58+ en pensioen) van het lerarenkorps neemt in het secundair onderwijs grotere proporties aan dan in het basisonderwijs.

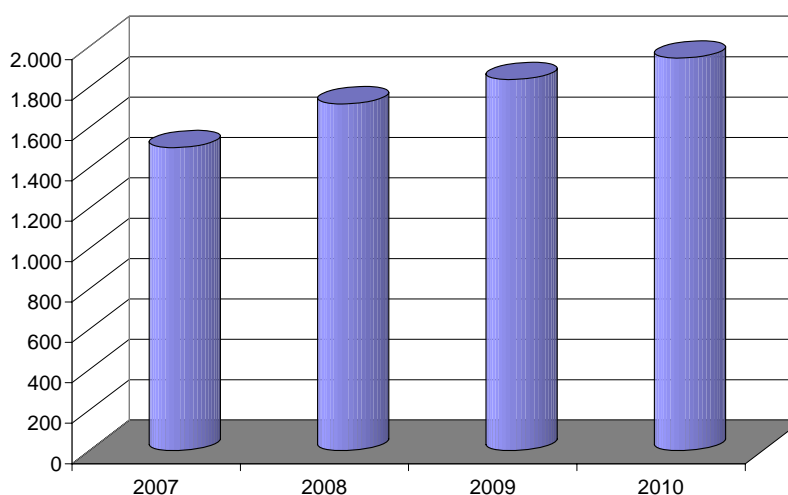
Voor de toekomst merken we echter voor de eerstkomende jaren telkens een stijging van het aantal mensen dat kiest voor het systeem van tbs58+. Tevens is er de volgende jaren ook een stijging van het aantal personeelsleden dat met pensioen gaat. Jaarlijks komen ook een niet te verwaarlozen aantal nieuwe jobs vrij door overlijdens van personeelsleden. Begrijpelijkerwijze houden we hierbij voor de prognose het aantal aan van het meest recent gekende jaar, in casu 2007.

Een prognose⁵⁴ voor de totale uitstroom over de tijdspanne 2007-2010 voorziet, bij ongewijzigd beleid (*ceteris paribus*), een toename van de werkgelegenheid met 6.997 bft's door de uitstroom van personeelsleden.

Tabel 50⁵⁵ – Prognose van de uitstroom in het secundair onderwijs (in bft)

Uitstroom	2007	2008	2009	2010
tbs 58+	1.138	1.225	1.246	1.327
pensioen	294	424	523	548
overlijden	68	68	68	68
Totaal	1.500	1.717	1.837	1.943

Figuur 30 – Prognose van de uitstroom in het secundair onderwijs

⁵⁴ Dit is een raming op basis van het personeelsbestand (bestuurs- en onderwijzend personeel) uitgedrukt in bft. De uitstroombepalingen die voor tbs gehanteerd werden, zijn gebaseerd op de reële uitstroombepalingen van september 2006 tot en met april 2007. Voor de berekeningen van de pensioneringen werd ervan uitgegaan dat 50% op 60 jaar met pensioen gaat en telkens 25% tussen 62 en 65 jaar. Personen die vroegtijdig (wegens ziekte) op pensioen werden gesteld, zijn niet opgenomen.

De cijfers van de overlijdens zijn gebaseerd op het aantal bft in 2006 en worden constant gehouden.
Bron : Stafdiensten, Departement Onderwijs en Vorming

2.1.3. Nieuwe beleidsmaatregelen

Korte vervangingen

In het basis- en secundair onderwijs werd tijdens de schooljaren 2005-2006 en 2006-2007 een tijdelijk project georganiseerd waarbij samenwerkende scholen van het gewoon en/of buitengewoon basisonderwijs of onderwijsinstellingen van het gewoon en/of buitengewoon secundair onderwijs, een eigen beleid kunnen voeren inzake korte vervangingen (afwezigheden die minder dan 10 aaneensluitende werkdagen bedragen) van leden van het onderwijzend personeel in functie van eigen lokale noden en prioriteiten. Het project wordt gedurende het schooljaar 2007-2008 met gewijzigde modaliteiten verdergezet. Voor de periode 2006-2008 betekent deze maatregel een toename van 117 plaatsen in het secundair onderwijs.

Vervangingen van bedrijfsstages

De doelstelling van deze maatregel is vervangingen mogelijk te maken voor leerkrachten die op bedrijfsstage gaan wat ten goede komt aan hun verdere professionalisering.

Onder "bedrijfsstage" wordt verstaan: de periode waarin de betrokken leraar in een arbeidsmilieu zijn verdere professionele ontwikkeling uitbouwt. Met bedrijfsstages worden dus, naast stages in een bedrijf/onderneming, ook stages bedoeld in private en openbare instellingen. Voorbeelden hiervan zijn ziekenhuizen, instellingen in de welzijnssector, ...

De doelgroep van dit project zijn leraren, technisch adviseurs en technisch adviseurs-coördinator.

Het project vervangingen van bedrijfsstages loopt gedurende drie schooljaren: tijdens het schooljaar 2006-2007 betekent dit een toename van 26 banen.

Mentorschap

'Mentoring' is een proces waardoor een expert (met de nodige kennis en ervaring) de stagiair, de leraar in opleiding en de onervaren en beginnende leraren begeleidt en ondersteunt. De 'mentor' levert een belangrijke bijdrage in het professionaliseringsproces van de leraar, zowel tijdens de opleiding, bij de stage, als na de opleiding, tijdens de aanvangsbegeleiding.

Scholengemeenschappen krijgen een contingent aan mentoruren, bestemd voor begeleiding van stagiairs en van beginnende leraren. De scholengemeenschap maakt afspraken over de verdeling van de mentor-uren over haar scholen. De individuele school stelt de mentor aan..

Mentoren worden dus gedeeltelijk van hun onderwijsopdracht vrijgesteld om deze functie uit te oefenen. De mentor wordt geen nieuw ambt, maar is een element van functiedifferentiatie binnen de loopbaan van een leraar. Mentorschap wordt evenmin hoger verloond.

Dit tijdelijk project ving aan op 1 januari 2006. Voor het schooljaar 2006-2007 geeft dit een extra werkgelegenheid van 143,5 jobs.

Vanaf schooljaar 2008-2009 komen er nog extra middelen bij voor mentorschap. Deze extra middelen bedragen in totaal, voor alle onderwijsniveaus samen, 5.000.000 euro. Het is echter nog niet bekend hoe deze middelen verdeeld zullen worden. Om een idee te geven van het aantal betrekkingen wordt hier uitgegaan van een verdeling op basis van het aantal bft's in het bestuurs- en onderwijzend personeel. Voor het secundair onderwijs zou dit in 2008 61 bft's opleveren.

Onderwijs aan huis

Vanaf schooljaar 2005-2006 werd in het secundair onderwijs “onderwijs aan huis voor zieke jongeren” ingevoerd. Deze faciliteit bestaat al meerdere jaren in het lager onderwijs en wordt nu doorgetrokken naar het volledige leerplichtonderwijs.

Ze is geïnspireerd op de bestaande regeling voor het lager onderwijs, zowel wat de voorwaarden betreft om op individueel tijdelijk of permanent onderwijs aan huis aanspraak te kunnen maken, als wat de financiering/subsidiëring van de betrokken scholen betreft. De invoering van deze regeling creëert 19 bijkomende bft's tijdens het schooljaar 2006-2007.

Uitbreiding van Accent op Talent

Een uitbreiding van de projecten van Accent op Talent zorgt voor een toename van 11 nieuwe jobs in het schooljaar 2006-2007. Vanaf 2008 komen er nog eens 27 extra arbeidsplaatsen bij.

Vervolgtraject onthaalonderwijs

Net als in het basisonderwijs worden ook in het secundair onderwijs extra middelen toegekend om de opvolging van ex-onthaalklasleerlingen te optimaliseren wanneer zij doorstromen naar het reguliere onderwijs. Zo wordt aan elke contactschool die onthaalonderwijs inricht, een extra omkadering van 22 lesuren toegekend. Gezien er momenteel 29 scholen zijn waar onthaalonderwijs ingericht wordt, betekent dit een toename van 29 voltijdse banen vanaf 1 september 2006.

Teeltleiders

Land- en tuinbouwscholen werken met levend didactisch materiaal dat onderhoud en verzorging vergt doorheen het hele schooljaar, en dus ook tijdens het weekend en de verlofperiodes. De gewone personeelsomkadering die aan scholen voor voltijds gewoon secundair onderwijs wordt toegekend, is ontoereikend om aan deze specifieke noden van land- en tuinbouwscholen te voldoen. Daarom worden extra organieke uren-leraar toegekend, voorbehouden voor het inrichten van betrekkingen in het ambt van leraar secundair onderwijs, belast met praktische vakken in de tweede en derde graad van het voltijds gewoon secundair onderwijs.

Dit systeem bestaat al langer, maar vanaf 2006 worden de normen versoepeld, zodat meer mensen in deze uren aangesteld kunnen worden. Concreet betekent dit dat 13 extra teeltleiders ingeschakeld kunnen worden bovenop de al bestaande aantallen.

Extra middelen voor scholen die geen deel uitmaken van een scholengemeenschap

Scholen van het gewoon secundair onderwijs die niet behoren tot een scholengemeenschap, krijgen een bijkomende omkadering ten bedrage van 1% van het urenpakket. Deze extra uren worden aangewend om het aantal plage-uren te reduceren en/of de werkdruk te verminderen door aanrekening van klassenraad, klassendirectie, opsplitsing van klassen en leerlingenbegeleiding.

Naar werkgelegenheid toe houdt dit in dat er 7,5 extra banen bij komen.

Trajectbegeleiding/bevordering werkervaring DBSO.

Vanaf het schooljaar 2005-2006 worden aan het deeltijds beroepssecundair onderwijs structureel uren-leraar toegekend die voorbehouden zijn voor leerlingenbegeleiding door middel van trajectbegeleiding, georiënteerd naar werkplekervaring. Het aantal toegekende uren wordt bepaald op basis van het aantal regelmatige leerlingen. Deze uren trajectbegeleiding worden toegekend zowel aan centra die volgens het modulaire systeem werken als aan centra die niet volgens dit systeem werken. Met ingang van 1 november 2006

worden de gehanteerde coëfficiënten verhoogd, zodat 26 extra jobs gegenereerd worden.

Daarnaast is er een voorontwerp van decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap. Dit decreet, met ingangsdatum 1 september 2008, beoogt de volgende doelstellingen:

1. het voltijds engagement voor zoveel mogelijk jongeren realiseren;
2. met behoud van de meersporigheid, de afstemming tussen deeltijds beroepssecundair onderwijs, de leertijd en de deeltijdse vormingen vergroten;
3. een traject op maat aanbieden;
4. elke jongere een volwaardige kwalificatie aanreiken.

Voor het deeltijds beroepssecundair onderwijs betekent dit voorstel op personeelsvlak de creatie van 65 bijkomende betrekkingen.

Topsportcoördinatoren

Topsportonderwijs is erg belastend voor school en leerling. Er moeten sportieve topprestaties geleverd worden en het niet-sportgebonden onderwijs móet van hoge kwaliteit zijn. Om de kwaliteit van het sportonderwijs te garanderen en de leerlingen een zeer degelijke studiebegeleiding te bieden worden vanaf 2007 middelen uitgetrokken om topsportcoördinatoren aan te stellen. Met de voorziene middelen kunnen 8 personeelsleden aan het werk gezet worden.

Vermindering werkdruk directeurs kleine secundaire scholen

In CAO VIII zijn een aantal maatregelen opgenomen die tot doel hebben de aantrekkelijkheid van het beroep van schooldirecteur te verhogen. Een van de maatregelen houdt een loonsverhoging in. Voor directeurs van kleine scholen die zelf nog met een lesopdracht belast zijn werd echter een andere piste bewandeld: door die lesopdracht met 4 uren te verminderen verlaagt de werkdruk die zij ondervinden.

Op die manier worden over heel Vlaanderen gerekend 6 fulltime jobs bij gecreëerd.

Taak- en functiedifferentiatie

Aan elke school voor gewoon of buitengewoon secundair onderwijs wordt m.i.v. 1 september 2007 jaarlijks een puntenenveloppe toegekend voor taak- en functiedifferentiatie. Met deze middelen beschikt een school over meer mogelijkheden om andere opdrachten dan de lesopdracht toe te kennen aan haar personeelsleden en zo een beleid betreffende taak- en functiedifferentiatie gestalte te geven.

Met de puntenenveloppe die voorzien is voor taak- en functiedifferentiatie worden 360 extra betrekkingen gecreëerd.

Extra uren-leraar GOK 2de en 3de graad

Scholen met uren-leraar GOK in de 2de en 3de graad krijgen extra uren-leraar toegekend. Hierdoor ontstaan er 52 extra fulltime betrekkingen.

Pedagogische coördinatie

Het aantal uren pedagogische coördinatie is dit schooljaar sterk gestegen. In november 2006 werden 674 uren ingericht, in november 2007 waren dit er 5.771 of 231 bft's.

Tabel 51⁵⁶ – Overzicht van de bijkomende werkgelegenheid (in bft's)

Nieuwe beleidsmaatregelen	2006	2007	2008	2009	2010
Korte vervangingen	35	27	55		
Bedrijfsstages	26				
Mentoren	143,5		61		
Onderwijs aan huis	19				
Uitbreiding Accent op Talent	11		27		
Vervolgtraject onthaalonderwijs	29				
Teeltleiders	13				
Ondersteuning van scholen niet in scholengemeenschap	7,5				
Trajectbegeleiding bevordering werkervaring DBSO	26		65		
Topsportcoördinatoren		8			
Pedagogische coördinatie		231			
Vermindering werkdruk directeurs kleine scholen		6			
Taak- en functiedifferentiatie		360			
GOK 2 ^{de} en 3 ^{de} graad		52			
Verwachte bijkomende plaatsen	310	684	208		

2.1.4. Prognose van de vraag naar leerkrachten secundair onderwijs in de periode 2007-2010

In dit onderdeel brengen we alle ontwikkelingen aan de vraagzijde samen, en gaan we na in welke mate de komende jaren een vraag naar leraren secundair onderwijs ontstaat.

De vraag naar leraren secundair onderwijs zal over de periode 2007-2010 8.438 bft's bedragen, onder voorbehoud van nog eventuele bijkomende beleidsmaatregelen in die periode.

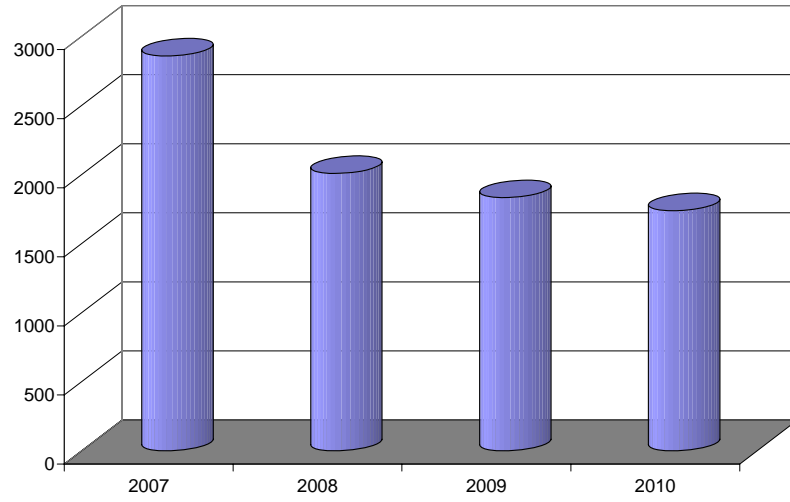
De belangrijkste bijdrage aan nieuwe plaatsen wordt geleverd door uitstromers omwille van (vervroegd) pensioen.

Tabel 52 – Prognose van de vraag naar leraren secundair onderwijs in de periode 2007-2010

Extra vraag leraren S.O.	2007	2008	2009	2010	Totaal '07-'10
Demografische evolutie (tabel 49)	675	83	-4	-205	
Uitstroom (tabel 50)	1.500	1.717	1.837	1.943	
Nieuwe beleidsmaatregelen (tabel 51)	684	208	/	/	
Verwachte vraag	2.859	2.008	1.833	1.738	8.438

⁵⁶ Bron : Afdeling Arbeidsvoorwaardenbeleid, Departement Onderwijs en Vorming.

Figuur 31 – Prognose van de vraag naar leraren secundair onderwijs in de periode 2007-2010

2.1.5. De vervangingen

- Ook in het secundair onderwijs valt een onderscheid te maken tussen
- enerzijds de langdurige vervangingen (d.w.z. vervangingen voor een volledig schooljaar), die ontstaan bij het begin van het schooljaar en
 - anderzijds de vervangingen van kortere duur van afwezige personeelsleden, die ontstaan in de loop van het schooljaar.

Om deze vervangingen te kunnen “invullen”, moet de onderwijsarbeidsmarkt beschikken over een voldoende grote reserve aan invalkrachten.

Tabel 53: overzicht van het aantal BFT's en aantal personen voor vervangingen (korte en lange afwezigheden) in de loop van het schooljaar

Schooljaar	BFT's	aantal personen	ratio
2000-2001	2.900	4.325	1,49
2001-2002	3.202	4.592	1,43
2002-2003	3.507	4.831	1,40
2003-2004	3.493	5.109	1,49
2004-2005	3.557	5.391	1,51
2005-2006	3.393	5.678	1,67
2006-2007	3.638	6.029	1,66

Voor schooljaar 2005-2006 waren er in het secundair onderwijs gemiddeld maandelijks 3.393 bft's nodig voor (zowel langdurige als korte) vervangingen. Voor deze voltijdse opdrachten werden respectievelijk 5.678 personen ingezet. Gedurende het schooljaar 2006-2007 deden gemiddeld 6.029 personen per maand een vervanging. Uitgedrukt in bft's komt dit neer op 3.638 bft's per maand (ratio: 1,66).

Het aantal bft's voor korte vervangingen is in de loop van het schooljaar aan belangrijke schommelingen onderhevig. De vraag naar invalkrachten was de vier laatste schooljaren het hoogst in de maand mei.

Tabel 54⁵⁷ – Maandelijks overzicht van alle ingevulde vervangingen in 2005-2006 (in bft)

2005-2006	sept	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	juni
gewoon secundair	1.953	2.771	2.830	2.885	3.034	3.254	3.594	3.252	3.781	3.339
buitengewoon secundair	189	268	296	323	319	357	385	334	393	370
Totaal	2.142	3.039	3.126	3.208	3.352	3.612	3.979	3.586	4.174	3.708

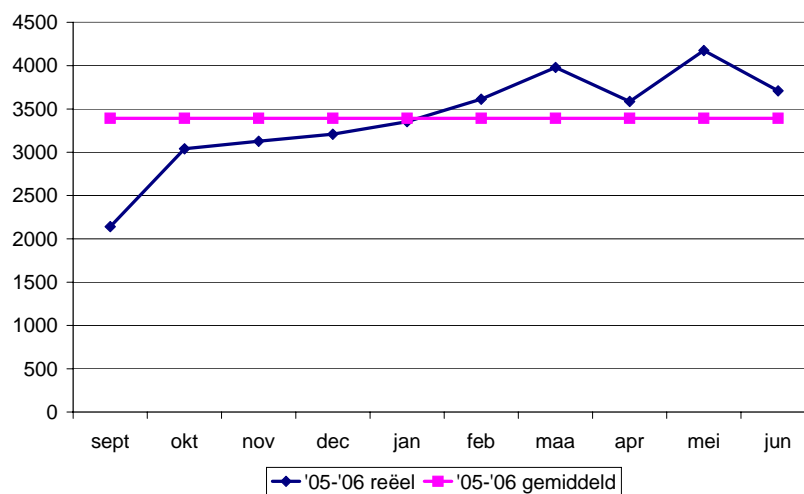
Tabel 55⁵⁸ – Maandelijks overzicht van alle ingevulde vervangingen in 2006-2007 (in bft)

2006-2007	sept	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	juni
gewoon secundair	2.027	2.873	3.009	2.984	3.190	3.230	3.841	3.462	3.861	3.468
buitengewoon secundair	235	364	413	457	442	454	515	471	517	494
Totaal	2.262	3.237	3.422	3.441	3.633	3.753	4.356	3.933	4.378	3.962

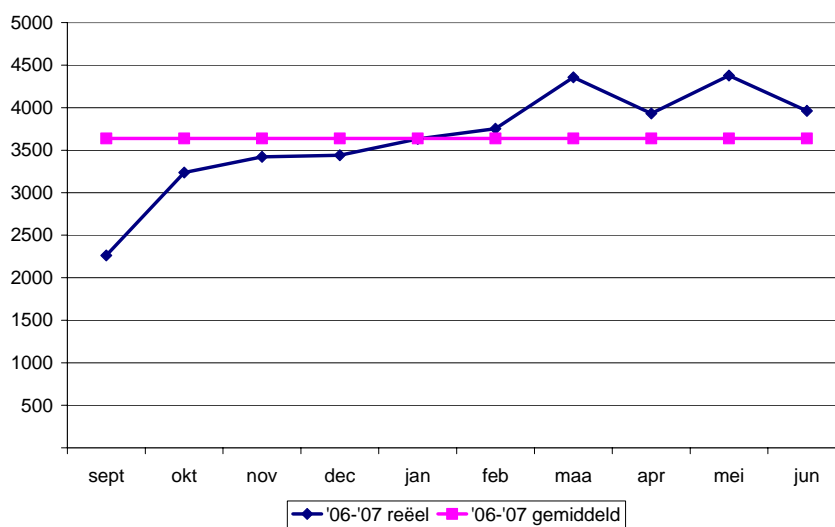
⁵⁷ Bron: Afdeling Arbeidsvoorwaardenbeleid, departement Onderwijs en Vorming.

⁵⁸ Bron: Afdeling Arbeidsvoorwaardenbeleid, departement Onderwijs en Vorming.

Figuur 32 - Evolutie van de werkgelegenheid voor interim-leerkrachten secundair onderwijs in de loop van het schooljaar 2005-2006 (in bft's)

Figuur 33 - Evolutie van de werkgelegenheid voor interim-leerkrachten secundair onderwijs in de loop van het schooljaar 2006-2007 (in bft's)

2.2. Het aanbod

De pas afgestudeerden van de lerarenopleiding vormen een belangrijk onderdeel van het aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt. Bij de start van het schooljaar kunnen heel wat nieuw gediplomeerden starten in vacante betrekkingen in het onderwijs. Wie in september niet kan beginnen, maar blijft kiezen voor een onderwijscarrière, schrijft zich in bij de VDAB als werkzoekende en kan eventueel in de loop van het schooljaar aan de slag als interimaris.

Als het aantal vacante betrekkingen stijgt, stromen jaarlijks – in de regel op 1 september - meer kandidaten vanuit de lerarenopleiding of de werkloosheid door naar het onderwijs, en wordt de reserve (in de werkloosheid of als boventallige) kleiner. Als het aantal vacante betrekkingen afneemt, is de doorstroming kleiner en vloeien leerkrachten terug naar de interim-reserve (werkloosheid) of, als zelfs vastbenoemde leerkrachten hun baan verliezen, naar de reffectatiereserve.

Deze werkloosheidsreserve wordt jaarlijks aangevuld door de instroom van nieuwe leerkrachten vanuit de lerarenopleidingen (2.2.1.). Als dit aantal groeit, versterkt dit de arbeidsreserve. In dit hoofdstuk gaan wij na in welke mate de komende jaren van deze verhoogde instroom een versterking van de arbeidsreserves mag verwacht worden.

In punt 2.2.2. bekijken wij de evolutie van het aantal leerkrachten zonder werk, dat bij het begin van het schooljaar bij de VDAB als werkzoekende is ingeschreven. De reserve van vastbenoemde maar boventallige leerkrachten komt aan bod in 2.2.3.

Als de reserve ontoereikend is om de vraag naar leerkrachten in te vullen, zal dit de druk op de zittende leerkrachten verhogen. Een eventueel lerarentekort verhoogt dan ook onvermijdelijk de werkdruk binnen deze groep. In punt 2.2.4. gaan wij na in welke mate het onderwijs nog beschikt over een (theoretische) stille reserve van deeltijdse leerkrachten.

De arbeidsmarkt in het secundair onderwijs is minder homogeen dan in het basisonderwijs: wervingsproblemen zijn vaak erg vakspecifiek. Veel meer dan in het basisonderwijs, is het van belang om de verschillende aanbodscategorieën in het secundair onderwijs voldoende gedifferentieerd in kaart te brengen.

2.2.1. Nieuwe instroom vanuit de lerarenopleidingen⁵⁹

Binnen de groep van pas afgestudeerden van de lerarenopleiding wordt een onderscheid gemaakt tussen:

- De initiële lerarenopleiding groep 1 aan de hogescholen, d.w.z. voor leraar secundair onderwijs 1^e en 2^e graad⁶⁰
- De academische lerarenopleiding (aggregaties) aan de universiteiten en de hogescholen, d.w.z. voor leraar secundair onderwijs 2^e en 3^e graad⁶¹
- De pedagogische opleiding in het volwassenenonderwijs, de zogenaamde GPB-opleidingen (getuigschrift pedagogische bekwaamheid)⁶².

2.2.1.1. Initiële lerarenopleiding hogescholen

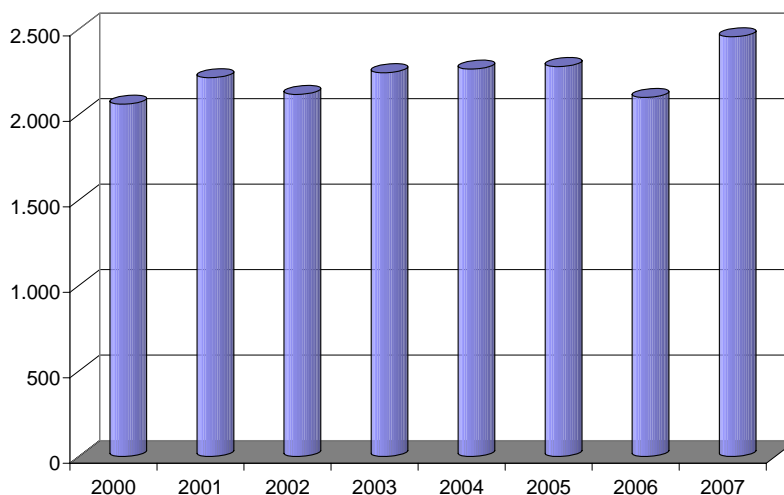
Het aantal inschrijvingen voor de initiële lerarenopleidingen secundair onderwijs groep 1⁶³ kende het laatste decennium een positief verloop.

Onderstaande tabel geeft het aantal generatiestudenten weer vanaf 2000. Hieruit blijkt dat het aantal generatiestudenten in 2001 licht steeg ten opzichte van 2000 om daarna weer terug te vallen in 2002. De volgende jaren kenmerken zich dan weer door telkens een stijging van het aantal generatiestudenten. In 2006 volgde een lichte daling, maar in 2007 zette de stijging zich opnieuw door.

Tabel 56 – Het aantal generatiestudenten van de lerarenopleiding voor gvso-groep 1

Academiejaar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ⁶⁴
Generatiestudenten	2.061	2.216	2.118	2.245	2.266	2.281	2.100	2.455

Figuur 34 – Het aantal generatiestudenten van de lerarenopleiding voor gvso-groep 1

⁵⁹ Bron: statistische jaarboeken, Ministerie van Onderwijs en Vorming.

⁶⁰ Vanaf schooljaar 2007-2008 is dit de geïntegreerde lerarenopleiding aan de hogescholen geworden.

⁶¹ Vanaf schooljaar 2007-2008 is dit de specifieke lerarenopleiding aan de hogescholen en de universiteiten geworden.

⁶² Vanaf schooljaar 2007-2008 is dit de specifieke lerarenopleiding in het volwassenenonderwijs geworden.

⁶³ In het arbeidsmarktrapport van 2001 werden nog de inschrijvingen per studiegebied opgenomen. Vanaf academiejaar 1999-2000 worden de inschrijvingen per studiegebied niet langer opgevraagd. Ingevolge de implementatie van het decreet van 16 april 1996 betreffende de lerarenopleiding en de nascholing, werden de opleidingen van het studiegebied onderwijs geleidelijk omgevormd tot initiële lerarenopleidingen.

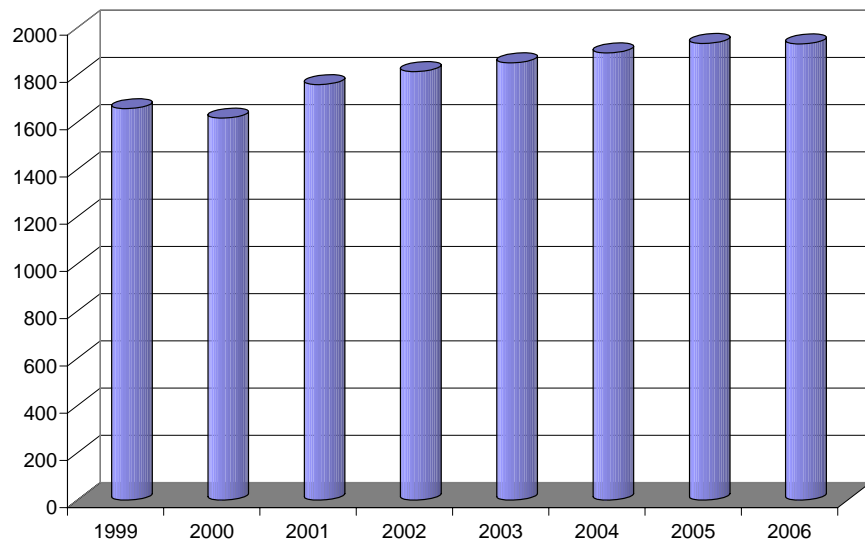
⁶⁴ Studentenaantal op 31 oktober 2007.

Op basis van de gegevens over de gediplomeerden, blijkt dat het aantal afgestudeerden tussen 1996 en 1999 telkens steeg, in 2000 licht daalde tegenover 1999, om daarna vanaf 2001 onafgebroken te stijgen, zodat in 2005 44% meer studenten een diploma behaalden dan in 1996. Het afgelopen schooljaar bleef het aantal afgestudeerden status quo.

Tabel 57 – Het aantal afgestudeerden van de lerarenopleiding voor gvso-groep 1

Academiejaar	Afgestudeerden
1996	1.347
1997	1.366
1998	1.479
1999	1.657
2000	1.617
2001	1.759
2002	1.814
2003	1.851
2004	1.893
2005	1.933
2006	1.931

Figuur 35 – Het aantal afgestudeerden van de lerarenopleiding voor gvso-groep 1

2.2.1.2. Opleidingen voor leraren gvso-groep 2

2.2.1.2.1 Academische initiële lerarenopleiding⁶⁵

Het aantal inschrijvingen aan de academische lerarenopleiding gvso-groep 2, kent na een dalmoment in 2000-2001 opnieuw een aanhoudende stijging. In het academiejaar 2006-2007 liep het aantal inschrijvingen op tot 5.531, wat een stijging is met 62% ten opzichte van het academiejaar 1999-2000.

Tabel 58 - Het aantal inschrijvingen voor de academische initiële lerarenopleiding gvso-groep 2⁶⁶

Academiejaar	Hoofdinschrijving		Bijkomende inschrijving		Totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
1999	1.065	31%	2.343	69%	3.408	100%
2000	1.178	37%	1.971	63%	3.149	100%
2001	1.477	43%	1.933	57%	3.410	100%
2002	1.702	45%	2.091	55%	3.793	100%
2003	1.981	45%	2.419	55%	4.400	100%
2004	2.035	44%	2.547	56%	4.582	100%
2005	2.067	43%	2.751	57%	4.818	100%
2006	2.198	40%	3.333	60%	5.531	100%

Het aantal studenten dat een aggregatiediploma heeft behaald, bedroeg in 1996 1.521 (zie tabel 59). 1997-1998 was een keerpunt: het aantal gediplomeerden van de academische lerarenopleiding nam opnieuw geleidelijk aan af. Vanaf 2001-2002 is deze negatieve tendens doorbroken: het aantal geaggregeerden steeg weer gestaag, met een stijging van 13% op het einde van het academiejaar 2003-2004 ten opzichte van het jaar voordien. Het academiejaar 2004-2005 kent ongeveer hetzelfde aantal afgestudeerden als het voorafgaande jaar, terwijl er in 2005-2006 opnieuw een stijging is met 10% ten opzichte van het voorgaande jaar. In 2006-2007 zakte het aantal aggregatiediploma's terug.

Tabel 59⁶⁷ - Het aantal uitgereikte aggregatiediploma's op het einde van het academiejaar

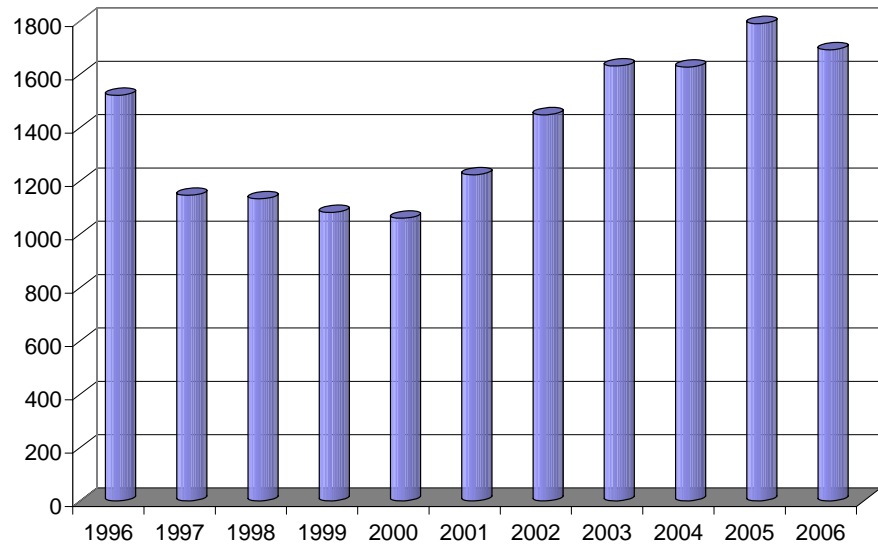
Academiejaar	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Diploma's	1.521	1.146	1.133	1.082	1.060	1.223	1.448	1.631	1.627	1.790	1.692

⁶⁵ De academische initiële lerarenopleiding kan als hoofdinschrijving of als bijkomende inschrijving (in combinatie met een andere opleiding) gevolgd worden.

⁶⁶ Bron: Databank tertiair onderwijs, Ministerie van Onderwijs en Vorming.

⁶⁷ Bron: Databank tertiair onderwijs, Ministerie van Onderwijs en Vorming.

Figuur 36 – Het aantal uitgereikte aggregatiediploma's op het einde van het academiejaar

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van het aantal aggregatiediploma's per studiegebied.

Tabel 60 - Het aantal aggregatie-diploma's per studiegebied⁶⁸

Academiejaar	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Studiegroep										
Wijsbegeerte en moraalwet.	19	19	22	18	36	32	44	52	58	41
Godgel., godsdwet. en kerk. recht	41	28	29	23	28	22	24	21	26	18
Taal- en letterkunde	238	291	291	256	333	336	322	320	364	315
Geschiedenis	81	73	100	73	91	110	121	112	140	141
Archeologie en kunstwet.	31	36	41	47	52	35	45	38	32	49
Rechten, notariaat en crimin. wet.	49	41	36	29	48	55	67	60	57	60
Psych.en pedagog. wet.	189	134	102	118	144	184	208	243	243	296
Econ.en toegepaste econ.wet.	57	49	36	53	50	92	108	82	93	106
Politieke en sociale wet.	37	40	47	45	62	109	131	107	135	105
Sociale gezondheidswet.	28	44	37	43	42	59	51	51	51	60
Lichamelijke opvoeding, revalidatiewetenschappen en kinesitherapie	104	126	131	143	112	140	142	162	181	180
Wetenschappen	138	149	149	146	135	173	230	204	201	164
Toegepaste wet.	19	10	9	12	11	15	20	28	33	15
Toegepaste biologische wet.	58	36	19	20	21	26	33	45	61	53
Geneeskunde	31	33	6	10	8	7	7	18	29	21
Tandheelkunde	0	0	0	0	0	2	0	-		
Diergeneeskunde	1	2	3	4	5	8	4	8	13	10
Farmaceutische wet.	8	10	9	3	14	8	11	15	14	11
Biomedische wetenschappen								29 ⁶⁹	27	31
Gecombineerde studiegebieden	12	12	15	17	31	35	63	32	32	16
Totaal	1.146	1.133	1.082	1.060	1.223	1.448	1.631	1.627	1.790	1.692

2.2.1.2.2 Initiële lerarenopleiding van academisch niveau

Naast de universitaire aggregatie-opleidingen zijn er ook de initiële lerarenopleidingen van academisch niveau aan de hogescholen. Het gaat hierbij om vaak heel specifieke lerarenopleidingen, bijvoorbeeld in audiovisuele en beeldende kunst, dramatische kunst, dans, handelswetenschappen, handelsingenieur, muziek en productdesign.

⁶⁸ Bron: Databank tertiair onderwijs, Ministerie van Onderwijs en Vorming.

⁶⁹ Tot en met het academiejaar 2003-2004 was dit geen afzonderlijk studiegebied; de uitgereikte aggregatiediploma's zijn dan ook tot dan opgenomen onder de gecombineerde studiegebieden.

Ook deze opleidingen maken een niet onaanzienlijk, jaarlijks toenemend deel uit van de groep leraren in opleiding. Enkel het academiejaar 2004-2005 kende een lichte terugval, die in het academiejaar 2005-2006 echter weer lichtjes omgebogen werd. Dat blijkt uit onderstaande inschrijvingscijfers.

Tabel 61⁷⁰ - Het aantal inschrijvingen voor de initiële lerarenopleiding van academisch niveau

Academiejaar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Inschrijvingen	888	866	920	1.121	946	978	1.024

Conform het aantal inschrijvingen nam het aantal diploma's tot en met 2004 lichtjes toe. Vanaf 2005-2006 daalt het aantal uitgereikte diploma's om in 2006-2007 weer te stijgen.

Tabel 62 - Het aantal gediplomeerden van de initiële lerarenopleiding van academisch niveau

Academiejaar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Diploma's	347	331	367	408	443	345	348

2.2.1.3. Getuigschriften pedagogische bekwaamheid

Een getuigschrift van pedagogische bekwaamheid is een opleiding op maat voor wie al in het onderwijs aan het werk is of er aan het werk wil, In de regel is deze opleiding bedoeld om onderwijsbevoegdheid te verlenen aan mensen zonder pedagogische basisopleiding, die door nuttige bedrijfservaring vakbekwaam zijn of een ander basisdiploma (bijvoorbeeld industrieel ingenieur, licentiaat..) bezitten. Deze opleiding wordt verstrekt in het volwassenenonderwijs en verloopt in modules.

Deze opleiding kent een behoorlijke populariteit de laatste jaren, wellicht door de laagdrempeligheid van de opleiding. Dit blijkt uit een spectaculaire toename van het aantal inschrijvingen. In 2005 werd echter voor het eerst een daling van het aantal inschrijvingen vastgesteld. Deze tendens zette zich voort in 2006, toen het aantal inschrijvingen in de GPB-opleidingen 9.568 bedroeg.

Tabel 63 - Het aantal cursisten ingeschreven in een GPB-opleiding⁷¹

Academiejaar	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Aantal cursisten	3.126	3.563	4.165	6.482	7.988	10.238	11.075	11.544	11.388	9.568

Het aantal personen dat een GPB heeft behaald, vertoont dezelfde curve als die van het aantal inschrijvingen. In de tweede helft van de jaren '90 bleef het aantal getuigschriften vrij stabiel tussen 1.000 en 1.100.

⁷⁰ Bron: Stafdiensten, departement Onderwijs en Vorming.

⁷¹ De tellingen voor de verschillende schooljaren zijn wat uiteenlopend: in 1997-1998 betreft het een éénmalige telling (momentopname), de cijfers van 1998-1999 hebben betrekking op het eerste semester en het aantal cursisten van 1999-2000 slaat op de referentieperiode 1/9/1999 - 31/1/2000.

Bron : Statistische jaarboeken Vlaams Onderwijs, Ministerie van Onderwijs en Vorming.

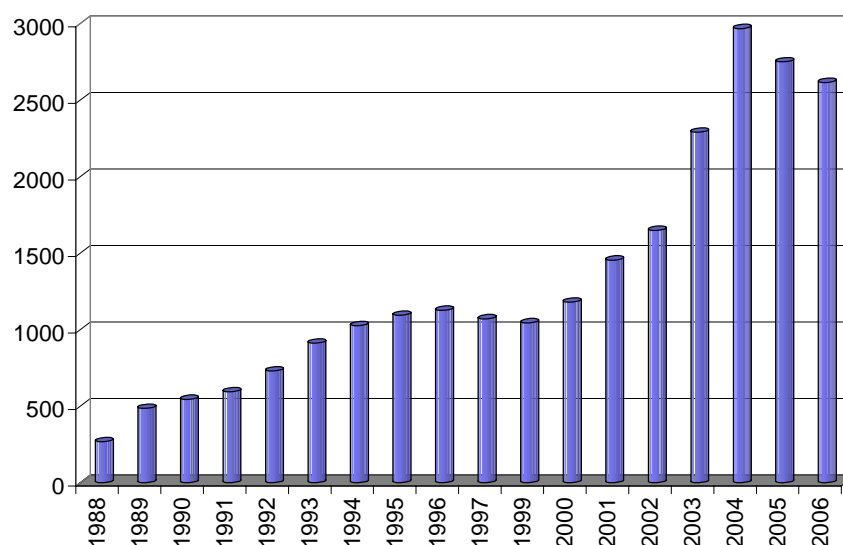
Door een nieuwe manier van registratie⁷² vanaf 2000-2001 kunnen de gegevens vanaf dan niet meer vergeleken worden met de jaren voordien. Vertrekkend van dit nieuwe referentiepunt in 2000-2001 werden sindsdien enorme stijgingen van het aantal afgeleverde getuigschriften geregistreerd: van 1.180 in 2000 naar 2.967 in 2004. In 2005 was er een terugval met 7% tot 2.750 afgeleverde getuigschriften pedagogische bekwaamheid. In 2006 bedroeg het aantal afgeleverde getuigschriften pedagogische bekwaamheid nog 2.615.

Tabel 64 – Het aantal afgeleverde getuigschriften pedagogische bekwaamheid

Academiejaar	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1999	2000
Diploma's	545	594	730	912	1.026	1.094	1.127	1.071	1.045	1.180

Academiejaar	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Diploma's	1.455	1.649	2.290	2.967	2.750	2.615

Figuur 37 – Het aantal afgeleverde getuigschriften pedagogische bekwaamheid

⁷² Door het decreet volwassenenonderwijs is er vanaf het schooljaar 1999-2000 een andere wijze van registratie van cursisten. Het aantal getuigschriften afgeleverd binnen de referentieperiode wordt geteld. Deze gewijzigde gegevensopvraging heeft tot gevolg dat er een breuk is in de historische gegevens. De gegevens vanaf 1/9/1999 kunnen niet meer vergeleken worden met deze van vroegere jaren. In 1999-2000 was er een overgangperiode en werd er geregistreerd in een beperkte referentieperiode (1/9/1999 – 31/1/2000). Vanaf 2000-2001 heeft het aantal afgeleverde getuigschriften betrekking op de volledige referentieperiode (van 1 februari x tot 31 januari x+1).

2.2.1.4. Doorstroming van lerarenopleiding naar onderwijssector

Uiteraard zal niet elke afgestudeerde van een lerarenopleiding voor een job binnen onderwijs kiezen. Er vloeien personeelsleden weg naar andere sectoren. Dit komt verhoudingsgewijs meer voor bij de nieuwe leraren van de GPB- en academische lerarenopleiding dan bij die van de initiële lerarenopleiding, een gevolg dat samenhangt met de doelgerichtheid van de vooropleiding: de initiële lerarenopleiding bereidt specifiek voor op een job als lesgever, terwijl de aggregatieopleiding aan de universiteit of de GPB-opleiding in het volwassenenonderwijs een bijkomende opleiding is. Dit maakt dat de leraren gvso-groep 2 bredere perspectieven hebben op de arbeidsmarkt. Van de groep die een GPB-opleiding volgden, was een groot deel al aan het werk alvorens de opleiding te starten⁷³. Sinds 2003 hebben we doorstromingscijfers van de GPB-opleiding naar het secundair onderwijs. Die doorstroom bedroeg 35% in 2003, 52% in 2004 en 33% in 2005. Dit doorstromingspercentage sluit aan bij het percentage dat bij de gvso-groep 2 doorstroomt.

De laatste jaren vindt de gvso-groep 1 echter ook meer en meer de weg naar andere sectoren. Na de boost in 2001 daalde het percentage aan doorstromers geleidelijk aan.

Tabel 65 - Doorstromingspercentages⁷⁴ van de lerarenopleiding naar een job binnen onderwijs

Doorstroming	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
gvso groep 1	85%	85%	81%	79%	81%	85%	75%	72%	71%	75%
gvso groep 2	46%	44%	50%	59%	66%	68%	56%	51%	56%	42%
GPB								35%	52%	33%

⁷³ Bron: De roeping tot leerkracht. Een onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het leerkrachtenberoep in Vlaanderen anno 2002. Nick Matheus, Jessy Siongers & Inge Van den Brande, Onderzoeksgroep TOR, vakgroep Sociologie VUB en Hoger instituut voor de arbeid, K.U.Leuven.

⁷⁴ Bron : cel EPD, AgODi

2.2.1.5. Uitstroom van jonge leerkrachten

Een aantal jonge leerkrachten verlaat het onderwijs binnen vijf jaar na de indiensttreding. Om de uitstroom van jonge leerkrachten binnen 5 jaar na indiensttreding in het onderwijs te kennen, werd de status van de groep jonge interimarissen op 1 januari 1995 vergeleken met die in oktober 1999. Ditzelfde gegeven is in 2001, 2003, 2004, 2005 en 2006 opnieuw onderzocht.

Onderstaande tabellen geven aan dat gemiddeld tussen de 30 en de 37% van de jonge leerkrachten na 5 jaar uit het gewoon secundair onderwijs is verdwenen. Dit cijfer was over de voorbije periode heen constant, maar toonde in 2004 een stijging van 4% en in 2005 opnieuw een stijging van 3%. In 2006 was er een lichte daling tot 34%.

In het buitengewoon secundair onderwijs heeft zich eerst een lichte daling van 29% in 1999 naar 23% in 2001 voorgedaan, maar is het percentage uitstromers in 2003 terug gestegen tot 37%. Sedertdien blijft het aantal jonge uitstromers daar ongeveer gelijk.

Tabel 66 – uitstroom binnen 5 jaar na indiensttreding in het gewoon secundair onderwijs in Vlaanderen

Percentage uitstroom	gemeenschaps onderwijs	officieel gesubsidieerd onderwijs	vrij gesubsidieerd onderwijs	gemiddeld
okt/99	37%	38%	26%	30%
okt/01	36%	31%	28%	30%
okt/03	32%	35%	27%	30%
okt/04	40%	36%	32%	34%
okt/05	39%	41%	36%	37%
okt/06	38%	35%	32%	34%

Tabel 67 – uitstroom binnen 5 jaar na indiensttreding in het buitengewoon secundair onderwijs in Vlaanderen

Percentage uitstroom	gemeenschaps onderwijs	officieel gesubsidieerd onderwijs	vrij gesubsidieerd onderwijs	gemiddeld
okt/99	23%	37%	29%	29%
okt/01	27%	37%	20%	23%
okt/03	39%	43%	35%	37%
okt/04	29%	42%	38%	36%
okt/05	38%	28%	36%	35%
okt/06	41%	34%	34%	35%

Voor **Brussel** is dit onderzoek vanaf 2001 afzonderlijk verricht omwille van de sterke afwijking van de andere provincies.

Meer dan het dubbele dan in Vlaanderen – namelijk gemiddeld 62 tot 67% - is na 5 jaar niet meer terug te vinden in het gewoon secundair onderwijs. Voor het buitengewoon secundair lag het percentage tot en met 2003 meer in de lijn van het Vlaamse gemiddelde. In 2004 is het percentage van de uitstroom enorm gestegen, tot meer dan het dubbele. Oktober 2005 laat echter alweer een daling zien tot 42%; in oktober 2006 is er opnieuw een lichte stijging tot 50%.

Als mogelijke redenen voor deze sterke afwijking kan gedacht worden aan kenmerken en/of vooroordelen van het stedelijk milieu, zoals:

- het aanzienlijke aandeel van anderstalige leerlingen in de Nederlandstalige scholen;
- de stadsvlucht van leerlingen en leerkrachten.

Tabel 68 – uitstroom binnen 5 jaar na indiensttreding in het gewoon secundair onderwijs in Brussel

Percentage uitstroom	gemeenschaps onderwijs	officieel gesubsidieerd onderwijs	vrij gesubsidieerd onderwijs	gemiddeld
okt/01	70%	80%	63%	67%
okt/03	67%	68%	57%	62%
okt/04	60%	70%	63%	64%
okt/05	61%	76%	58%	62%
okt/06	59%	69%	63%	62%

Tabel 69 – uitstroom binnen 5 jaar na indiensttreding in het buitengewoon secundair onderwijs in Brussel

Percentage uitstroom	gemeenschaps onderwijs	officieel gesubsidieerd onderwijs	vrij gesubsidieerd onderwijs	gemiddeld
okt/01	0%	0%	43%	40%
okt/03	33%	0%	36%	31%
okt/04	100%	100%	64%	69%
okt/05	0%	17%	67%	42%
okt/06	0%	50%	60%	50%

2.2.1.6. Zij-instromers

Naast de pas afgestudeerde leerkrachten secundair onderwijs is er nog een categorie die invloed heeft op het aanbod aan leerkrachten, nl. de zij-instromers. Dit zijn leerkrachten die pas na een andere werkervaring overstappen naar een job in het onderwijs.

Hoeveel zij-instromers er in de volgende jaren zullen zijn, kan moeilijk worden ingeschat. Onderstaande tabellen kunnen een indicatie geven. Elke tabel bevat per ambt en per leeftijdscategorie hoeveel leerkrachten (koppen, geen bft's) er op 1 september van elk schooljaar zijn met 0 jaar anciënniteit in organieke betrekkingen⁷⁵. Voor leerkrachten vanaf 30 jaar met een anciënniteit van 0 jaar kan verondersteld worden dat ze voordien misschien een andere werkervaring hebben opgedaan.

Tabel 70: aantal leerkrachten met 0 jaar anciënniteit op 1 september 2007

01/09/2007	<30	30-35	35-40	40-45	45-50	>50	Totaal 30-50+
Leraar	1886	165	87	67	49	42	410
Godsdienstleraar	148	13	5	2	2	4	26
Leraar niet-confessionele zedenleer	3	1					1
Leraar ASV	83	5	3		1	1	10
Leraar ASV – specialisatie LO	11	3	1				4
Leraar beroepsgerichte vorming	26	3	7	1	2	1	14

Tabel 71: aantal leerkrachten met 0 jaar anciënniteit op 1 september 2006

01/09/2006	<30	30-35	35-40	40-45	45-50	>50	Totaal 30-50+
Leraar	1834	153	94	62	33	32	374
Godsdienstleraar	148	15	3	3	2	1	24
Leraar niet-confessionele zedenleer	3				1		1
Leraar ASV	75	5	3	5	1	1	15
Leraar ASV – specialisatie LO	4						
Leraar beroepsgerichte vorming	21	2	2	3	3		10

⁷⁵ Onder 0 jaar anciënniteit vallen alle leerkrachten met een anciënniteit van minder dan 1 jaar, dus gaande van 1 dag anciënniteit tot 11 maanden en 29 dagen anciënniteit.

Tabel 72: aantal leerkrachten met 0 jaar anciënniteit op 1 september 2005

01/09/2005	<30	30-35	35-40	40-45	45-50	>50	Totaal 30-50+
Leraar	1781	186	102	57	44	49	438
Godsdienstleraar	158	11	7	7	6	7	38
Leraar niet-confessionele zedenleer	2	1		1			2
Leraar ASV	83	9	3	3	1		16
Leraar ASV – specialisatie LO	5						0
Leraar beroepsgerichte vorming	23	6	3	1	2		12

Tabel 73: aantal leerkrachten met 0 jaar anciënniteit op 1 september 2004

01/09/2004	<30	30-35	35-40	40-45	45-50	>50	Totaal 30-50+
Leraar	1972	273	108	94	63	53	591
Godsdienstleraar	177	23	8	4	4	4	43
Leraar niet-confessionele zedenleer	2			1			1
Leraar ASV	59	9	2	5	2		18
Leraar ASV – specialisatie LO	10	1					1
Leraar beroepsgerichte vorming	20	2	5	2	1	1	11

Deze leerkrachten zijn wel een deel van de afgestudeerden die niet onmiddellijk zijn doorgestroomd van de lerarenopleiding naar het onderwijs. Daarnaast worden ook zij-instromers aangesteld die hun ervaring die ze hebben opgedaan buiten het onderwijs, wel (deels) kunnen valideren via de nuttige evaring. Deze cijfers zijn echter niet beschikbaar.

2.2.1.7. Prognose van het aanbod

In het secundair onderwijs is het – in tegenstelling tot in het basisonderwijs – veel moeilijker om een prognose te maken van de toekomstige instroom op de arbeidsmarkt vanuit de lerarenopleidingen. Het opleidingsaanbod is immers veel meer gediversifieerd en verloopt veel minder via vastgelegde trajecten (studiejaren).

Enkel voor de **initiële lerarenopleidingen** aan de hogescholen (gvso groep 1) kan tot september 2008 een vrij betrouwbare prognose worden gemaakt.

Voor de **academische initiële lerarenopleidingen, de initiële lerarenopleiding van academisch niveau** en de **GPB-opleidingen**⁷⁶ gaan wij uit van de hypothese dat de jaarlijkse instroom op de arbeidsmarkt gedurende bovengenoemde tijdspanne constant blijft. Dit omwille van technische redenen: immers de inschrijvingscijfers laten ons voor deze groep maar toe 1 jaar verder te voorspellen.

Gezien de niet-aflatende stijging aan inschrijvingen zouden we echter kunnen vermoeden dat deze instromen ook zullen toenemen. Toch moeten we hierbij in het achterhoofd houden dat de hervorming van de lerarenopleiding met een aanzienlijke uitbreiding van de stagecomponent de opleiding zwaarder maakt, waardoor de inschrijvingscijfers respectievelijk de slaagpercentages in de toekomst kunnen dalen.

Bijkomend moet worden opgemerkt dat heel wat van deze studenten tijdens hun opleiding al aan het werk zijn in het onderwijs. Concrete cijfers zijn hierover echter niet bekend.

Berekening van de prognose:

Op basis van het aantal generatiestudenten kunnen we voorspellen hoeveel nieuwe studenten zullen afstuderen in de komende jaren. Van de generatiestudenten gvso-groep 1 van 2004-2005 behaalden er 1.931 (85%) een diploma na 3 jaar. Passen we dit slaagpercentage toe op de generatiestudenten van 2005-2006, dan betekent dit dat er in het academiejaar 2007-2008 1.944 afgestudeerden zullen zijn. Deze gediplomeerden zijn vanaf september 2008 inzetbaar op de arbeidsmarkt. Volgens dezelfde berekeningsmethode zijn dat er in de academiejaren 2008-2009 en 2009-2010 respectievelijk 1.790 en 2.092. Alles samen komen er in de periode 2007-2010 7.757 gediplomeerden voor gvso groep 1 op de arbeidsmarkt.

Niet alle afgestudeerden kiezen echter ook effectief voor een job in het onderwijs. Zoals blijkt uit 2.2.1.4 en 2.2.1.5 moet bovendien rekening gehouden worden met de doorstromings- en uitstroompercentages. Voor gvso-groep 1 bedroeg het doorstroompercentage in 2005 75%. Het gemiddelde uitstroompercentage van 2006 bedraagt 34%. Passen we deze percentages toe op het aantal gediplomeerden, dan verkrijgen we de onderstaande resultaten van mogelijke instroom op de arbeidsmarkt. Toegepast op het totale potentieel van 7.757 gediplomeerden, betekent dit dat 5.818 gediplomeerden effectief kiezen voor een job in het onderwijs. Hiervan stroomt 34% uit in de eerste vijf jaar na de start van hun carrière, zodat het werkelijke aanbod aan leerkrachten gvso-groep 1 geschat kan worden op 3.841.

In de academische initiële lerarenopleiding kregen in 2006 1.692 afgestudeerden een diploma. Hiervan stroomt slechts 42% door naar het

⁷⁶ Het aantal inschrijvingen voor een GPB-opleiding omvat de hele groep binnen een bepaalde referentieperiode, dus over de hele opleidingscyclus heen. Deze verloopt immers in modules en is gespreid over meerdere jaren.

onderwijs. Dit komt neer op 711 kandidaat-leerkrachten. Van dit ingeperkt aanbod van 711 stroomt 34% uit gedurende de eerste vijf jaar na de start in het onderwijs, zodat het werkelijke aanbod per jaar neerkomt op 469 kandidaten.

348 afgestudeerden kregen in 2006-2007 een diploma van de initiële lerarenopleiding van academisch niveau. Hierop moet eveneens een doorstroompercentage van 42% en een uitstroompercentage van 34% worden toegepast, zodat het jaarlijkse aanbod 96 kandidaten bedraagt.

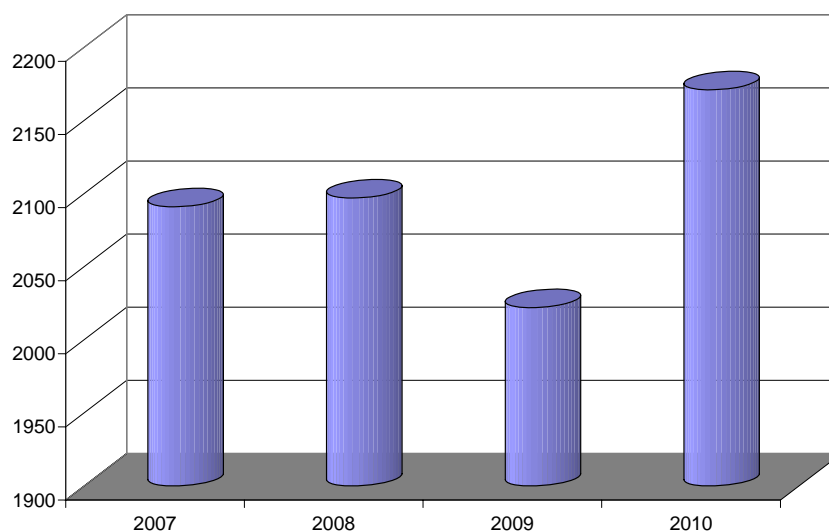
Tot slot behaalden 2.615 kandidaten een getuigschrift pedagogische bekwaamheid. Hiervan stroomt 33% door naar het onderwijs, wat neerkomt op een ingeperkt jaarlijks aanbod van 863 kandidaten. Hierop moet eveneens het uitstroompercentage van 34% worden toegepast, zodat er in werkelijkheid jaarlijks 570 kandidaat-leerkrachten zijn.

Tabel 74 - Prognose van het aanbod aan leraren secundair onderwijs tijdens de periode 2007-2010.

Extra aanbod leraren SO	2007	2008	2009	2010	Totaal 07-10
Instroom "gvso-groep 1" op arbeidsmarkt	956	962	887	1.036	3.841
Instroom "gvso-groep 2" acad.init.lerarenopleiding	469	469	469	469	1.876
Instroom "gvso-groep 2" initiële lerarenopleiding	96	96	96	96	384
Instroom GPB-afgestudeerden op arbeidsmarkt	570	570	570	570	2.280
Prognose van het jaarlijkse aanbod	2.091	2.097	2.022	2.171	8.381

Het totale aanbod aan leraren secundair onderwijs over de periode 2007-2010 bedraagt volgens deze berekeningswijze 8.381.

Figuur 38 - Prognose van het aanbod aan leraren secundair onderwijs over 2007-2010.

2.2.2. Werkzoekende leraren ingeschreven bij de VDAB⁷⁷

De cijfers in dit onderdeel slaan op de niet-werkende werkzoekende leraars die onderwijs als eerste keuze hebben opgegeven. Ook schoolverlaters maken van deze groep deel uit: het gaat dan om pas afgestudeerde leerkrachten zonder werkervaring.

Deeltijdse tijdelijke personeelsleden die kandidaat zijn voor een voltijdse betrekking, en zich ook als werkzoekend bij de VDAB inschrijven, zijn in dit overzicht niet opgenomen. Deze groep is vervat onder punt 2.2.4. (stille reserve)

2.2.2.1. Jaarlijkse evolutie 1993-2007

Het aantal leraren **gvso-groep 1** onderwijs dat in september van elk jaar werkloos is, daalde van 1993 tot 2001 ononderbroken. In 2002 is er echter een ommekeer in deze gunstige evolutie. In september 2005 bedraagt het werkloosheidspercentage van de leraren gvso-groep 1 169% ten opzichte van dat in 2000. Vanaf 2006 is er opnieuw een neerwaartse trend en daalt het aantal werkzoekende leerkrachten gvso-groep 1.

Het aantal werkzoekende leerkrachten voor het **gvso-groep 2** onderwijs bleef over de periode 1993-2000 nagenoeg constant, met een tussentijdse daling in de periode 1997-1999⁷⁸. September 2001 kent een spectaculaire toename van het aantal werkzoekende leerkrachten gvso-groep 2. Een mogelijke verklaring voor deze wijziging is de grotere conjunctuurgevoeligheid van het aanbod aan licentiaten.

Vanaf september 2002 wordt de dalende tendens van voor 2001 terug sterk verder gezet, met een absoluut dieptepunt in 2006 en 2007. In september 2007 bedraagt het aantal werkzoekende leraren gvso-groep 2 nog 20% van het aantal werkzoekenden in september 2000.

Werkzoekende leraren SO in september

De cijfers tonen het aantal werkzoekende leerkrachten in de maand september van het jaar over de periode 1993-2007. Het aantal werkzoekende leraren gvso groep 2 is in 2007 bijzonder laag.

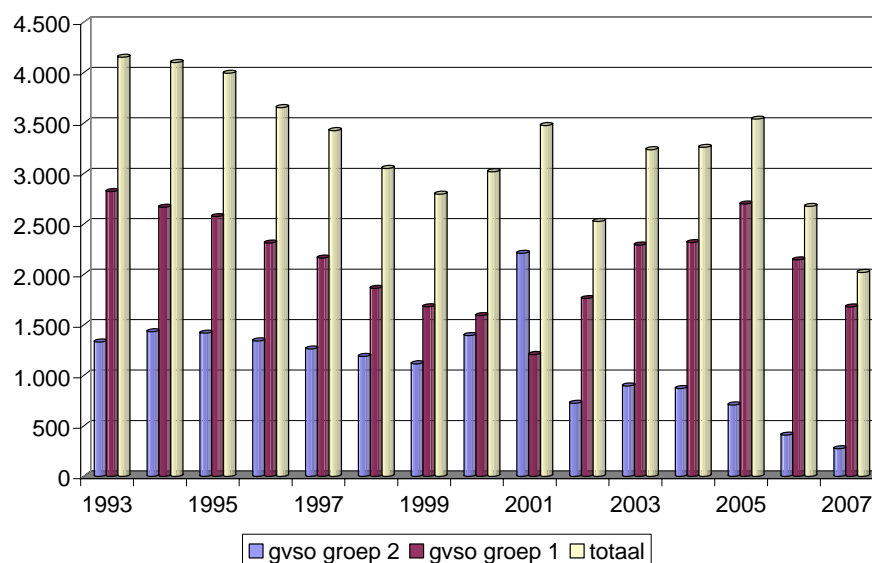
⁷⁷ Bron: databanken van de VDAB.

⁷⁸ Deze tijdelijke daling kan wellicht deels verklaard worden door de benoemingsstop van 1996 tot 1998 die uitdrukkelijk in de media geweest is en een afschrikkende effect op werkzoekende leraren gehad kan hebben.

Tabel 75⁷⁹ - Evolutie van het aantal werkzoekende leraren in september

	gvso groep 1		gvso groep 2		leraar BSO		totaal secundair	
	absoluut	% tov. '00	absoluut	% tov. '00	absoluut	% tov. '00	absoluut	% tov. '00
1993	2.821		1.331				4.152	
1994	2.667		1.433				4.100	
1995	2.574		1.419				3.993	
1996	2.311		1.342				3.653	
1997	2.163		1.262				3.425	
1998	1.863		1.188				3.051	
1999	1.680		1.115				2.795	
2000	1.593	100%	1.395	100	29	100%	3.017	100%
2001	1.207	76%	2.210	158%	58	200%	3.475	115%
2002	1.762	111%	724	52%	39	134%	2.525	84%
2003	2.291	144%	896	64%	50	172%	3.237	107%
2004	2.316	145%	870	62%	73	252%	3.259	108%
2005	2.698	169%	708	51%	133	459%	3.539	117%
2006	2.145	135%	409	29%	120	414%	2.674	89%
2007	1.679	105%	274	20%	67	231%	2.020	67%

Figuur 39 – Het aantal werkzoekende leraren in september

⁷⁹ Bron: VDAB.

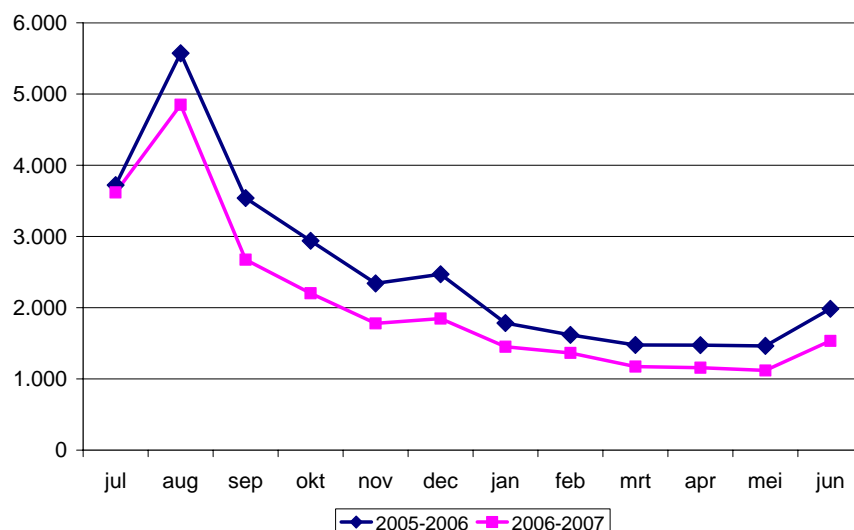
2.2.2.2. Maandelijksse evolutie

Bekijken we de cijfers van het aantal werkloze leerkrachten op maandbasis, dan zien we een steeds terugkerende evolutie in de loop van het schooljaar. Dat er een duidelijke correlatie is tussen de maandelijksse schommelingen van de werkzoekenden en de evolutie van de interimaire werkgelegenheid in de loop van het schooljaar, blijkt uit figuur 41. Concreet betekent dit dat er op het einde van het schooljaar ongeveer 1 leraar per secundaire school werkzoekend is.

Tabel 76⁸⁰ - Maandelijksse evolutie van alle *niet werkende werkzoekende leraren secundair onderwijs* - absolute cijfers

NWWZ	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
1997-98			3.425	2.802	2.312	2.501	1.891	1.761	1.481	1.513	1.331	1.725
1998-99	3.024	3.756	3.051	2.263	1.979	2.211	1.668	1.598	1.402		1.265	1.632
1999-00			2.795	1.971	1.723	1.822	1.482	1.241	1.133	1.270	1.129	1.607
2000-01	3.318	4.141	3.017	2.095	1.577	1.637	1.442	1.278	1.223	1.204	1.117	1.416
2001-02	2.650	3.566	3.475	2.740	1.924	1.930	1.637	1.254	1.150	1.093	1.095	1.271
2002-03	2.326	3.216	2.525	2.093	1.837	1.622	1.465	1.290	1.213	1.227	1.223	1.558
2003-04	2.881	3.554	3.237	2.512	2.053	1.907	1.954	1.881	1.746	1.657	1.561	1.766
2004-05	2.955	4.043	3.259	2.570	2.096	2.041	1.886	1.716	1.698	1.499	1.479	1.984
2005-06	3.721	5.571	3.539	2.940	2.341	2.471	1.785	1.617	1.476	1.474	1.463	1.985
2006-07	3.619	4.849	2.674	2.202	1.779	1.847	1.451	1.365	1.174	1.156	1.117	1.534

Figuur 40 - Maandelijksse evolutie alle niet werkende werkzoekende leraren SO in 2005-2006 en 2006-2007

⁸⁰ Bron: VDAB.

Tabel 77⁸¹ - Maandelijkse evolutie *niet werkende werkzoekende* leraren secundair onderwijs -procentueel ten opzichte van september

NWWZ	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
1997	100%	82%	68%	73%	55%	51%	43%	44%	39%	50%
1998	100%	74%	65%	72%	55%	52%	46%		41%	53%
1999	100%	71%	62%	65%	53%	44%	41%	45%	40%	57%
2000	100%	69%	52%	54%	48%	42%	41%	40%	37%	47%
2001	100%	79%	55%	56%	47%	36%	33%	31%	32%	37%
2002	100%	83%	73%	64%	58%	51%	48%	49%	48%	62%
2003	100%	78%	63%	59%	60%	58%	54%	51%	48%	55%
2004	100%	79%	64%	63%	58%	53%	49%	46%	45%	61%
2005	100%	83%	66%	70%	50%	46%	42%	42%	41%	56%
2006	100%	82%	67%	69%	54%	51%	44%	43%	42%	57%

Binnen de categorie van “niet werkende werkzoekende leerkrachten met onderwijs als eerste keuze” kan de categorie van de pas afgestudeerden nog apart worden genomen. Een vergelijking tussen tabel 77 en 78 geeft aan dat de groep schoolverlaters de groep is die het snelst uit de VDAB-reserve verdwijnt: in november is de helft van de in september nog werkloze schoolverlaters intussen aan het werk.

Tabel 78⁸² - Maandelijkse evolutie van de schoolverlaters leraren secundair onderwijs - procentueel ten opzichte van september

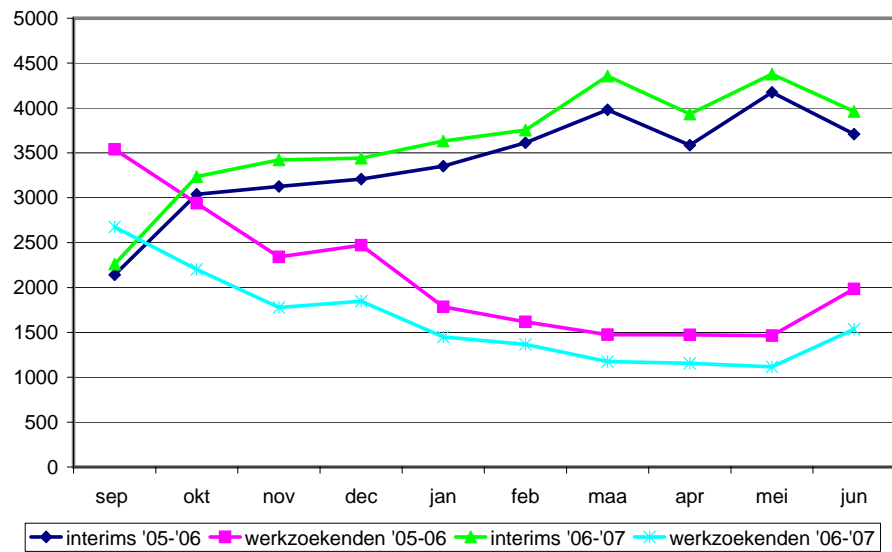
Schoolverlaters	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
1997	100%	78%	58%	59%	38%	31%	24%	20%	12%	9%
1998	100%	72%	56%	56%	39%	34%	28%	44%	14%	14%
1999	100%	64%	50%	49%	35%	27%	20%	23%	15%	22%
2000	100%	61%	41%	37%	28%	23%	21%	19%	10%	16%
2001	100%	78%	45%	36%	26%	18%	17%	16%	13%	19%
2002	100%	69%	52%	42%	32%	24%	19%	16%	10%	24%
2003	100%	67%	49%	43%	38%	38%	32%	28%	19%	25%
2004	100%	63%	49%	43%	35%	29%	28%	20%	13%	24%
2005	100%	69%	50%	48%	25%	22%	17%	15%	9%	22%
2006	100%	57%	39%	39%	25%	23%	15%	16%	12%	38%

Het verloop van de vraag naar vervangers volgt jaarlijks dezelfde beweging tijdens het schooljaar met telkens maand na maand een daling en telkens terug in juni een kleine stijging.

⁸¹ Bron: VDAB.

⁸² Bron: VDAB.

Figuur 41 - Maandelijks evolutie van de niet werkende werkzoekende leraren secundair onderwijs, gelinkt aan de interimaire werkgelegenheid in het secundair onderwijs.

2.2.2.3. Overzicht per provincie

In het VDAB-aanbod van werkzoekende leraren secundair onderwijs zijn er belangrijke regionale verschillen.

Leraars gvso-groep 1

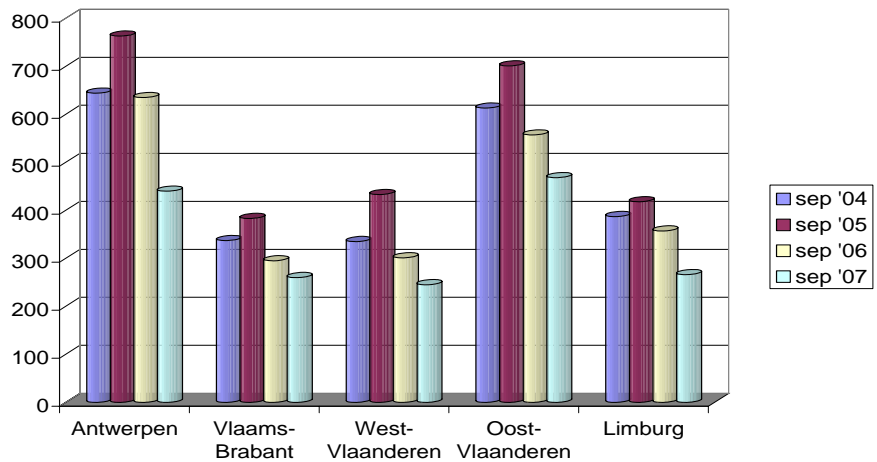
Tot september 2001 was er een vermindering van het aantal werkzoekende leraren gvso-groep 1 in alle provincies. Vanaf september 2002 is deze positieve evolutie echter gewijzigd en dit over alle provincies heen. In september 2003 zien we opnieuw een toename van het aantal werkloze leraren gvso-groep 1. Alle provincies tellen in september 2006 meer werkloze leraren gvso-groep 1 dan 6 jaar geleden. Limburg en Vlaams-Brabant blijven net onder het niveau van toen.

Bekijken we de verhouding van het aandeel in het aantal leerlingen ten opzichte van het aandeel in het aantal werkzoekenden, dan blijkt uit onderstaande grafiek dat West-Vlaanderen en in mindere mate ook Antwerpen een positieve balans hebben. Oost-Vlaanderen en Limburg scoren minder goed op dit vlak.

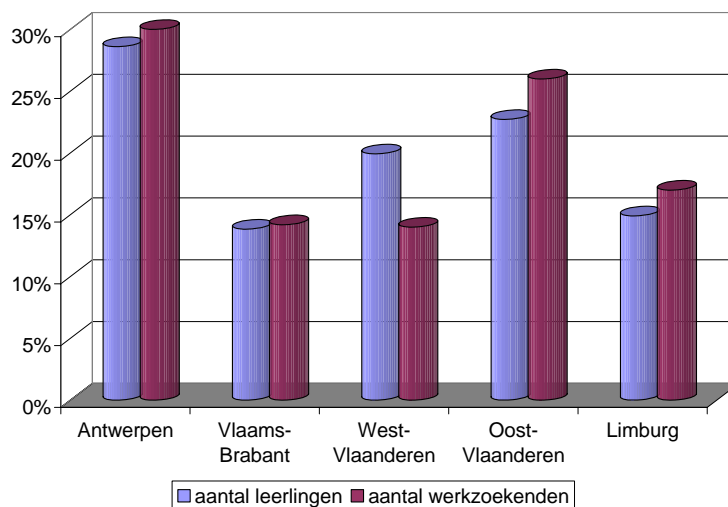
Tabel 79⁸³ - Werkzoekende leraren gvso-groep 1 per provincie - absolute cijfers

Werkzoekenden Gvso-groep 1	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	totaal
sep/98	498	313	261	388	403	1.863
sep/99	434	251	277	361	357	1.680
sep/00	415	252	265	331	330	1.593
sep/01	358	189	167	277	216	1.207
sep/02	472	262	245	469	314	1.762
sep/03	602	361	365	561	402	2.291
sep/04	644	337	335	613	387	2.316
sep/05	763	383	433	701	418	2.698
sep/06	635	295	301	557	357	2.145
sep/07	440	260	245	468	266	1.679
% tov sept '00	106%	103%	92%	141%	81	105%

Figuur 42 – Werkzoekende leraars gvso-groep 1 per provincie

Figuur 43 – Werkzoekende leraars gvso-groep 1 (sept. 2006) in relatie tot het aantal leerlingen (feb 2007)⁸⁴ per provincie

⁸³ Bron : VDAB

⁸⁴ Om de verhouding van het aantal leerlingen te berekenen worden de leerlingen van het lager en hoger secundair onderwijs samengeteld per provincie. Dit zijn de leerlingenaantallen zoals opgenomen in het Statistisch Jaarboek Vlaams Onderwijs, 2003-2004, Ministerie van Onderwijs en Vorming.

Leraars gvso-groep 2

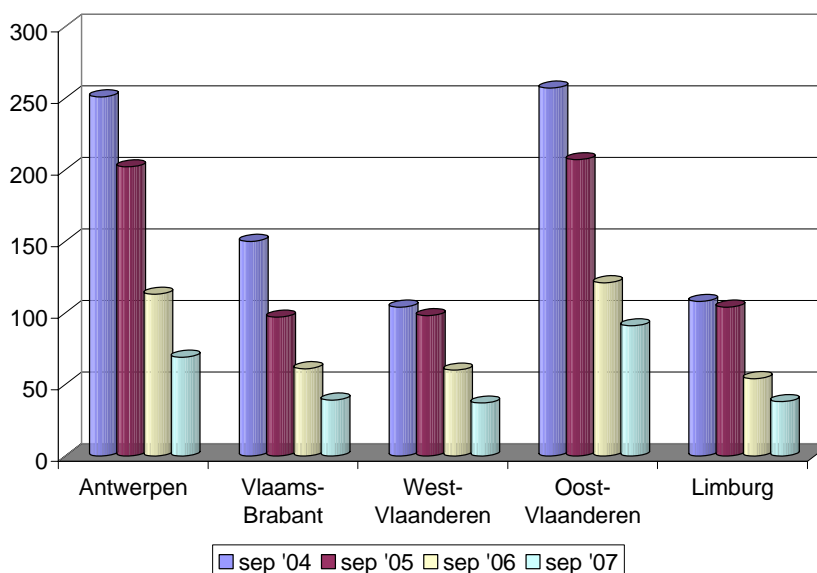
Het werkloosheidscijfer van de leraren gvso-groep 2 kende het voorbije jaar in alle provincies een daling. In verhouding tot 6 jaar geleden hebben alle provincies ruimschoots de helft minder werkzoekenden.

In relatie tot het aantal leerlingen beschikt Oost-Vlaanderen over het hoogst aantal werkzoekenden leraren gvso-groep 2, West-Vlaanderen over het laagste aantal. In de provincies Antwerpen, Vlaams-Brabant en Limburg is de verhouding ongeveer gelijk.

Tabel 80⁸⁵ – Werkzoekende leraars gvso-groep 2 per provincie - absolute cijfers

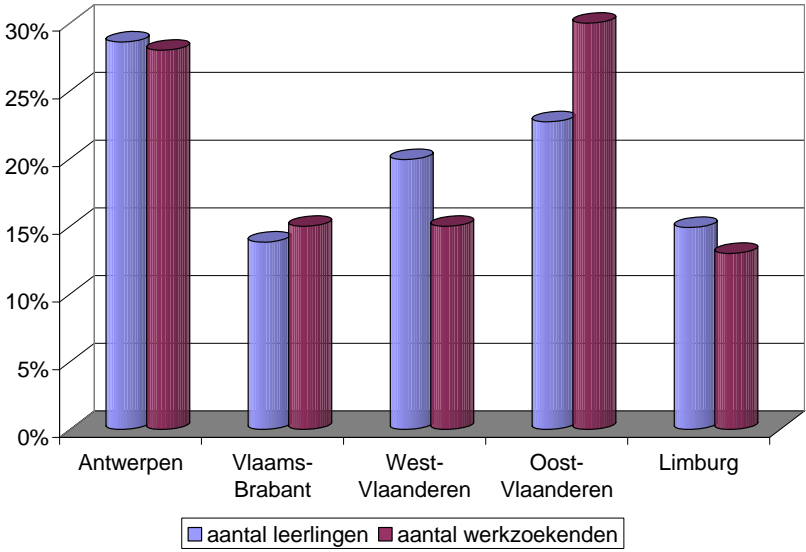
Werkzoekenden gvso-groep2	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	totaal
sep/98	333	257	151	321	124	1186
sep/99	293	221	144	314	143	1.115
sep/00	371	277	197	379	171	1.395
sep/01	609	368	286	520	427	2.210
sep/02	228	111	114	182	89	724
sep/03	253	148	118	262	115	896
sep/04	251	150	104	257	108	870
sep/05	202	97	98	207	104	708
sep/06	113	61	60	121	54	409
sep/07	69	39	37	91	38	274
% tov sept '00	19%	14%	19%	24%	22%	20%

Figuur 44 – Werkzoekende leraars gvso-groep 2 per provincie

⁸⁵ Bron : VDAB

Figuur 45 – Werkzoekende leraars gvso-groep 2 (sept. 2006) per provincie in relatie tot het aantal leerlingen (feb 2007)

2.2.3. Boventallige leraars secundair onderwijs

De boventallige leraars vormen de groep van vastbenoemden die na de werkzaamheden van de verschillende reffectatiecommissies, zonder betrekking zijn gebleven. Deze groep is enorm gedaald, tot op een niveau van nog slechts 1% ten opzichte van 1991-1992⁸⁶.

Tabel 81 – Evolutie van het aantal personeelsleden TBS/OB in het secundair onderwijs
– uitgedrukt in bft

Schooljaar	Totaal aantal	Evolutie in %
1991	750	100%
1992	745	99%
1993	259	35%
1994	379	51%
1995	318	42%
1996	273	36%
1997	211	28%
1998	116	15%
1999	192	25%
2000	149	20%
2001	108	14%
2002	55	7%
2003	15	2%
2004	5	1%
2005 ⁸⁷	122	
2006	136	

Vanaf 2005 wordt een andere telmethode gehanteerd om het aantal personeelsleden dat niet gereffecteerd of wedertewerkgesteld wordt vast te stellen. Dit impliceert dat de cijfers voor 2005 en 2006 niet vergeleken kunnen worden met de cijfers van 2004. Het is dus niet zo dat er een enorme stijging is van het aantal personeelsleden dat niet gereffecteerd of weder te werkgesteld kan worden.

⁸⁶ De stijging in schooljaar 1999-2000 ten opzichte van schooljaar 1998-1999 is toe te schrijven aan de nieuwe werking via scholengroepen in het gemeenschapsonderwijs en scholengemeenschappen in het secundair onderwijs. Bron: secretariaat van de Vlaamse reffectatiecommissie AgODi

⁸⁷ Sinds 2005-2006 is de telling gebaseerd op de totale populatie en uitgaande van de elektronische personeelsdatabank.

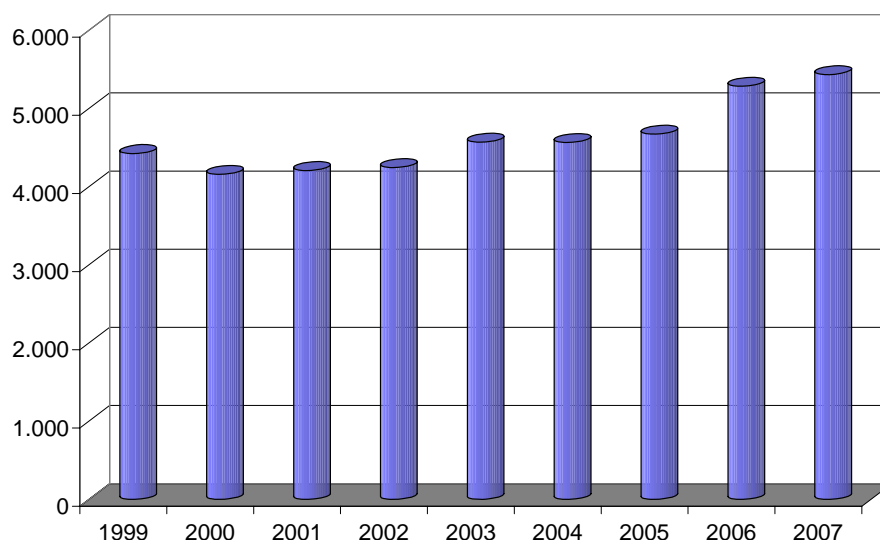
2.2.4. De stille reserve⁸⁸

Onder de stille reserve verstaan wij: de ruimte waarover tijdelijke personeelsleden beschikken om meer te gaan werken.⁸⁹ Uiteraard is dit maar een “theoretische” reserve, omdat kan worden aangenomen dat niet iedereen meer wil of kan presteren. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de groep vastbenoemde leerkrachten die een onvolledige opdracht uitoefenen.

Tabel 82⁹⁰ – Potentieel van de stille reserve van tijdelijke personeelsleden in het secundair onderwijs - uitgedrukt in bft⁹¹

Potentieel stille reserve	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Aantal personen (zuiver tijdelijk)	11.718	12.612	12.801	14.086	14.866	15.038	14.781	14.999
Gemiddelde opdracht tijdelijk personeelslid	64,50%	66,60%	66,80%	67,60%	69,30%	68,90%	64,20%	63,8%
Aantal bft's reserve	4.158	4.207	4.245	4.570	4.565	4.673	5.286	5.434

Figuur 46 - Potentieel van de stille reserve van tijdelijke personeelsleden in het secundair onderwijs - uitgedrukt in bft

Tot en met 2005 zijn de voorbije jaren meer tijdelijke personen in het secundair onderwijs tewerkgesteld, zowel uitgedrukt in personen als in bft's. De gemiddelde opdracht van een zuiver tijdelijk personeelslid is in de periode 1999-2005 met 5% gestegen. Vanaf 2006 doet zich echter een daling voor, zowel in het aantal tijdelijke personeelsleden, als in hun gemiddelde opdracht. De lagere gemiddelde opdracht verklaart het feit dat er toch een significante stijging in de theoretische stille reserve waar te nemen valt.

⁸⁸ Beperkt tot het onderwijzend en bestuurspersoneel, exclusief de geco's, tbs 58+ en tbs wegens ziekte.

⁸⁹ Het kan dan gaan om tijdelijke personeelsleden die een deeltijdse opdracht uitoefenen of om tijdelijke personeelsleden die maar voor een beperkte duur zijn aangesteld.

⁹⁰ Bron: Stafdiensten, departement Onderwijs en Vorming.

⁹¹ Geraamd op basis van de vergelijking tussen het aantal zuiver tijdelijke personeelsleden en het aantal budgettaire voltijdse equivalenten verkregen op basis van tijdelijke opdrachten – situatie in januari van elk schooljaar.

Scholen maken echter niet optimaal gebruik van deze arbeidsreserve van tijdelijke leerkrachten. De extra werkgelegenheid die ontstaat door vervangingen in de loop van het schooljaar, werd in 2005-2006 opgevangen:

- voor 84% door meer tijdelijke interimarissen aan het werk te stellen;
- voor amper 16% door elke interimaris gemiddeld meer te laten werken.

In 2006-2007 was dit respectievelijk 81% meer tijdelijke interimarissen en 19% extra werken.

Tabel 83⁹² - Gebruik van de stille reserve bij invulling van interim-vacatures in het secundair onderwijs - schooljaar 2005-2006

Gebruik van de stille reserve	sep/05	mei/06	Extra interim-vacatures in bft	Opgevangen door extra personeel	Opgevangen door meer prestatie = stille reserve
bft's	1.674	3.259	1.585 (=100%)		
personen	3.240	5.492		1.336 (=84%)	
gemiddelde opdracht interimaris	52%	59%			249 (=16%)

Tabel 84⁹³ - Gebruik van de stille reserve bij invulling van interim-vacatures in het secundair onderwijs - schooljaar 2006-2007

Gebruik van de stille reserve	sep/06	mei/07	Extra interim-vacatures in bft	Opgevangen door extra personeel	Opgevangen door meer prestatie = stille reserve
bft's	1.708	3.259	1.551 (=100%)		
personen	3.341	5.444		1.259 (=81%)	
gemiddelde opdracht interimaris	51%	60%			292 (=19%)

Op het eerste zicht is dit onlogisch: men kan verwachten dat scholen de extra uren in de eerste plaats toekennen aan de leerkrachten die al bij hen in dienst zijn – en die zij goed kennen. Dit wordt overigens zo opgelegd in het personeelsstatuut (via de voorrangregeling).

Mogelijke verklaringen hiervoor zijn:

- het uurrooster van de leerkracht die al lesgeeft maar nog deeltijds ter beschikking staat, past niet in het uurrooster van de vacature; De nieuwe regeling sinds 1 september 2005, waarbij deeltijdse opdrachten in scholen geclusterd moeten worden, zou het gemakkelijker moeten maken voor personeelsleden die onder dit stelsel werken om hun deeltijdse opdracht uit te breiden. Het lagere percentage van de gemiddelde opdracht van een zuiver tijdelijk personeelslid lijkt dit echter niet te bevestigen;
- vakinhoudelijk: de bevoegdheden van de kandidaat corresponderen niet met de gevraagde lesopdracht;
- een onvolledige opdracht dicht bij huis geniet de voorkeur boven een volledige opdracht waarvoor een verre verplaatsing noodzakelijk is;

⁹² Bron: Stafdiensten, departement Onderwijs en Vorming.

⁹³ Bron: Stafdiensten, departement Onderwijs en Vorming.

- het gebrek aan mobiliteit tussen netten en inrichtende machten, ondanks de scholengemeenschappen;
- de mogelijkheid dat veel tijdelijke (jongere) personeelsleden er bewust voor kiezen om niet voltijds te gaan werken, wegens gezinsredenen of andere persoonlijke motieven;
- vraag en aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt zijn misschien niet voldoende transparant;
- de combinatie werk en gezin is een troef in het onderwijs. Dat blijkt hieruit.

2.3. Indicatoren van een eventueel tekort

2.3.1. De VDAB-databanken

2.3.1.1. Vlaanderen

De VDAB-databanken bevatten statistische gegevens m.b.t. vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Voor het secundair onderwijs worden er twee indelingen gemaakt: leraar 1ste/2de graad secundair onderwijs en leraar 3de/4de graad secundair onderwijs.

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er geen soortgelijke gegevens beschikbaar.

Tabel 85: leraar 1ste/2de graad secundair onderwijs: overzicht voor Vlaanderen

	Aantal openstaande vacatures eind maart	Vervullingspercentage
maart 2005	63	87%
maart 2006	111	87%
maart 2007	164	78%
februari 2008	324	81%

Tabel 86: leraar 3de/4de graad secundair onderwijs: overzicht voor Vlaanderen

	Aantal openstaande vacatures eind maart	Vervullingspercentage
maart 2005	51	89%
maart 2006	71	88%
maart 2007	95	78%
februari 2008	280	78%

Het aantal openstaande vacatures eind maart kende een stijging tussen 2005 en 2007. Concreet betekent dit dat in 2007 en 2008 één op vijf betrekkingen niet wordt ingevuld.

2.3.1.2. Per provincie

Tabel 87: leraar 1ste en 2de graad secundair onderwijs: aantal openstaande vacatures en vervullingspercentage per provincie – maart 2007

	Aantal openstaande vacatures eind maart 2007	Vervullingspercentage
Vlaams-Brabant	20	83%
West-Vlaanderen	28	64%
Oost-Vlaanderen	29	74%
Limburg	6	77%
Antwerpen	55	83%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het vervullingspercentage het hoogst ligt in de provincies Vlaams-Brabant en Antwerpen. West-Vlaanderen ondervindt de meeste moeite om vervangers te vinden om de openstaande vacatures in te vullen.

Tabel 88: leraar 3de en 4de graad secundair onderwijs: aantal openstaande vacatures en vervullingspercentage per provincie – maart 2007

	Aantal openstaande vacatures eind maart 2007	Vervullingspercentage
Vlaams-Brabant	20	79%
West-Vlaanderen	17	77%
Oost-Vlaanderen	15	72%
Limburg	9	91%
Antwerpen	28	78%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het vervullingspercentage voor vacatures voor leraar 3de en 4de graad secundair onderwijs het hoogst ligt in de provincie Limburg. De overige provincies bevinden zich ongeveer op een gelijk niveau wat betreft het invullingspercentage.

2.3.2. De leerkrachtendatabank

De VDAB beheert naast haar algemene databank (zie 1.3.1.) ook de leerkrachtendatabank. Deze databank werd in het leven geroepen na de afschaffing van de vervangingspool en is voor de scholen een middel om vervangers te vinden. Kandidaat-leerkrachten kunnen hun cv in deze databank inbrengen, anderzijds kunnen scholen hierin kandidaten zoeken wanneer ze een vervanger nodig hebben. De kandidaat-leerkrachten geven in de databank zelf aan wat hun onderwijsbevoegdheid is.

Hieronder wordt het aantal kandidaat-leerkrachten dat zichzelf voor een bepaalde onderwijsbevoegdheid opgeeft in de leerkrachtendatabank vergeleken met het aantal tijdelijke uren (zowel tijdelijk vacante uren als interimuren) die voor dat ambt/vak beschikbaar zijn. Dit aantal tijdelijke uren wordt omgerekend naar bft's. Deze verhouding kan een indicatie geven van de ambten/vakken die moeilijk ingevuld geraken. Ambten waarvoor het aantal kandidaten in de leerkrachtendatabank laag ligt t.o.v. het aantal benodigde bft's in interim- en tijdelijk vacante uren, geraken wellicht moeilijk ingevuld wanneer in de loop van het schooljaar vervangers moeten worden gezocht.

2.3.2.1. Gewoon secundair onderwijs

Tabel 89: aantal kandidaat-leerkrachten t.o.v. aantal bft's in tijdelijk vacante en interimuren (op 15/11/2007) in het gewoon secundair onderwijs

Ambt +vak	Aantal kandidaten in leerkrachtendatabank (A)	Aantal bft's in tijdelijke uren (B)	Verhouding tussen A en B
godsdienstleraar protestantse godsdienst	3	76,938	4%
leraar Nederlands voor nieuwkomers	13	108,847	12%
godsdienstleraar islamitische godsdienst	26	133,617	19%
leraar lassen - constructie	20	75,321	27%
godsdienstleraar orthodoxe godsdienst	9	27,849	32%
leraar autotechniek	36	103,863	35%
leraar hout	136	350,498	39%
leraar carrosserie	20	40,022	50%
leraar project algemene vakken	346	676,730	51%
leraar autorijtechnieken	10	19,373	52%
leraar technologische opvoeding	255	398,734	64%
leraar sanitair	20	27,010	74%
leraar centrale verwarming	20	26,318	76%
leraar hotel	101	130,537	77%
leraar Latijn	217	236,047	92%
leraar huishoudkunde	435	467,299	93%
leraar grafische technieken	60	58,626	102%
leraar Frans	1.492	1.381,718	108%
leraar mechanica	571	527,298	108%
leraar bakkerij	32	28,610	112%
leraar wiskunde	1.541	1.353,430	114%
leraar dameskappen	192	149,071	129%
godsdienstleraar katholieke godsdienst	1.179	888,892	133%

leraar Nederlands	2.486	1.628,781	153%
leraar elektriciteit	671	430,650	156%
leraar bouw	206	116,479	177%
leraar slagerij	25	12,800	195%
leraar verzorging	420	188,384	223%
leraar niet-confessionele zedenleer	557	215,150	259%
leraar aardrijkskunde	1.248	453,440	275%
leraar muzikale opvoeding	620	202,596	306%
leraar apotheek	84	25,700	327%
leraar bio-esthetiek	196	59,690	328%
leraar plastische opvoeding	1.068	305,287	350%
leraar Engels	2.807	782,890	359%
leraar Duits	470	123,452	381%
leraar opvoedkunde	760	197,973	384%
leraar chemie	790	200,199	395%
leraar toegepaste economie	1.599	388,314	412%
leraar gedragswetenschappen	412	98,766	417%
leraar tuinbouw	282	62,554	451%
leraar mode	489	105,077	465%
leraar informatica	1.062	220,800	481%
leraar fysica	1.393	279,986	498%
leraar lichamelijke opvoeding	4.551	901,658	505%
leraar toegepaste informatica	1.275	242,916	525%
leraar geschiedenis	2.900	525,500	552%
leraar landbouw	326	57,997	562%
leraar Grieks	167	29,201	572%
leraar biologie	1.958	335,466	584%
leraar elektronica	254	38,284	663%
leraar voeding	543	53,707	1011%
leraar handel	681	63,001	1081%
leraar natuurwetenschappen	2.657	234,826	1131%
leraar economie	1.966	171,382	1147%
leraar cultuurwetenschappen	1.030	85,931	1199%
leraar nijverheidstechnieken	1.090	77,511	1406%
leraar elektromechanica	328	20,751	1581%
leraar wetenschappelijk werk	1.445	90,817	1591%
leraar toegepaste fysica	1.180	69,271	1703%
leraar dactylografie	2.537	142,333	1782%
leraar kantoortechnieken	1.816	66,764	2720%
leraar schilderen en decoratie	1.019	36,944	2758%
leraar toegepaste biologie	1.622	53,553	3029%
leraar esthetica	1.408	42,850	3286%
leraar socio-economische initiatie	1.621	49,297	3288%
leraar beeldende vorming	2.021	60,848	3321%
leraar maatschappelijke vorming	4.574	136,474	3352%
leraar verkoop	2.261	51,112	4424%
leraar sport	4.547	94,539	4810%
leraar boekhouding	2.405	47,459	5068%

In bovenstaande tabel zijn de vakken waarvoor het aantal kandidaten het geringst is in verhouding tot het aantal bft's in tijdelijke uren, bovenaan gerangschikt. De vakken die bovenaan in de tabel staan, zijn dus de grootste

knelpuntvakken. Naast godsdienstleraren maken heel wat technische en praktische vakken deel uit van het lijstje.

2.3.2.2. Buitengewoon secundair onderwijs

Tabel 90: aantal kandidaat-leerkrachten t.o.v. aantal bft's in tijdelijk vacante en interimuren (op 15/11/2007) in het buitengewoon secundair onderwijs

Ambt +vak	Aantal kandidaten in leerkrachten-databank (A)	Aantal bft's in tijdelijke uren (B)	Verhouding tussen A en B
leraar beroepsgerichte vorming lassen-monteren	6	22,819	26%
leraar beroepsgerichte vorming sanitair	4	8,118	49%
leraar beroepsgerichte vorming hout	35	51,498	68%
leraar beroepsgerichte vorming bakkerij	7	8,909	79%
leraar beroepsgerichte vorming carrosserie	4	5,038	79%
leraar beroepsgerichte vorming bouw	49	49,218	100%
leraar beroepsgerichte vorming autotechniek	8	5,787	138%
godsdienstleraar islamitische godsdienst	12	7,714	156%
leraar beroepsgerichte vorming voeding	124	63,618	195%
leraar beroepsgerichte vorming haartooi- en schoonheidszorgen	47	22,859	206%
leraar beroepsgerichte vorming slagerij	4	1,582	253%
leraar beroepsgerichte vorming agrarische technieken	74	28,805	257%
leraar beroepsgerichte vorming metaal	106	39,058	271%
leraar beroepsgerichte vorming verzorging	155	42,343	366%
godsdienstleraar orthodoxe godsdienst	2	0,542	369%
leraar beroepsgerichte vorming huishoudkunde	206	54,739	376%
leraar beroepsgerichte vorming schilderen en decoratie	154	40,264	382%
leraar beroepsgerichte vorming boekbinden	4	0,791	506%
godsdienstleraar katholieke godsdienst	548	103,570	529%
leraar niet-confessionele zedenleer	154	24,034	641%
leraar algemene en sociale vorming	6.803	645,378	1054%
leraar asv-spec. l.o.	956	78,593	1216%
godsdienstleraar israelitische godsdienst	4	0,270	1481%
leraar beroepsgerichte vorming	2.120	133,972	1582%
leraar beroepsgerichte vorming verkoop- en kantoortechnieken	1.146	43,088	2660%
leraar beroepsgerichte vorming grafische technieken	85	2,914	2917%
leraar beroepsgerichte vorming kleding	96	1,291	7436%
leraar beroepsgerichte vorming mechanica	117	0,916	12773%
leraar beroepsgerichte vorming textiel	98	0,375	26133%

2.3.3. Vervangingen van korte afwezigheden

Sinds het schooljaar 2005-2006 loopt in het secundair onderwijs- net zoals in het basisonderwijs - een tijdelijk project betreffende vervangingen van korte afwezigheden. Scholen krijgen een aantal vervangingseenheden toegekend die ze kunnen aanwenden voor vervangingen van minder dan 10 werkdagen. De modaliteiten over de aanwending worden vastgelegd in een convenant. Gedurende de schooljaren 2005-2006 en 2006-2007 konden 33% van de secundaire scholen deelnemen.

Uit de evaluatie van het tijdelijk project korte vervangingen blijkt dat het bijzonder moeilijk is om vervangers te vinden voor deze korte afwezigheden van minder dan tien werkdagen. In het secundair onderwijs antwoordde maar liefst 94% van de scholen dat ze problemen hadden om vervangers te vinden.

Het project korte vervangingen leverde 27 bijkomende jobs op gedurende de afgelopen twee schooljaren. Aangezien niet steeds de nodige vervangers werden gevonden, werd het budget niet volledig aangewend. In het schooljaar 2006-2007 werd ongeveer 50% van het budget aangewend. Dit betekent dat ongeveer 14 jobs niet werden ingevuld.

2.3.4. Bedrijfsstages

Sinds het schooljaar 2005-2006 loopt in het secundair onderwijs een tijdelijk project betreffende bedrijfsstages. Dit laat de scholen toe om een vervanger aan te stellen wanneer een leerkracht een bedrijfsstage loopt.

Het project creëerde de afgelopen twee schooljaren 27 fulltime betrekkingen.

Net zoals voor de vervangingen van korte afwezigheden werd een evaluatie van het project uitgevoerd. De bevraging van de samenwerkingsverbanden toont aan dat de mogelijkheid tot vervanging een stimulans betekent voor de deelname van leerkrachten aan bedrijfsstages. Niettemin geven meer dan 90% van de samenwerkingsverbanden aan dat zij moeilijkheden hebben ervaren met het vinden van geschikte vervangers. Enerzijds blijkt het zeer moeilijk te zijn om vervangers te vinden voor technische en praktische vakken. Anderzijds blijkt dat het niet evident is om voor een korte periode een vervanger te vinden. Ten slotte speelt ook het tekort op de arbeidsmarkt een rol.

2.3.5. Overwerk (en bijbetrekking)

Als geen geschikte vervanger wordt gevonden, kan een personeelslid worden belast met overwerk of een bijbetrekking uitoefenen. Dit houdt in dat de leerkracht bovenop zijn voltijdse opdracht extra lesuren presteert. Sinds 1 september 2000 wordt dit overwerk/bijbetrekking beter bezoldigd.

Tabel 91⁹⁴ – Aantal bft in overwerk/bijbetrekking

extra vraag in bft	15/nov		15/jan		15/mrt	
	gewoon SO	BuSO	gewoon SO	BuSO	gewoon SO	BuSO
2000	31	0	34	0	44	0
2001	118	5	141	5	186	7
2002	123	10	104	6	122	5
2003	42	1	50	1	63	2
2004	65	1	80	1	103	4
2005	85	2	85	2	125	3
2006	106	5	123	4	142	5

Uit de tabel blijkt dat het overwerk/bijbetrekking in schooljaar 2001-2002 heel sterk is toegenomen in het gewoon secundair onderwijs. Deze trend neemt echter af in de schooljaren 2002-2003 en 2003-2004, maar kent opnieuw een toename sinds 2004-2005.

Er lijkt een correlatie te zijn tussen het aantal personeelsleden in overwerk/bijbetrekking en krapte op de onderwijsarbeidsmarkt. Gedurende de periode van schaarste rond de eeuwwisseling steeg het aantal bft's in overwerk en bijbetrekking (zie 2001 en 2002 in de tabel). Een soortgelijke stijging stellen we opnieuw vast in schooljaar 2006-2007.

2.3.6. Herindiensttreding

Naast de vervangingspool en het overwerk/bijbetrekking creëerde het decreet op het lerarenambt een derde maatregel: personeelsleden met verlof, terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen of met pensioen kunnen binnen bepaalde cumulatiebepalingen een tijdelijke opdracht opnemen om de school uit de nood te helpen.

Tabel 92⁹⁵ – Aantal herindiensttreders - in bft

extra vraag in bft	15/nov		15/jan		15/mrt	
	gewoon SO	BuSO	gewoon SO	BuSO	gewoon SO	BuSO
2000-2001	7	1	13	0	20	0
2001-2002	4	0	12	0	20	0
2002-2003	6	0	12	1	9	0
2003-2004	2	0	4	0	6	0
2004-2005	2	0	2	0	7	0
2005-2006	5	0	5	0	9	0
2006-2007	41	0	23	0	38	0

⁹⁴ Bron: Afdeling Arbeidsvoorwaardenbeleid, departement Onderwijs en Vorming.

⁹⁵ Bron: Afdeling Arbeidsvoorwaardenbeleid, departement Onderwijs en Vorming.

Hoewel er in 2005 iets meer gebruik gemaakt wordt van deze maatregel dan in 2003 en 2004, bleef deze optie tot dan allesbehalve populair. Dit lijkt logisch: wie ervoor opteert om (al dan niet gedeeltelijk) uit het onderwijs te stappen, zal niet snel geneigd zijn terug te keren. Het afgelopen schooljaar was er echter net zoals in het basisonderwijs een opmerkelijke stijging van het aantal herindiensttreeders.

2.3.7. Anders gekwalificeerde leerkrachten

Als de reserve ontoereikend is, kunnen scholen niet anders dan een beroep doen op leerkrachten die al in het onderwijs (onvolledig of volledig) aan de slag zijn, of werven zij personeelsleden aan die niet beschikken over het gepaste bekwaamheidsbewijs.

Deze indicator geeft aan in welke mate scholen een beroep moeten doen op leerkrachten die slechts beschikken over een "ander" bekwaamheidsbewijs. De aanstelling van leerkrachten met een "ander" bekwaamheidsbewijs kan in de regel maar als er een vastgesteld tekort is aan leerkrachten die over een vereist of voldoende geacht bekwaamheidsbewijs beschikken.

Belangrijk voor het secundair onderwijs is de opsplitsing naar vakken. In 2.3.6.2. worden verschillende regio's met elkaar vergeleken.

2.3.7.1. Evolutie van de voorbije schooljaren

Uit tabel 88 blijkt dat het aanwerven van leerkrachten die niet over een vereist of voldoende geacht bekwaamheidsbewijs beschikken, niet langer een uitzonderingsmaatregel is voor scholen. Gemiddeld 10% van alle tijdelijken die in het begin van elk schooljaar worden tewerkgesteld – zowel in vacante betrekkingen als in vervangingen - onderwezen een vak waarvoor zij slechts in het bezit waren van een "ander" bekwaamheidsbewijs.

Dit geeft indicaties dat scholen bij de start van het schooljaar soms al moeilijkheden ondervinden om gekwalificeerde leerkrachten te vinden. Alleszins blijkt dat zij het wervingsbeleid van september moeilijker kunnen volhouden in de loop van het schooljaar: het percentage leerkrachten dat in maart een interim uitoefent met een ander bekwaamheidsbewijs, ligt in maart steeds hoger dan in september.

Over de schooljaren 1998-1999 en 1999-2000 is hier geen markante evolutie in te onderkennen. Het schooljaar 2000-2001 is daarentegen gestart met een relatief hoger aantal leerkrachten met de kwalificatie "andere" in vacante en interimbetrekkingen, een trend die aangehouden werd tot in het schooljaar 2004-2005.

In september 2005 daalde het aantal personeelsleden met een ander bekwaamheidsbewijs lichtjes. Opvallender is dat in maart 2006 van het aantal personeelsleden dat een interim uitoefent maar 12% meer een ander bekwaamheidsbewijs heeft, waar dit in de voorafgaande jaren gemiddeld 17% bedroeg. Deze daling kan eventueel wijzen op een iets makkelijker zoektocht naar personeelsleden met een vereist of voldoende geacht bekwaamheidsbewijs in de loop van het schooljaar. Deze trend zette zich door in 2007, toen dat percentage nog verder zakte tot 11%. Anderzijds steeg wel het aantal voldoende geachte bekwaamheidsbewijzen in interimuren sinds 1 september 2005, wat ook kan duiden op moeilijkheden om geschikte kandidaten te vinden.

Tabel 93⁹⁶ – Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het secundair onderwijs: overzicht van de voorbije schooljaren

Bekwaamheidsbewijs	Tijdelijk vacante uren			interimuren		
	vereist	voldoende	andere	Vereist	voldoende	andere
1.9.1998	67%	23%	10%	71%	19%	10%
15.3.1999				65%	19%	16%
1.9.1999	67%	23%	10%	69%	20%	11%
15.3.2000				65%	19%	16%
1.9.2000	63%	24%	12%	66%	20%	13%
15.3.2001	60%	24%	16%	63%	20%	17%
1.9.2001	63%	25%	12%	67%	20%	13%
15.3.2002	61%	23%	16%	62%	20%	18%
1.9.2002	62%	26%	12%	65%	20%	14%
15.3.2003	59%	25%	16%	61%	21%	18%
1.9.2003	60%	28%	11%	64%	21%	15%
15.3.2004	58%	26%	16%	60%	22%	18%
1.9.2004	60%	29%	11%	64%	22%	14%
15.3.2005	59%	27%	14%	60%	23%	17%
1.9.2005	65%	23%	12%	61%	29%	10%
15.3.2006	60%	24%	16%	57%	31%	12%
1.9.2006	65%	24%	11%	61%	30%	9%
15.3.2007	60%	24%	15%	57%	31%	11%

2.3.7.2. Per vak of specialiteit

Onderstaande tabel geeft voor verschillende vakken een overzicht van de verhouding tussen de bekwaamheidsrubricering “vereist, voldoende geacht of andere”, voor de interimaanstellingen tussen 2001 en 2007.

De aanstellingen van leerkrachten met een “ander” bekwaamheidsbewijs kunnen een *indicatie* van een tekort aan leerkrachten betekenen, maar dit is niet noodzakelijk zo. Immers, als het bekwaamheidsbewijs van een personeelslid getypeerd wordt als een “ander” bekwaamheidsbewijs, betekent dit dat hij of zij niet in het bezit is van een pedagogisch basisdiploma, óf dat het diploma waarover hij/zij beschikt te laag is (bijvoorbeeld HOKT waar een HOLT vereist is). In het eerste geval is het mogelijk dat een leerkracht (bijvoorbeeld een licentiaat zonder aggregatie) ingeschreven is in een opleiding om een pedagogisch getuigschrift te behalen: in dat geval is er niet echt sprake van een “aanwerving wegens tekorten”.

Uit de tabel blijkt dat de aanstelling met een “ander” bekwaamheidsbewijs in 2006 voor alle vakken samen gelijk is aan het aantal in 2005. In 2007 was het aantal aanstellingen met een ander bekwaamheidsbewijs voor alle vakken gezakt tot 15%. Voor de verschillende afzonderlijk opgesomde vakken is dit in 2006 en 2007 in globo lichtjes dalend.. Dit wordt voornamelijk gecompenseerd door een toename van het aantal aanstellingen met een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs. Dit kan aangeven dat scholen bij het zoeken naar vervangers voor een bepaald vak eerder wensen beroep te doen op leerkrachten met een andere specialiteit dan de vacature, maar met leservaring in tegenstelling tot leraren die nog in opleiding zijn.

⁹⁶ Bron: Afdeling Arbeidsvoorwaardenbeleid, departement Onderwijs en Vorming

Wat alleszins opvalt is het feit dat het aantal interimleerkrachten met een vereist bekwaamheidsbewijs laag is in de 3de graad, de graad waarin de vakinhouden het meest diepgaand en gespecialiseerd zijn. Dit wijst op een tekort aan masters die opgeleid zijn in het te onderwijzen vak.

Tabel 94⁹⁷ – Aanstelling met bekwaamheidsbewijs “andere” in interim-uren in het secundair onderwijs, volgens vak – schooljaren 2001-2002, 2002-2003, 2003-2004, 2004-2005, 2005-2006, 2006-2007⁹⁸

⁹⁷ Bron: Afdeling Arbeidsvoorwaardenbeleid, departement Onderwijs en Vorming

⁹⁸ Deze cijfers zijn afkomstig uit het elektronisch personeelsdossier, en slaan op alle prestatie-uren die ad interim worden uitgeoefend. Om het aantal bft's te berekenen worden de uren gedeeld door 22.

	BHB	2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007	
		Interim- uren	bft's	Interim- uren	bft's	Interim- uren	bft's	Interim- uren	bft's	Interim- uren	bft's	Interim- uren	bft's	Interim- uren	bft's	Interim- uren	bft's
Alle vakken	VE	65%		63%		62%		60%		64%	2931	51%	2339	64%		65%	
	VO	19%		20%		20%		20%		18%	824	32%	1466	20%		20%	
	AND	16%	516	17%	719	18%	775	20%	755	18%		16%	740	16%	723	15%	685
Wiskunde	VE	70%		65%		64%		62%		59%	430	57%	405	59%		60%	
	VO	20%		22%		21%		22%		23%	169	26%	183	28%		29%	
	AND	10%	61	13%	90	15%	105	16%	119	17%	126	17%	123	13%	90	11%	81
Frans	VE	79%		75%		73%		73%		73%	506	70%	495	70%		71%	
	VO	11%		10%		10%		12%		14%	99	16%	116	17%		17%	
	AND	10%	64	15%	94	17%	107	15%	96	13%	87	13%	93	13%	91	12%	85
Nederlands	VE	72%		72%		71%		70%		70%	648	70%	635	71%		70%	
	VO	19%		17%		16%		16%		17%	156	18%	164	19%		20%	
	AND	9%	70	11%	90	13%	112	19%	130	13%	118	12%	106	10%	88	10%	97
Engels	VE	71%		79%		75%		72%		72%	280	72%	273	72%		73%	
	VO	18%		11%		10%		12%		13%	52	16%	61	15%		14%	
	AND	10%	33	10%	34	15%	53	15%	57	14%	56	12%	45	13%	52	13%	52
Electriciteit, elektro- mechanica, mechanica	VE	44%		42%		43%		41%		44%	216	47%	223	49%		50%	
	VO	15%		20%		21%		20%		22%	110	23%	108	22%		26%	
	AND	42%	83	38%	180	35%	170	39%	103	34%	165	30%	141	29%	142	24%	120
Hout en Bouw	VE	19%		19%		24%		20%		28%	60	25%	48	25%		28%	
	VO	33%		43%		40%		48%		39%	84	39%	77	40%		40%	
	AND	47%	83	39%	70	36%	63	32%	51	33%	71	36%	70	35%	70	32%	63

Informatica	VE	2%		9%		16%		26%		34%	33	38%	36	43%		42%	
	VO	89%		78%		72%		54%		51%	50	49%	47	49%		51%	
	AND	9%	6	14%	11	13%	11	20%	18	15%	15	14%	13	8%	7	7%	7
Duits	VE	52%		63%		61%		61%		63%	43	54%	35	61%		61%	
	VO	28%		18%		20%		18%		16%	11	21%	14	22%		21%	
	AND	20%	14	19%	13	19%	14	21%	14	21%	14	25%	16	17%	9	18%	11
Latijn en Grieks	VE	88%		86%		88%		88%		88%	112	76%	91	76%		79%	
	VO	2%		3%		3%		2%		2%	3	8%	10	9%		10%	
	AND	10%	11	10%	13	10%	10	10%	11	9%	12	16%	19	15%	19	10%	12
Economie	VE	80%		81%		79%		73%		80%	79	83%	72	83%		80%	
	VO	11%		6%		8%		6%		7%	7	8%	7	8%		9%	
	AND	9%	8	12%	12	13%	14	21%	24	13%	13	9%	8	9%	9	11%	10
Godsdienst	VE	84%		82%		79%		80%		74%	321	74%	325	75%		73%	
	VO	2%		2%		5%		3%		3%	11	3%	13	3%		3%	
	AND	15%	54	16%	65	16%	68	17%	73	23%	101	23%	101	23%	100	23%	110
Aardrijkskunde	VE	72%		66%		65%		64%		64%	146	64%	139	64%		62%	
	VO	20%		18%		19%		20%		21%	49	21%	46	23%		27%	
	AND	8%	14	16%	32	16%	33	16%	35	14%	33	15%	34	13%	28	11%	24
Chemie	VE	59%		54%		60%		54%		56%	57	62%	60	57%		63%	
	VO	20%		25%		22%		22%		23%	23	26%	25	24%		23%	
	AND	21%	15	21%	15	18%	15	25%	24	21%	21	13%	12	19%	18	14%	13

Tabel 95⁹⁹ – Aanstelling met bekwaamheidsbewijs “andere” in interim-uren in het secundair onderwijs, volgens vak en per graad – schooljaar 2005-2006¹⁰⁰

15/3/06	BHB	graad 1	%	graad 2	%	graad 3	%
Alle vakken	VE	973	78%	1215	62%	674	53%
	VO	131	11%	450	23%	307	24%
	AND	143	11%	290	15%	286	23%
Wiskunde	VE	218	85%	150	55%	48	28%
	VO	24	9%	93	34%	83	48%
	AND	16	6%	31	11%	43	24%
Frans	VE	171	77%	199	72%	110	59%
	VO	21	9%	49	18%	46	25%
	AND	30	14%	29	10%	31	16%
Nederlands	VE	282	78%	233	70%	119	60%
	VO	49	14%	71	22%	49	25%
	AND	29	8%	27	8%	31	15%
Engels	VE	52	85%	137	75%	87	63%
	VO	3	5%	28	15%	25	18%
	AND	6	10%	18	10%	27	19%
Electriciteit, elektromechanica, mechanica	VE	27	57%	121	45%	92	53%
	VO	7	15%	69	25%	32	19%
	AND	13	28%	81	30%	48	28%
Hout en Bouw	VE	9	36%	17	20%	24	27%
	VO	6	24%	37	43%	37	42%
	AND	10	40%	32	37%	28	31%
Informatica	VE	/	/	39	44%	0	0%
	VO	/	/	43	48%	2	100%
	AND	/	/	7	8%	0	0%
Duits	VE	/	/	12	67%	23	59%
	VO	/	/	4	22%	8	21%
	AND	/	/	2	11%	8	20%
Latijn en Grieks	VE	41	80%	35	73%	17	74%
	VO	1	2%	8	17%	2	9%
	AND	9	18%	5	10%	4	17%
Economie	VE	5	72%	50	85%	26	84%
	VO	1	14%	5	8%	1	3%
	AND	1	14%	4	7%	4	13%
Godsdienst	VE	105	80%	133	77%	92	67%
	VO	5	3%	6	4%	1	1%
	AND	22	17%	33	19%	44	32%
Aardrijkskunde	VE	63	75%	50	67%	20	38%
	VO	14	17%	18	24%	17	33%
	AND	7	8%	7	9%	15	29%
Chemie	VE	/	/	39	54%	16	70%
	VO	/	/	19	26%	4	17%
	AND	/	/	14	20%	3	13%

⁹⁹ Bron: Afdeling Arbeidsvoorwaardenbeleid, departement Onderwijs en Vorming

¹⁰⁰ Deze cijfers zijn afkomstig uit het elektronisch personeelsdossier, en slaan op alle prestatie-uren die ad interim worden uitgeoefend. Om het aantal bft's te berekenen worden de uren gedeeld door 22.

Tabel 96¹⁰¹ – Aanstelling met bekwaamheidsbewijs “andere” in interim-uren in het secundair onderwijs, volgens vak en per graad – schooljaar 2006-2007¹⁰²

15/3/07	BHB	graad 1	%	graad 2	%	graad 3	%
Alle vakken	VE	973	78%	1215	62%	674	53%
	VO	131	11%	450	23%	307	24%
	AND	143	11%	290	15%	286	23%
Wiskunde	VE	239	84%	142	53%	50	30%
	VO	26	9%	96	36%	84	50%
	AND	20	7%	28	11%	34	20%
Frans	VE	195	79%	210	73%	116	59%
	VO	25	10%	52	18%	47	24%
	AND	27	11%	25	9%	33	17%
Nederlands	VE	293	79%	249	69%	121	56%
	VO	45	12%	86	24%	56	26%
	AND	34	9%	26	7%	38	18%
Engels	VE	54	87%	151	75%	88	63%
	VO	4	6%	31	15%	23	17%
	AND	4	7%	19	10%	28	20%
Elektriciteit, elektromechanica, mechanica	VE	30	58%	125	48%	91	51%
	VO	7	14%	71	27%	45	25%
	AND	14	28%	64	25%	43	24%
Hout en Bouw	VE	6	32%	21	26%	27	28%
	VO	4	21%	37	46%	38	40%
	AND	10	47%	23	28%	31	33%
Informatica	VE	/	/	37	43%	0	0%
	VO	/	/	44	50%	2	100%
	AND	/	/	6	7%	0	0%
Duits	VE	/	/	12	61%	23	60%
	VO	/	/	5	28%	7	18%
	AND	/	/	2	11%	8	22%
Latijn en Grieks	VE	38	86%	39	73%	17	80%
	VO	1	2%	9	17%	3	13%
	AND	5	12%	6	10%	2	7%
Economie	VE	4	50%	44	87%	28	77%
	VO	2	32%	4	9%	2	5%
	AND	1	18%	2	4%	7	18%
Godsdienst	VE	109	77%	142	76%	94	66%
	VO	6	4%	6	3%	4	3%
	AND	27	19%	39	21%	43	31%
Aardrijkskunde	VE	69	79%	46	62%	16	32%
	VO	15	17%	22	29%	21	40%
	AND	3	4%	6	9%	14	28%
Chemie	VE	/	/	43	60%	16	73%
	VO	/	/	18	26%	3	13%
	AND	/	/	10	14%	3	14%

¹⁰¹ Bron: Afdeling Arbeidsvoorwaardenbeleid, departement Onderwijs en Vorming

¹⁰² Deze cijfers zijn afkomstig uit het elektronisch personeelsdossier, en slaan op alle prestatie-uren die ad interim worden uitgeoefend. Om het aantal bft's te berekenen worden de uren gedeeld door 22.

2.3.7.3. Volgens regio

In dit onderdeel maken wij een regionale vergelijking van deze indicator, waarbij de toestand in verschillende stedelijke gebieden en meer landelijke regio's tegenover elkaar worden afgezet. Dit moet toelaten een duidelijker zicht te krijgen op de specifieke wervingsproblemen in de stedelijke agglomeraties.

Zo blijkt dat de stedelijke gebieden Brussel en Antwerpen de grootste moeite hebben om gekwalificeerde vervangers te vinden. Limburg en vooral Gent scoren het best en blijven grosso modo door de jaren heen samen met Vlaams-Brabant onder het Vlaamse gemiddelde (13% in 2007).

Tabel 97¹⁰³ - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het secundair onderwijs – overzicht per regio (interimuren op 15 maart)

15.3.2000	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
Vereist	65,09%	59,96%	62,73%	67,92%	62,38%	66,09%
Voldoende	19,41%	21,69%	18,66%	21,70%	22,94%	19,89%
Andere	15,51%	18,65%	18,61%	10,38%	14,68%	14,02%

15.3.2001	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
vereist	61,39%	54,97%	56,79%	60,88%	62,11%	62,71%
voldoende	21,91%	24,44%	20,44%	22,09%	23,17%	20,77%
andere	16,70%	20,59%	22,78%	17,04%	14,72%	16,52%

15.3.2002	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
vereist	62,11%	54,92%	55,37%	60,51%	63,39%	63,32%
voldoende	20,32%	23,55%	18,27%	20,83%	22,04%	18,32%
andere	17,57%	21,53%	26,37%	18,66%	14,57%	18,36%

15.3.2003	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
vereist	60,48%	54,06%	52,66%	63,92%	62,90%	60,43%
voldoende	21,12%	22,42%	20,12%	19,99%	21,96%	20,65%
andere	18,40%	23,52%	27,22%	16,09%	15,15%	18,92%

15.3.2004	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
vereist	60,38%	55,78%	52,53%	60,97%	65,21%	61,28%
voldoende	21,90%	23,04%	19,55%	21,52%	21,99%	21,10%
andere	17,72%	21,18%	27,91%	17,50%	12,81%	17,62%

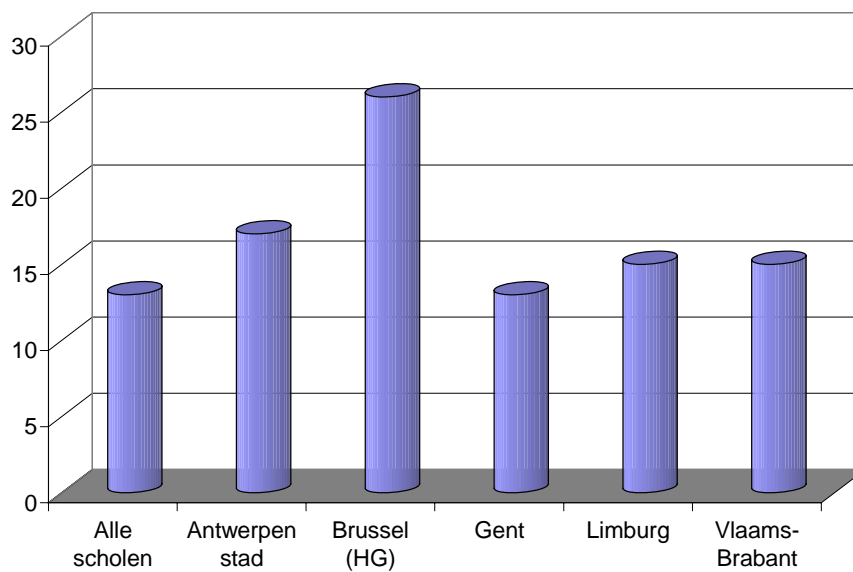
15.3.2005	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
vereist	59,60%	55,33%	47,90%	61,82%	63,17%	61,64%
voldoende	23,10%	24,18%	24,08%	24,10%	22,29%	22,00%
andere	17,30%	20,49%	28,02%	14,08%	14,54%	16,37%

15.3.2006	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
Vereist	59,68%	56,07%	52,93%	63,26%	60,98%	61,67%
Voldoende	23,93%	25,08%	23,74%	23,02%	23,81%	23,29%
Andere	16,38%	18,84%	23,33%	13,72%	15,21%	15,04%

¹⁰³ Bron: Afdeling Arbeidsvoorwaardenbeleid, departement Onderwijs en Vorming

15.3.2007	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
Vereist	61%	58%	51%	63%	60%	61%
Voldoende	26%	26%	23%	24%	25%	24%
Andere	13%	17%	26%	13%	15%	15%

Figuur 47: aanstelling met ander bekwaamheidsbewijs in het secundair onderwijs volgens regio

2.4. Conclusie

Het huidige tekort of overschot aan leerkrachten kan niet exact worden bepaald. De beste indicator zijn de gegevens uit de leerkrachtendatabank van de VDAB. Het aantal openstaande vacatures eind maart 2007 bedraagt 164 leerkrachten voor de 1ste en 2de graad en 95 voor de derde en vierde graad. Samen betekent dit dat er 259 vacatures voor het secundair onderwijs niet ingevuld geraakten.

In het eerste deel van dit hoofdstuk werd de vraag naar leraren in het secundair onderwijs voor de volgende jaren (van 2007 tot en met 2010) in kaart gebracht. Vooral door de uitstroom omwille van de vergrijzing zullen tijdens deze periode 8.438 vacante betrekkingen moeten worden ingevuld.

Het aanbod voor de tijdsspanne 2007-2010 ligt in dezelfde lijn als de vraag. Concreet zullen er 8.381 nieuwe leerkrachten mogelijk beschikbaar zijn voor het secundair onderwijs, terwijl er een vraag is van 8.697 (8.438 nieuwe betrekkingen + 259 niet ingevulde plaatsen in de leerkrachtendatabank).

Bij deze prognose moeten de volgende kanttekeningen worden geplaatst:

- Er is rekening gehouden met de huidige doorstromingspercentages van de lerarenopleiding naar het onderwijs en met de uitstroom uit het onderwijs. De doorstroming én de uitstroom is wellicht zeer conjunctuurgevoelig en aan schommelingen onderhevig.
- Voor de lerarenopleiding GVSO groep 2 en de GPB-opleiding gaan wij uit van de hypothese dat de jaarlijkse instroom op de arbeidsmarkt gedurende bovengenoemde tijdsspanne constant blijft.
- Het aantal afgestudeerden van de GPB-opleiding moet gerelativeerd worden, in die zin dat heel wat van deze studenten al daadwerkelijk lesgeven en dus niet als nieuwe instroom mogen worden beschouwd. Niettemin biedt deze groep zich ieder jaar aan het onderwijs aan (als onmiddellijk lesgever zonder pedagogische opleiding), zodat ze als potentiële leerkrachten kunnen worden beschouwd.
- Doordat de gemiddelde opdracht van een tijdelijk personeelslid slechts 68% van een voltijdse opdracht bedraagt, is het meetbaar overschot minder groot dan het reële overschot.
- Over neveninstromers zijn geen cijfers beschikbaar.

Maken we de optelsom van vraag en aanbod, dan betekent dit dat er in de komende vier jaar (2007-2010) een tekort zal zijn van **316** leerkrachten secundair onderwijs.